

2015

SIA "AC Konsultācijas"

Pētījums: "Par darba devēju motivāciju iesaistīties darba vidē balstītu mācību ieviešanā"

Integrētais ziņojums

2015. gada 23.jūlijā

Pasūtītājs: Ekonomikas ministrija, Brīvības iela 55, Rīga, Latvija,
LV-1519

Izpildītājs: SIA "AC Konsultācijas", Balasta dambis 70a-1, Rīga,
LV-1048

Kontaktpersonas: Artūrs Caune, SIA "AC Konsultācijas",
arturs.caune@ack.lv, 67873810
Kristīne Vībane, SIA "AC Konsultācijas",
kristine.vibane@ack.lv, 67873810

SATURS

ATTĒLU UN TABULU SARAKSTS.....	3
SAĪSINĀJUMU SARAKSTS.....	5
JĒDZIENU SKAIDROJUMS.....	6
IEVADS	9
1. ESOŠĀS SITUĀCIJAS KONTEKSTS LATVIJĀ PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS JOMĀ	10
1.1. PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS SISTĒMA	10
1.2. STRATĒĢISKAIS UZSTĀDĪJUMS UN IZGLĪTĪBAS POLITIKAS MĒRĶI.....	15
1.3. DVBM LATVIJĀ.....	19
2. ĀRVALSTU PRAKSES PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS UN DVBM ĪSTENOŠANĀ.....	23
2.1. VĀCIJA	23
2.2. AUSTRIJA	27
2.3. SOMIJA.....	30
2.4. ASV	33
2.5. SPĀNIJA	36
2.6. ĀRVALSTĪS PIEMĒROTO PRAKŠU KOPSAVILKUMS	40
3. ATBALSTA PASĀKUMU NOVĒRTĒJUMS.....	42
3.1. ATBALSTA PASĀKUMI DARBA DEVĒJIEM.....	42
3.2. ATBALSTA PASĀKUMI AUDZĒKŅIEM.....	50
3.3. APRĒĶINI.....	53
4. ES FONDU FINANSĒJUMS	62
4.1. PIEEJAMIE ES FONDU LĪDZEKĻI 2014.-2020.GADĀ.....	62
4.2. ES FONDU IZMANTOŠANAS IESPĒJAS ATBALSTA MODEĻOS.....	66
KOPSAVILKUMS.....	68
PRIEKŠLIKUMI ATBALSTA PASĀKUMU IEVIEŠANAI DARBA DEVĒJIEM UN AUDZĒKŅIEM IESAISTĪTIES DVBM.....	71

ATTĒLU UN TABULU SARAKSTS

Attēli

- Attēls Nr. 1. Izglītības programmas saturs.
- Attēls Nr. 2. Izglītības programmas nenormējamās izmaksas
- Attēls Nr. 3. Vācijas duālajā izglītības sistēmā iesaistītās puses.
- Attēls Nr. 4. Atbildības sadale Amerikas Savienoto Valstu DVBM sistēmā.
- Attēls Nr. 5. DVBM jeb duālās izglītības īstenošanas veidi Spānijā.
- Attēls Nr. 6. DVB jeb duālās izglītības principi Spānijas Nodarbinātības un Izglītības sistēmā.
- Attēls Nr. 7. DVBM atbalsta modeļi.
- Attēls Nr. 8. DVBM atlīdzības aprēķina piemērs mācekļības laikā (dažādos mācībuursos) un pēc profesionālās kvalifikācijas iegūšanas.
- Attēls Nr. 9. DVBM līguma īstenošanā iesaistītās puses.
- Attēls Nr. 10. Diferencētās minimālās algas modelis.
- Attēls Nr. 11. Nodokļu atlaides modelis.
- Attēls Nr. 12. Uzņēmumu stipendijas modelis.
- Attēls Nr. 13. DVBM audzēkņu skaits.
- Attēls Nr. 14. Jaunizveidoto DVBM vietu dinamika.
- Attēls Nr. 15. Darba devēju kopējās ikgadējās izmaksas.
- Attēls Nr. 16. Līdzekļi, ko atbalsta modeļos būtu iespējams izmantot no ES fondu līdzekļiem.
- Attēls Nr. 17. ES fondu atbalsts darba devējiem.

Tabulas

- Tabula Nr. 1. Izglītības programmas apjoms.
- Tabula Nr. 2. Nacionālā attīstības plāna 2020 rīcības virzieni, kas attiecināmi uz profesionālo izglītību.
- Tabula Nr. 3. Izglītības attīstības pamatnostādņu rezultatīvie rādītāji attiecībā uz profesionālo izglītību.
- Tabula Nr. 4. DVBM pilotprojektu attīstība Latvijā.
- Tabula Nr. 5. 2013./2014. mācību gadā pilotprojektā identificētās būtiskākās problēmas, ko jārisina nākotnē.
- Tabula Nr. 6. DVBM pilotprojektā identificētie ieguvumi un zaudējumi.
- Tabula Nr. 7. Dotēto uzņēmumu gadījumi, dotāciju apmērs un nosacījumi.
- Tabula Nr. 8. Arodizglītības sistēma Austrijā.
- Tabula Nr. 9. Atbalsta pasākumi uzņēmumiem Austrijā.
- Tabula Nr. 10. Piecu ārvalstu DVBM piemēri.
- Tabula Nr. 11. Analizēto DVBM modeļu raksturojums.
- Tabula Nr. 12. Analizēto DVBM atbalsta modeļu risku salīdzinājums.
- Tabula Nr. 13. Nepieciešamie normatīvo aktu grozījumi DVBM atbalsta modeļu ieviešanā.
- Tabula Nr. 14. Transporta izdevumi dažādu atbalsta modeļu gadījumā.
- Tabula Nr. 15. Vidējās dzīvošanas izmaksas dažādu atbalsta modeļu gadījumā.
- Tabula Nr. 16. Vidējās apdrošināšanas izmaksas dažādu atbalsta modeļu gadījumā.
- Tabula Nr. 17. Darba devēju izmaksas dažādos atbalsta modeļos, EUR gadā.
- Tabula Nr. 18. Fiskālā ietekme uz valsts un pašvaldības budžetu atbalsta modeļu griezumā (kopējie rezultāti).
- Tabula Nr. 19. Fiskālā ietekme uz valsts un pašvaldības budžetu atbalsta modeļu griezumā 2016. un 2030.gadā.
- Tabula Nr. 20. Potenciāli negūtie nodokļu ieņēmumi.
- Tabula Nr. 21. Darba devēju izmaksu rezultāti atbalsta modeļu griezumā.

- Tabula Nr. 22. Darba devēju izmaksas un ieguvumi dažādos atbalsta modeļos 2016. un 2030.gadā.
Tabula Nr. 23. Audzēkņu neto ienākumu rezultāti atbalsta modeļu griezumā, kumulatīvi 2016.-2020.gada periodā.
Tabula Nr. 24. Kopējā ietekme atbalsta modeļu griezumā, kumulatīvi 2016.-2030.gada periodā.
Tabula Nr. 25. 2014.-2020.gada plānoto ES fondu atbalstītās aktivitātes profesionālajā izglītībā.
Tabula Nr. 26. Pārskats par atbalsta pasākumiem, kuriem būs iespējams piesaistīt ES fondu līdzekļus (SAM 8.5.1.).

SAĪSINĀJUMU SARAKSTS

ASV – Amerikas Savienotās Valstis

CSP – Centrālā statistikas pārvalde

DVBM – darba vidē balstītas mācības

EM – Ekonomikas ministrija

ES – Eiropas Savienība

ESF – Eiropas sociālais fonds

FM – Finanšu ministrija

IIA – ieguvumu izdevumu analīze

IIN – iedzīvotāju ienākuma nodoklis

IP – izglītības programma

IZM – Izglītības un zinātnes ministrija

LAK – Latvijas Amatniecības kamera

LDDK - Latvijas Darba devēju konfederācija

LTRK - Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera

m.g. – mācību gads

milj. - miljons

MK – Ministru kabinets

NEP – Nozaru ekspertu padomes

PII – profesionālās izglītības iestāde

SAM – specifiskais atbalsta mērķis

VSAOI – valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas

JĒDZIENU SKAIDROJUMS

Arodizglītība – daļēja vidējās pakāpes profesionālā izglītība, kas dod iespēju iegūt otrā līmeņa profesionālo kvalifikāciju.¹

Audzēknis – izglītojamais, kurš mācās sākotnējās profesionālās izglītības iestādē. Normatīvajos aktos šo jēdzienu apzīmē ar "izglītojamais".

Amata māceklis – saskaņā ar likumu "Par amatniecību" ir persona, kas nolūkā apgūt amatu iestājusies amatniecības uzņēmumā vai mācību iestādē un ir noslēgusi apmācības līgumu.

Darbaudzinātājs – persona, kura nodrošina audzēkņa darba organizēšanu un atsevišķos gadījumos arī teorētisko apmācību uzņēmumā kvalifikācijas prakses un / vai DVBM ietvaros. Alternatīvi šim jēdzienam publiskajā telpā tiek lietots tāds jēdziens kā mentors un prakses vadītājs.

Darba vidē balstītas mācības (DVBM) – DVBM ir viena no profesionālās izglītības formām, kurā PII audzēknis praktiskās iemaņas un zinības vairāk nekā 50% apmērā apgūst reālā darba vidē pie darba devēja (mācekļībā), savukārt profesionālās izglītības iestādē galvenokārt apgūst teorētiskās zināšanas. Tiek noslēgts trīspusējs apmācību līgums² starp trīs galvenajām pusēm: profesionālās izglītības iestādi, audzēkni un darba devēju par DVBM īstenošanu.

DVBM audzēknis / māceklis – PII audzēknis (šajā pētījumā – sākotnējās profesionālās izglītības programmās), kurš piedalās DVBM, teoriju apgūstot PII un praktiskās apmācības – uzņēmumā. Citās valstīs kā sinonīmi tiek lietoti tādi jēdzieni kā māceklis (Vācijā), stažieris (Austrijā) un praktikants (Latvijā, ja persona atrodas iestādē, pie komersanta vai biedrībā³ kvalifikācijas praksē). No uzņēmuma perspektīvas DVBM audzēkni sauc par mācekli, no PII perspektīvas par audzēkni.

DVBM atbalsta modeļi – nodokļu atbalsta pasākumi darba devēju motivācijas paaugstināšanai iesaistīties DVBM sistēmā. Pētījumā noteikti trīs nodokļu atbalsta pasākumi: diferencētās minimālās algas, nodokļu atlaides un uzņēmumu stipendijas modeļi.

DVBM atlīdzība – finansiāla atlīdzība - pabalsts DVBM audzēknim mācekļības laikā, lai kompensētu ar mācību procesu saistītās izmaksas. Atkarībā no modeļa tā ir darba samaksa vai stipendija.

DVBM pilotprojekts – kopš 2013./2014. mācību gada uzsākta aktivitāte, iesaistot profesionālās izglītības iestādes, audzēkņus un uzņēmumus, lai aprobežotu DVBM pieeju Latvijas kontekstā, kā arī, lai identificētu konceptuālus un tiesiskā regulējuma jautājumus, kuru risināšana nepieciešama pirms lēmuma pieņemšanas par DVBM ieviešanu Latvijas profesionālajā izglītībā sistēmā.⁴

DVBM vieta – uzņēmuma vai iestādes izveidota mācekļības vieta DVBM īstenošanai profesionālajā izglītībā.

---

¹ Profesionālās izglītības likums [skatīts 2015.gada 13.aprīlī]. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=20244>

² Ja tiek panākta vienošanās starp iesaistītajām pusēm, tas varētu būt arī divpusējs līgums starp uzņēmumu un audzēkni ar paziņojumu PII.

³ Profesionālās izglītības likums [skatīts 2015.gada 13.aprīlī]. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=20244>

⁴ Izglītības un zinātnes ministrijas 2014.gada informatīvais ziņojums "Par darba vidē balstītu mācību īstenošanas iespējām Latvijas profesionālās izglītības attīstības kontekstā" [skatīts 2015.gada 10.aprīlī]. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40319533>

Fiskālās ietekmes novērtējums – šajā pētījumā potenciālās ietekmes uz valsts budžetu novērtējums, kas ietver ietekmes novērtējumu uz valsts pamatbudžetu, valsts speciālo budžetu un pašvaldību budžetu. Novērtējums aplūko ietekmi uz iedzīvotāju ienākuma nodokļa (turpmāk – IIN) un valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu (turpmāk – VSAOI) ieņēmumiem, pētot iespējamus atbalsta modeļus DVBM iesaistītajām personām un uzņēmumiem, un ņemot vērā DVBM iesaistīto audzēkņu skaitu. Ietekme uz valsts pamatbudžetu novērtēta, iekļaujot izmaksas un ieņēmumus, kas attiecas uz:

- valsts pamatbudžetu (attiecināmie ieņēmumi ir papildus IIN ieņēmumi (20% no IIN), un radītās izmaksas ir audzēkņu apdrošināšanas izmaksas un DVBM administrēšanas izmaksas, kas attiecas uz valsts PII),
- valsts speciālo budžetu (attiecināmie ieņēmumi ir papildus gūtie VSAOI ieņēmumi, kas ir radīti gan DVBM laikā, gan pēc absolvēšanas darba dzīves garumā, iekļaujot ieņēmumus līdz 2030. gadam), speciālā budžeta aprēķinos ir ņemts vērā, ka pēc DVBM absolvēšanas audzēkņi var neiegūt darbu un attiecīgi pretendēt uz bezdarbnieku pabalstu (diferencētās minimālās algas un nodokļu atlaides modeļos),
- pašvaldību budžetu (attiecināmie ieņēmumi ir 80% no kopējiem papildus IIN ieņēmumiem, kā arī DVBM administratīvo izdevumu daļa, kas attiecināma uz pašvaldības PII).

Īpašs nodokļu režīms – normatīvajos aktos noteiktais nodokļu režīms, kas paredz īpašu nodokļu atlaižu piemērošanu, īpašu kārtību pamatlīdzekļu nolietojuma norakstīšanai vai īpašu kritēriju noteikšanu atbrīvojumam no nodokļa maksāšanas, vai arī visu minēto nosacījumu vienlaicīgu piemērošanu.⁵

Kvalifikācijas (mācību) prakse – ir viena no profesionālās vidējās izglītības un arodizglītības obligātā profesionālā satura daļām. Atbilstoši MK 2000. gada 27. jūnija noteikumiem Nr. 211 "Noteikumi par valsts profesionālās vidējās izglītības standartu un valsts arodizglītības standartu", kvalifikācijas prakse ir noteikta ilguma obligāta prakse pirms kvalifikācijas eksāmena. Normatīvajos aktos jēdziens kvalifikācijas prakse vairākos gadījumos tiek apzīmēts ar jēdzienu "mācību prakse".

Mācekļība – šajā pētījumā ir DVBM audzēkņa pavadītais laiks uzņēmumā DVBM ietvaros.

Mācekļības līgums – šī pētījuma kontekstā par šādu līgumu tiek runāts rekomendāciju sadaļā, piedāvājot, kā efektīvāk būtu risināmas līgumattiecības DVBM gadījumā. Tas ir līgums, kas tiek noslēgts starp darba devēju un DVBM audzēkni par mācību praksi DVBM ietvaros, paziņojot par šo līgumu PII un saņemot PII apstiprinājumu.

Nodokļa atlaide – nodokļa daļa, par kuru var samazināt aprēķināto nodokli, ja nodokļa maksātājs ir izpildījis konkrētā nodokļa likuma nosacījumus vai to paredz likumā noteiktie kritēriji. Atbilstoši likuma nosacījumiem nodokļa atlaide ir atmaksājama vai neatmaksājama.⁶

Nodokļa atvieglojums – jēdziens tiek lietots attiecībā uz iedzīvotāju ienākuma nodokli fiziskām personām - rezidentiem. Nodokļu atvieglojumi rezidentiem tiek piešķirti: par apgādībā esošām personām, invaliditāti, politiski represētām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem. Nerezidentiem nodokļa atvieglojumus nepiemēro, izņemot nerezidentu, kurš ir citas

---

⁵ Likums Par nodokļiem un nodevām [skatīts 2015.gada 14.aprīlī]. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=33946>

⁶ Likums Par nodokļiem un nodevām [skatīts 2015.gada 14.aprīlī]. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=33946>

ES dalībvalsts rezidents un taksācijas gadā Latvijā guvis vairāk nekā 75 procentus no saviem kopējiem ienākumiem.⁷

Profesionālās izglītības iestādes stipendiju fonds – finanšu līdzekļi, ko no valsts vai pašvaldību budžeta piešķir PII stipendiju izmaksai iestādes audzēkņiem. PII stipendiju fondu izveido no valsts vai pašvaldību budžeta līdzekļiem atbilstoši valsts vai pašvaldību finansēto vietu skaitam.

Profesionālā vidējā izglītība – profesionālā izglītība, kas dod iespēju iegūt trešā līmeņa profesionālo kvalifikāciju⁸.

Profesionālā tālākizglītība – profesionālās izglītības veids, kas pieaugušajiem ar iepriekšēju izglītību un profesionālo pieredzi dod iespēju iegūt noteikta līmeņa profesionālo kvalifikāciju.⁹

Profesionālā pilnveide – profesionālās izglītības īpašs veids, kas personām neatkarīgi no vecuma un iepriekšējās izglītības vai profesionālās kvalifikācijas dod iespēju apgūt darba tirgus prasībām atbilstošas sistematizētas profesionālās zināšanas un prasmes.¹⁰

Sākotnējā profesionālā izglītība – Latvijas izglītības sistēmā sākotnējā profesionālā izglītība ietver profesionālo pamatizglītību, arodizglītību un profesionālo vidējo izglītību.¹¹

Stipendiju fonds – nacionāla mēroga centralizēts publisks fonds, kas atbild par stipendiju izmaksu DVBM audzēkņiem. Fondā iemaksas veic uzņēmumi.

Uzņēmumu stipendija – darba devēja maksāta stipendija DVBM audzēknim mācekļības laikā, ko neapliek ar nodokļiem.

---

⁷ Finanšu ministrija. (2015). Neapliekamais minimums un nodokļu atvieglojumi.[skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams: http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/nodoklu_politika/iedzivotaju_ienakuma_nodoklis/neapliekamais_minimums_un_nodo_kla_atvieglrojumi/

⁸ Profesionālās izglītības likums [skatīts 2015.gada 14.aprīlī]. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=20244>

⁹ Profesionālās izglītības likums [skatīts 2015.gada 14.aprīlī]. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=20244>

¹⁰ Profesionālās izglītības likums [skatīts 2015.gada 9.aprīlī]. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=20244>

¹¹ Sākotnējā profesionālā izglītība. [skatīts 2015.gada 15.aprīlī] Pieejams: http://www.refernet.lv/doc/Theme_4-atsk_par05latv.doc

IEVADS

Pēc Ekonomikas ministrijas (turpmāk – EM) pasūtījuma, iepirkuma līguma Nr. EM 2014/106, SIA "AC Konsultācijas" ir izstrādājusi pētījumu "Par darba devēju motivāciju iesaistīties darba vidē balstītu mācību ieviešanā". **Pētījuma mērķis** ir *sniegt ieskatu par iespējamiem atbalsta pasākumiem DVBM sistēmas ieviešanai sākotnējā profesionālajā izglītībā, kā arī izvērtēt pasākumu ietekmi uz DVBM attīstību un to fiskālo ietekmi uz valsts budžetu*. Izvērtējums veikts par valsts un pašvaldību pārraudzībā esošām PII.

Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2014.-2020. gadam būtisks uzsvars tiek likts uz sadarbības sekmēšanu ar darba devējiem profesionālajā izglītībā. DVBM formas ieviešana tiek izvirzīta par vienu no uzdevumiem, jo tā šobrīd ir augsta līmeņa ES un Latvijas izglītības un nodarbinātības politikas prioritāte. Šāda mācību forma tiek uzskatīta par vienu no labākajiem jauniešu bezdarba problēmas risinājumiem. DVBM mērķis ir iegūt profesionālo kvalifikāciju, un uzņēmumā audzēknis apgūst aroda prasmes atbilstoši IP saturam.

Pētījumā fokuss vērsts uz sistēmisku un ilgtermiņa atbalsta pasākumu definēšanu, kas veicinātu DVBM attīstību. Pētījumā par pamatu ņemti Izglītības un zinātnes ministrijas (turpmāk – IZM) 2014. gadā sagatavotā informatīvā ziņojumā "Par darba vidē balstītu mācību īstenošanas iespējām Latvijas profesionālās izglītības attīstības kontekstā" un IZM 2014.gada ziņojumā "Iespējas komersantiem, kuri piedāvā prakses vietas, piemērot darbaspēka nodokļu atlaides vai citus alternatīvus atvieglojumus" identificētie atbalsta pasākumi. Analīzes gaitā izvirzīti un padziļināti analizēti trīs atbalsta modeļi, kas skar nodokļu politiku: diferencētās minimālās algas modelis, nodokļu atlaides modelis un uzņēmumu stipendijas modelis. Visu atbalsta modeļu gadījumā DVBM atlīdzību (kas ir darba alga vai stipendija) maksā darba devējs.

Pētījuma izstrādē tika izmantota dokumentu analīzes, iepriekš veikto pētījumu un statistikas datu analīzes metodes. Papildus tām, tika veiktas ekspertu intervijas ar sociālajiem partneriem, ministriju pārstāvjiem un citām iesaistītajām pusēm, PII audzēkņu aptauja un fokusgrupu diskusija (plašāku informāciju par izmantotajām metodēm skatīt 1.pielikumā).

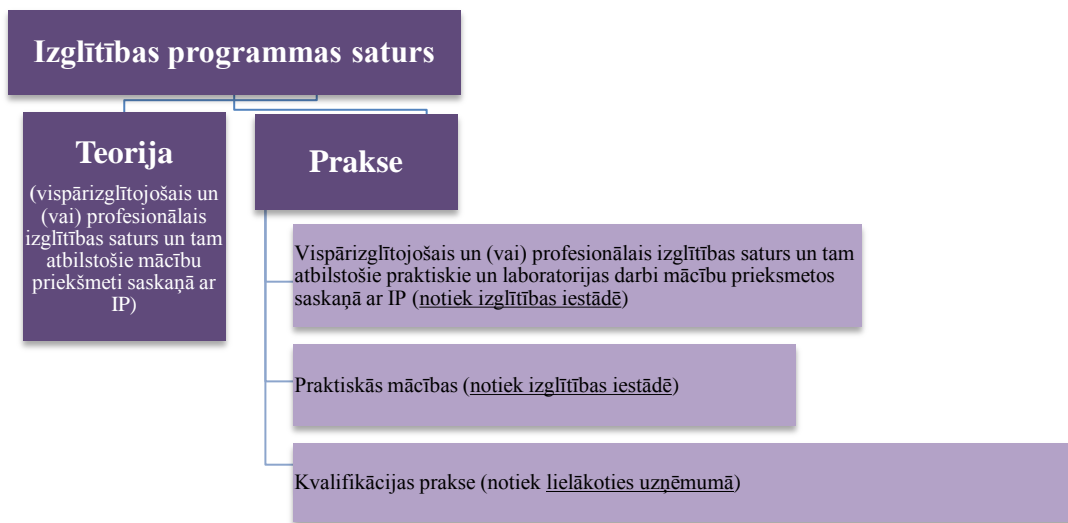
Fiskālā ietekme pētījumā tika aprēķināta, salīdzinot bāzes modeli (bez atbalsta pasākumiem DVBM) ar modeļiem, kas paredz atbalstu DVBM audzēkņiem un uzņēmumiem (plašāku informāciju par aprēķina metodi skatīt 2.pielikumā).

1. ESOŠĀS SITUĀCIJAS KONTEKSTS LATVIJĀ PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS JOMĀ

1.1. PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS SISTĒMA

IZGLĪTĪBAS PROGRAMMAS STRUKTŪRA

Profesionālās vidējās izglītības un arodizglītības saturu¹² veido šādas izglītības programmu pamatdaļas (1. attēls).

Attēls Nr. 1. Izglītības programmas saturs.¹³

Praktiskie un laboratorijas darbi mācību priekšmetos un praktiskās mācības izglītības iestādes darbnīcās tiek organizēti visas izglītības programmas apguves laikā. Kvalifikācijas prakse atbilstoši izglītības programmai, parasti tiek organizēta 3. un 4. kursā (profesionālās vidējās izglītības programmās, kuras audzēkņi uzsāk pēc pamatizglītības ieguves).

Profesionālās izglītības programmu apjoms ir atšķirīgs (skatīt 1.tabulu).¹⁴

Tabula Nr. 1. Izglītības programmas apjoms.

Izglītības programmas veids	Mācību ilgums
Profesionālās vidējās izglītības programmas (3. kvalifikācijas līmenis)	
Audzēknis uzsāk pēc pamatizglītības ieguves	5768 stundas (mācību ilgums - 4 gadi)
Audzēknis uzsāk pēc vidējās izglītības ieguves	vismaz 2120 stundas (mācību ilgums - 1,5 gadi)
Arodizglītības programmas (2. kvalifikācijas līmenis)	
Audzēknis uzsāk pēc pamatizglītības ieguves	4230 stundas (mācību ilgums - 3 gadi)
Audzēknis uzsāk pēc vidējās izglītības ieguves	1420 stundas (mācību ilgums - 1 gads)

¹² Ministru kabineta 2000.gada 27.jūnija noteikumi Nr.211 "Noteikumi par valsts profesionālās vidējās izglītības standartu un valsts arodizglītības standartu" [skatīts 2015.gada 14.aprīlī]. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=8533>

¹³ Ministru kabineta 2000.gada 27.jūnija noteikumi Nr.211 "Noteikumi par valsts profesionālās vidējās izglītības standartu un valsts arodizglītības standartu" [skatīts 2015.gada 14.aprīlī]. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=8533>

¹⁴ Ministru kabineta 2000.gada 27.jūnija noteikumi Nr.211 "Noteikumi par valsts profesionālās vidējās izglītības standartu un valsts arodizglītības standartu". [skatīts 2015.gada 14.aprīlī]. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=8533>

Profesionālo mācību priekšmetu, praktisko mācību un kvalifikācijas prakses saturu veido atbilstoši iegūstamās profesionālās kvalifikācijas pamatprasībām un specifiskajām prasībām, kas nepieciešamas pienākumu un galveno darba uzdevumu veikšanai attiecīgajā profesijā. Tās nosaka attiecīgie profesiju standarti un izglītības programma (turpmāk – IP).

Profesionālās vidējās IP **teorijas un prakses procentuālā attiecība ir 50 / 50**, neatkarīgi no tā, vai audzēkņi programmu apgūst pēc pamatizglītības vai vidējās izglītības ieguves. Taču atšķiras kvalifikācijas prakses ilgums – pēc pamatizglītības ieguves tas ir vismaz 960 stundas jeb 24 nedēļas un pēc vidējās izglītības ieguves – vismaz 560 stundas jeb 14 nedēļas.

Arodizglītības programmām **teorijas un prakses procentuālā attiecība ir 35 / 65** neatkarīgi no tā, vai audzēkņi programmu apgūst pēc pamatizglītības vai vidējās izglītības ieguves. Taču līdzīgi kā profesionālā vidējā IP atšķiras kvalifikācijas prakses ilgums – pēc pamatizglītības ieguves tas ir vismaz 840 stundas jeb 21 nedēļas un pēc vidējās izglītības ieguves – vismaz 560 stundas jeb 14 nedēļas.

PRAKSES

MK 2012. gada 20. novembra noteikumi Nr. 785 "Mācību prakses organizācijas un izglītojamo apdrošināšanas kārtība" nosaka:

- a) **Kārtību**, kādā organizējama profesionālās izglītības iestāžu audzēkņu (praktikantu) mācību prakse iestādē, pie komersanta vai biedrībā (prakses vietā);
- b) **Profesionālās kvalifikācijas**, kuras iegūstot, audzēkņi obligāti apdrošināmi pret nelaiemes gadījumiem mācību prakses laikā, kā arī apdrošinājuma summas minimālo apmēru.

Profesionālās izglītības likuma izpratnē termins "mācību prakse" ir attiecināms uz kvalifikācijas praksi, kas ir viena no profesionālās vidējās izglītības un arodizglītības obligātā profesionālā satura daļām. Atbilstoši MK 2000. gada 27. jūnija noteikumiem Nr. 211 "Noteikumi par valsts profesionālās vidējās izglītības standartu un valsts arodizglītības standartu", kvalifikācijas prakse ir noteikta ilguma **obligāta prakse pirms kvalifikācijas eksāmena** (atbilstoši profesijas standarta prasībām), tādējādi MK 2012. gada 20. novembra noteikumos Nr. 785 "Mācību prakses organizācijas un izglītojamo apdrošināšanas kārtība" ietvertais regulējums attiecas tikai uz kvalifikācijas praksi.¹⁵

Mācību prakses organizēšanā piedalās profesionālās izglītības iestāde (turpmāk – PII), prakses vieta un audzēknis (praktikants), kas iziet praksi.

Saskaņā ar **pētījumu** par profesionālās izglītības atbilstību darba tirgus prasībām praktiskie un laboratorijas darbi galvenokārt tiek veikti izglītības iestādēs, kuru laikā audzēkņi apgūst pirmās iemaņas un prasmes profesijā.¹⁶ Veiktais pētījums uzrāda, ka pašlaik:

---

¹⁵ Ministru kabineta 2012. gada 20. novembra noteikumi Nr.785 "Mācību prakses organizācijas un izglītojamo apdrošināšanas kārtība" anotācija [skatīts 2015.gada 14.aprīlī]. Pieejams: <http://likumi.lv/ta/id/252862-macibu-prakses-organizācijas-un-izglītojamo-apdrošināšanas-kartība>

¹⁶ Profesionālās izglītības atbilstība darba tirgus vajadzībām. Projekta Nr. LLIV-265 "Profesionālās izglītības pilnveidošana atbilstoši darba tirgus prasībām" ietvaros. Rīga 2014.

- praktisko mācību realizācija **77% no kopējo praktisko mācību apjoma notiek izglītības iestādē**, un tikai **23% no apjoma - pie darba devēja (prakses vietā)**;
- kvalifikācijas **prakses īstenošana pamatā (98% gadījumu) notiek ārpus izglītības iestādes**. Prakses apjoma sadalījumu pa kursiem nosaka katras konkrētās profesionālās izglītības programmas specifika.

IZMAKSAS PAR AUDZĒKNI

MK 2007. gada 10. oktobra noteikumi Nr. 655 "Noteikumi par profesionālās izglītības programmu īstenošanas izmaksu minimumu uz vienu izglītojamo" nosaka Latvijas izglītības klasifikācijā iekļauto profesionālās pamatizglītības, arodizglītības un profesionālās vidējās izglītības programmu īstenošanas izmaksu minimumu uz vienu audzēkni gadā. IP izmaksas veido:

- a) **normējamās izmaksas** – komandējumu un darba braucienu izdevumi, samaksa par pakalpojumiem, energoresursiem un ūdeni, kā arī mācību līdzekļu, materiālu, inventāra un iekārtu iegādes un iekārtu modernizēšanas izdevumi;
- b) **nenormējamās izmaksas** – stipendijas, dienesta viesnīcas (turpmāk – DV) uzturēšanas izmaksas, rehabilitācijas pasākumi un ēdināšanas pakalpojumi personām ar invaliditāti, kvalifikācijas prakses organizēšanas izmaksas, izmaksas par apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem kvalifikācijas prakses laikā, izdevumi kultūrizglītībai un sportam, kā arī darbinieku darba samaksa.

IP grupas "**Vadība un administrēšana**" programmas **normējamās izmaksas uz vienu audzēkni ir 425,15 EUR gadā**.¹⁷ Citās IP normējamās izmaksas ir augstākas, tās aprēķina, reizinot izglītības programmu grupas "**Vadība un administrēšana**" normējamās izmaksas ar attiecīgu koeficientu. Piemēram, IP grupai "Būvniecība un civilā celtniecība" koeficients ir 1,27, savukārt IP grupai "Skaistumkopšanas pakalpojumi" koeficients ir 2,00.

Izglītības programmas **nenormējamās izmaksas** atspoguļotas 2. attēlā.

Attēls Nr. 2. Izglītības programmas nenormējamās izmaksas ¹⁸

¹⁷ Ministru kabineta 2007. gada 10. oktobra noteikumi Nr. 655 "Noteikumi par profesionālās izglītības programmu īstenošanas izmaksu minimumu uz vienu izglītojamo" [skatīts 2015.gada 14.aprīlī]. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=164266>

¹⁸ Ministru kabineta 2007. gada 10. oktobra noteikumi Nr. 655 "Noteikumi par profesionālās izglītības programmu īstenošanas izmaksu minimumu uz vienu izglītojamo" [skatīts 2015.gada 14.aprīlī]. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=164266>

Viena audzēkņa (praktikanta) kvalifikācijas prakses organizēšanas izmaksas – 7,11 EUR dienā – aprēķina, ja praktikants veic kvalifikācijas praksi ārpus izglītības iestādes un tās paredzētas PII pienākumu pildīšanai saskaņā ar MK 2012. gada 20. novembra noteikumiem Nr. 785 "Mācību prakses organizācijas un izglītojamo apdrošināšanas kārtība".

STIPENDIJAS

Audzēkņi, kas PII klātienē apgūst profesionālās pamatizglītības, arodizglītības vai profesionālās vidējās IP (izglītības programmas īstenošanas ilgums ir vismaz viens gads), no PII stipendiju fonda var saņemt ikmēneša stipendiju. PII stipendiju fondu izveido no valsts vai pašvaldību budžeta līdzekļiem atbilstoši valsts vai pašvaldību finansēto vietu skaitam, paredzot katram audzēknim **vidēji 14,23 EUR mēnesī**.¹⁹ Audzēknim minimālo ikmēneša stipendiju nosaka 10 EUR apmērā.

PII no stipendiju fonda var piešķirt:

- vienreizēju stipendiju, ja audzēknis iesniedz attiecīgu iesniegumu par nepieciešamajiem papildu izdevumiem, par kuriem nav paredzēta kompensācija no valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas. Vienreizējām stipendijām paredz ne vairāk kā 5% no stipendiju fonda apmēra;
- paaugstinātu stipendiju par labām un izcilām sekmēm mācībās un aktivitāti izglītības iestādes sabiedriskajā dzīvē.

Vienreizējās stipendijas un paaugstinātās ikmēneša stipendijas apmērs uz vienu audzēkni nepārsniedz 71,14 EUR. Papildus noteiktajai stipendijai audzēkņi var saņemt mērķstipendiju, ja to paredz citi normatīvie akti.

Mērķstipendijas apmērs vienam PII pirmā kursa audzēknim ir **no 14,23 līdz 28,46 EUR** mēnesī, otrā, trešā un ceturtā kursa audzēknim – no 28,46 līdz 71,14 EUR mēnesī. Mērķstipendijas apmērs PII audzēkņiem, kuri iegūst profesionālo kvalifikāciju Eiropas Sociālā fonda darbības programmas "Cilvēkresursi un nodarbinātība" papildinājuma 1.2.1.1.3. apakšaktivitātes "Atbalsts sākotnējās profesionālās izglītības programmu īstenošanas kvalitātes uzlabošanai un īstenošanai" **otrās projekta iesnieguma atlases kārtas ietvaros, ir no 71,14 līdz 113,83 EUR mēnesī**.²⁰

APDROŠINĀŠANA

Profesionālās izglītības likuma 31. panta sestā daļā noteikts, ka MK nosaka profesionālās kvalifikācijas, kuras iegūstot, audzēkņi obligāti apdrošināmi pret nelaimes gadījumiem kvalifikācijas prakses laikā, kā arī apdrošinājuma summas **minimālo apmēru – 1422,87 EUR**.²¹ Viena audzēkņa, kurš iziet praksi, apdrošināšanas izmaksas pret nelaimes gadījumiem visas kvalifikācijas prakses laikā ir 4,98 EUR (tātad vidēji mēnesī viens EUR). Izglītības iestādes vadītājs

---

¹⁹ Ministru kabineta 2004. gada 24. augusta noteikumi Nr. 740 "Noteikumi par stipendijām" [skatīts 2015.gada 14.aprīlī]. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=93004>

²⁰ Ministru kabineta 2008.gada 21.jūlija noteikumi Nr.578 "Noteikumi par darbības programmas "Cilvēkresursi un nodarbinātība" papildinājuma 1.2.1.1.4. apakšaktivitāti "Sākotnējās profesionālās izglītības pievilcības veicināšana" [skatīts 2015.gada 14.aprīlī]. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=179509>

²¹ Ministru kabineta noteikumi. 2012.gada 20.novembrī Nr.785 "Mācību prakses organizācijas un izglītojamo apdrošināšanas kārtība" [skatīts 2015.gada 14.aprīlī]. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=252862>

nodrošina obligātu audzēkņa - praktikanta apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem kvalifikācijas prakses laikā, ja praktikants iegūst kādu no MK 2012. gada 20. novembra noteikumos Nr. 785 "Mācību prakses organizācijas un izglītojamo apdrošināšanas kārtība" pielikumā minētajām profesionālajām kvalifikācijām.

AMATNIECĪBAS SISTĒMA

Šobrīd Latvijā pastāv divas paralēlas profesionālās izglītības sistēmas: formālā un valsts akreditētā profesionālās izglītības sistēma un privāta – pašorganizējoša Latvijas Amatniecības kameras amatapmācības un kvalificēšanas sistēma, kas balstās uz līdzīgiem principiem kā Rietumeiropas valstīs. Turpinājumā detalizētāk par amatniecības sistēmu.

Viens no ceļiem amatnieka kvalifikācijas iegūšanai ir kļūt par mācekli. Amata māceklis saskaņā ar likumu *Par amatniecību* ir persona, kas nolūkā apgūt amatu iestājusies amatniecības uzņēmumā vai mācību iestādē un ir noslēgusi apmācības līgumu. Par amata mācekļiem var kļūt jaunieši, kuri sasnieguši 15 gadu vecumu. Amatapmācība notiek saskaņā ar amatizglītības, amatapmācības un pārbaudes programmām. Mācekļa apmācība notiek, pamatojoties uz tipveida līgumu, kuru māceklis slēdz ar skolu vai amata meistarū. Tipveida līgumu izstrādā un apstiprina Latvijas Republikas (turpmāk – LR) Izglītības un zinātnes ministrija (turpmāk – IZM). Tiesības pieņemt apmācībā mācekļus ir amatniecības uzņēmumiem, kurus atestējusi Latvijas Amatniecības kamera (turpmāk – LAK) vai tās pilnvarota teritoriālā vai nozares amatniecības biedrība. Tiesības apmācīt mācekļus ir amata meistariem vai viņiem pielīdzinātām personām, kurām ir LAK atļauja. Apmācības uzraudzību amatniecības uzņēmumos veic LAK.

1.2. STRATĒGISKAIS UZSTĀDĪJUMS UN IZGLĪTĪBAS POLITIKAS MĒRĶI

Lai nodrošinātu profesionālās izglītības attīstību un konkurētspējas veicināšanu, attīstības plānošanas un politikas plānošanas dokumentos ir izvirzīti stratēģiskie mērķi un noteikti dažādi pasākumi saistībā ar to. Šajā apakšnodaļā īsumā raksturoti galveno plānošanas dokumentu uzstādījumi profesionālās izglītības politikas veidošanā.

Eiropa 2020: stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un iekļaujošai izaugsmei²² ir ES izaugsmes un nodarbinātības stratēģija, ko īsteno no 2010. gada. Stratēģija ir veidota, lai ES veidotu par gudru, ilgtspējīgu un iekļaujošu ekonomiku, kas nodrošina augstu nodarbinātības līmeni, ražīgumu un sociālo kohēziju.

Līdz 2020. gadam sasniedzamajiem mērķiem stratēģija izvirza šādu rādītāju sasniegšanu:

- 75% iedzīvotāju no 20 līdz 64 gadu vecumam jābūt nodarbinātiem;
- skolu nepabeigušo skolēnu īpatsvaram jābūt mazākam par 10%;
- vismaz 40% jaunākās paaudzes iedzīvotājiem (no 30 līdz 34 gadu vecumam) jābūt ar augstāko izglītību.

Lai veicinātu iedzīvotāju, īpaši jauniešu, nodarbinātību, tiek akcentēta izglītības pieejamība mūža garumā, izglītības piedāvājuma atbilstība darba tirgus prasībām u.c. mērķu sasniegšanā. Būtiska loma stratēģijā tiek piešķirta arī profesionālajai izglītībai. Latvijas Nacionālā reformu programma Eiropa 2020 stratēģijas īstenošanai nosaka, ka strukturālo pārmaiņu profesionālajā izglītībā mērķis ir paaugstināt profesionālās izglītības kvalitāti, nodrošinot tās atbilstību darba tirgus prasībām, kā arī veicināt pieejamo resursu efektīvāku izmantošanu.

Latvija 2030: Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam²³ ir hierarhiski augstākais nacionālā līmeņa ilgtermiņa teritorijas attīstības plānošanas dokuments. Stratēģijas pamatuzstādījumi ir laimīgs cilvēks labklājīgā valstī, ilgtspējīgs un veselīgs dzīvesveids, radoša, iecietīga un toleranta sabiedrība, sadarbībā radīta konkurētspēja un valsts kā ātrspējas partneris.

Attiecībā uz profesionālo izglītību dokumentā tiek akcentēta nepieciešamība:

- balstīt praktiskās apmācības darba vidē ciešā sadarbībā ar darba devējiem, t.sk. profesionālo un nozaru asociāciju pārstāvjiem;
- palielināt profesionālo asociāciju lomu ne tikai izglītības programmu akreditācijas procesā, bet arī procesa organizācijā un īstenošanā (mācību prakses, audzēkņu apmācības sistēmas, uzņēmēju kā pasniedzēju piesaiste), lielāku uzmanību veltot absolventu nodarbinātības iespējām;
- līdztekus izvēlētajai specialitātei kā prioritātei sniegt zināšanas par radniecīgām profesijām, lai vajadzības gadījumā būtu iespējams apgūt citu profesiju, kuru pieprasa darba tirgus;
- attīstīt audzēkņos iniciatīvu, radošumu un uzņēmējspēju.

---

²² Eiropa 2020: stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un iekļaujošai izaugsmei [skatīts 2015.gada 2.aprīlī]. Pieejams: http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_LV_ACT_part1_v1.pdf

²³ Latvija 2030: Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam [skatīts 2015.gada 8.aprīlī]. Pieejams: http://www.pkc.gov.lv/images/LV2030/Latvija_2030.pdf

NACIONĀLAIS ATTĪSTĪBAS PLĀNS 2020²⁴

Nacionālais attīstības plāns 2020 ir nacionāla līmeņa vidējtermiņa teritorijas attīstības plānošanas dokuments. Tajā ietvertais redzējums par Latviju 2020. gadā paredz ekonomikas izrāvienu – katra Latvijas iedzīvotāja un valsts labklājības pieaugumu. Lai nodrošinātu ekonomikas izrāvienu, būtiska loma tiek piešķirta izglītības kvalitātes un konkurētspējas celšanai.

Attiecībā uz profesionālo izglītību no dokumenta akcentējami divi rīcības virzieni, kas apkopoti 2. tabulā.

Tabula Nr. 2. Nacionālā attīstības plāna 2020 rīcības virzieni, kas attiecināmi uz profesionālo izglītību.

Rīcības virziens	Mērķis	Rīcības virziena ietvaros veicamie uzdevumi
Cienīgs darbs	Palielināt nodarbinātības īpatsvaru vecuma grupā no 20 līdz 64 gadiem no 67 % 2011. gadā līdz 73 % 2020. gadā	<ul style="list-style-type: none"> • Karjeras izglītības sistēmas attīstība; • Jauniešu pēc profesionālās un/vai augstākās izglītības pabeigšanas integrācija darba tirgū, t.sk. uzņēmējdarbības uzsākšana; • Atbalsta pasākumi jauniešiem - bezdarbniekiem pirmās darba pieredzes iegūšanai; • Profesionālās izglītības iestāžu infrastruktūras un aprikojuma pilnveide.
Kompetenču attīstība	Balstoties uz starptautiskajām tendencēm un darba tirgus prognozēm, veidot adaptētus spējīgu un konkurētspējīgu profesionālās izglītības sistēmu	<ul style="list-style-type: none"> • Profesionālajā izglītībā iesaistīto pedagogu un prakses vadītāju kompetences pilnveide atbilstoši darba tirgus tendencēm un PII (t.sk. pedagogu) kapacitātes stiprināšana pieaugušo izglītībā; • Nepieciešamo profesionālo IP noteikšana un izstrāde atbilstoši veiktajai un plānotajai nozaru izpētei un noteiktajām pamatprofesijām un kvalifikācijām; • nepieciešamo profesiju standartu un programmu noteikšana un izstrāde, iekļaujot mācību programmā profesionālās izglītības prakses vietas sadarbībā ar nozaru uzņēmējiem; • Modulāro izglītības programmu ieviešana profesionālajā izglītībā, mācību metodisko līdzekļu, t.sk. digitālo, izstrāde un aprobācija.

Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020. gadam²⁵ (turpmāk – pamatnostādnes) ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kas nosaka izglītības attīstības politikas pamatprincipus, mērķus un rīcības virzienus septiņiem gadiem.

Dokumentā būtisks uzsvars tiek likts uz profesionālās izglītības attīstību, kas tiek izvirzīta ekonomikas attīstības pamatā. Tādējādi pamatnostādnēs ir paredzēti vairāki pasākumi profesionālās izglītības attīstībai.

- PII tīkla optimizācija un iestāžu modernizācija - mērķis ir nodrošināt turpmāku profesionālās izglītības sistēmas strukturālo reformu īstenošanu, optimizējot PII skaitu un sabalansējot to izvietojumu reģionos, kā arī izveidojot mūsdienu prasībām atbilstošu profesionālās izglītības materiāltehnisko nodrošinājumu, lai sekmētu resursu efektīvāku izmantošanu un paaugstinātu izglītības kvalitāti.

²⁴ Nacionālais attīstības plāns 2020 [skatīts 2015. gada 7. aprīlī]. Pieejams:

http://www.pkc.gov.lv/images/NAP2020%20dokumenti/20121220_NAP2020_apstiprinats_Saeima.pdf

²⁵ Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam [skatīts 2015.gada 10.aprīlī]. Pieejams:

<http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40305684>

- Profesionālās izglītības pievilcības sekmēšana – mērķis ir palielināt audzēkņu skaitu profesionālajās vidējās IP, kā arī samazināt par nesekmību un nodarbību neapmeklēšanu atskaitīto audzēkņu skaitu.
- Sadarbība ar darba devējiem – mērķis ir sekmēt sadarbību ar darba devējiem IP īstenošanā, t.sk. kvalifikācijas prakšu nodrošināšanā – gan attiecībā uz profesionālās izglītības saturu, gan tā īstenošanas formām. Tādēļ par vienu no mērķiem tiek izvirzīta DVBM formas ieviešana profesionālajā izglītībā. DVBM pieeja profesionālās izglītības nodrošināšanā šobrīd ir augsta līmeņa ES un Latvijas izglītības un nodarbinātības politikas prioritāte, jo šāds mācību modelis tiek uzskatīts par vienu no jauniešu bezdarba problēmas risinājumiem.
- Profesionālās izglītības satura reforma – mērķis ir izveidot patstāvīgi strādājošu, kvalitatīvu, tautsaimniecības nozaru attīstības vajadzībām atbilstošu un DVBM pieeju attīstošu profesionālās izglītības satura nodrošināšanas sistēmu, kas spēj ātri reaģēt uz darba tirgus pieprasījumu, regulāri izvērtējot un atjaunojot profesionālās izglītības saturu atbilstoši regulāri aktualizētajai nozaru kvalifikāciju struktūrai (Informatīvais ziņojums "Par darba vidē balstītu mācību īstenošanas iespējām Latvijas profesionālās izglītības attīstības kontekstā", 2014). Tādēļ nepieciešams pārstrukturēt profesionālās izglītības programmas un ieviest modulāro programmu principu, kas izglītību padara elastīgāku, sadala mazākās vienībās un dod iespēju programmu profesionālo saturu apgūt darba vidē.

3. tabulā ir apkopoti Izglītības attīstības pamatnostādņu rezultatīvie rādītāji, kas attiecas uz profesionālo izglītību.

Tabula Nr. 3. Izglītības attīstības pamatnostādņu rezultatīvie rādītāji attiecībā uz profesionālo izglītību.

Rezultatīvais rādītājs	Bāzes vērtība, 2012. gads	2020. gads
Audzēkņu īpatsvars, kas apguvuši darba vidē balstītas mācības un 1. un 2. mācību gadā bijuši mācību praksē uzņēmumā sadarbības līguma ar uzņēmumu ietvaros, %.	5% (2012)	50%
Digitālo mācību līdzekļu vispārējā un profesionālajā izglītībā īpatsvars, % no kopējo mācību līdzekļu skaita	n/i	30%
Modernizēto profesionālās izglītības programmu īpatsvars, % no profesionālās izglītības iestāžu īstenoto profesionālās izglītības programmu kopskaita.	36,56% (2012)	73,47%
Skolu nepabeigušo un izglītībā neiesaistīto iedzīvotāju īpatsvars vecuma grupā 18-24 gadi, %.	10,6% (2012)	10%
Valsts izdevumi izglītībai gadā, % no IKP.	ISCED-0 0,8% ISCED-1 1,4% ISCED-2-4 1,9% ISCED-5-6 0,6% (2010)	5%
Skolēnu proporcija vispārējā un profesionālajā izglītībā vidējās izglītības pakāpē, %	61/39% (2012)	50/50%
Jauniešu (vecuma grupā 18 - 34 gadi), kas ieguvuši kvalifikāciju sākotnējās profesionālās izglītības programmā un kas kvalifikācijas ieguves ietvaros ir bijuši mācībās vai praksē ārvalstīs, īpatsvars no kopējā kvalifikāciju ieguvušo skaita %.	5,3% (2012)	6%

1.ielikums

Pēc CSP datiem, no visiem pamatskolu absolvējušajiem 2013. gadā 62% savas izglītības gaitas turpināja vispārizglītojošajās izglītības iestādēs (10.-12. klase), 33% izvēlējās apgūt profesionālo izglītību un 5% izglītības gaitas neturpināja.

No 2004. līdz 2013. gadam, pamatskolu absolventu īpatsvars, kuri turpina mācības vispārizglītojošajās izglītības iestādēs, ir samazinājies par četriem procentpunktiem. Turpretī to pamatskolas absolventu īpatsvars, kuri izvēlas profesionālo izglītību, šajā laika periodā ir pieaudzis par četriem procentpunktiem. Absolventu īpatsvars, kas mācības neturpina, būtiski nav mainījies.

No visiem vispārējo vidējo izglītību (10-12. klase) absolvējušajiem 2013.gadā 5,6% izglītību turpina koledžās vai augstskolās, 7,6% uzsāka mācības PII un 32,8% izglītību neturpina.

1.3. DVBM LATVIJĀ

DVBM ieviešana ir prioritārs Latvijas profesionālās izglītības politikas jautājums, ņemot vērā Latvijai kā ES dalībvalstij noteiktās rekomendācijas.²⁶ Tādēļ IZM sadarbībā ar PII kopš 2013./2014. mācību gada ir uzsākusi DVBM pilotprojektu, lai aprobētu šo pieeju Latvijas kontekstā un identificētu konceptuālus un tiesiskā regulējuma jautājumus, kuru risināšana nepieciešama pirms lēmuma pieņemšanas par DVBM ieviešanu Latvijas profesionālās izglītības sistēmā.

DVBM gadījumā izglītības politikas veidotāji plāno, ka praktiskās iemaņas pie darba devēja audzēknis gūtu **vismaz 50% apmērā, iespējams, pat līdz 70% apmērā.**

DVBM pilotprojekta laikā novērojams pieprasījuma pēc šādas mācību formas pieaugums, ko apliecina iesaistīto uzņēmumu un audzēkņu skaits, salīdzinot 2013./14. un 2014./15. mācību gads (skatīt 4. tabulu.).

Tabula Nr. 4. DVBM pilotprojektu attīstība Latvijā.²⁷

Rādītājs	2013./2014. m. g.	2014./2015. m. g.
Izglītības iestāžu skaits	6	25
Audzēkņu skaits	130	500
DVBM audzēkņu skaits vidēji uz vienu PII	21,7	20
Uzņēmumu skaits	29	177
DVBM audzēkņu skaits vidēji uz vienu uzņēmumu	4,5	2,4
Izglītības programmas	17	40
DVBM audzēkņu skaits vidēji uz vienu izglītības programmu	7,6	12,5
DVBM audzēkņu skaita īpatsvars no visiem sākotnējās PII audzēkņiem	0,4%	1,7%

2.ielikums

PII skaits, pēc CSP datiem, 2013./2014. mācību gadā bija 66 PII, kurās izglītību apguva 31 055 izglītojamie. Pēdējo desmit gadu laikā, kopš 2004./2005. mācību gada, PII skaits ir samazinājies par 36% jeb 37 PII, bet izglītojamo skaits tajās nedaudz lēnāk – par 30%.

Pēc ekspertu intervijām un pieejamajiem rezultātiem secināms, ka **pilotprojektā biežāk iesaistījušies uzņēmumi, kas** (a) pēc nodarbināto skaita ir vidēji vai lieli, (b) ar ārvalstu kapitālu, (c) to nozaru uzņēmumi, kurās ir augstāka nozaru profesionālo organizāciju aktivitāte (piemēram, metālapstrādes un mašīnbūves nozares, retāk arī kokrūpniecības nozares, ķīmijas rūpniecības nozares un elektronikas uzņēmumu profesionālās organizācijas), (d) uzņēmumi tajās teritorijās, kur

²⁶ Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam [skatīts 2015.gada 10.aprīlī]. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40305684>

²⁷ Izglītības un zinātnes ministrijas 2014.gada informatīvais ziņojums "Par darba vidē balstītu mācību īstenošanas iespējām Latvijas profesionālās izglītības attīstības kontekstā" [skatīts 2015.gada 10.aprīlī]. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40319533>

novērojama lielāka vietējo pašvaldību aktivitāte un atbalsts DVBM, un (e) uzņēmumi, kuri šobrīd izjūt vai prognozē, ka tuvākajā nākotnē izjutīs, darbaspēka trūkumu.

Pilotprojektā iesaistītās PII sadarbībā ar DVBM uzņēmumu izstrādā vispārējus kritērijus audzēkņu atlasei, papildus tam DVBM uzņēmumi izstrādā specifiskos kritērijus audzēkņu atlasei. Tiek rīkotas intervijas ar DVBM kandidātiem, kuru laikā uzņēmums pārbauda audzēkņa teorētiskās zināšanas, vērtē sekmes un tiek prasīts raksturojums no PII. Pilotprojektā ir iesaistījušies dažādu kursu audzēkņi.

Intervētie eksperti atbalsta, cik vien tas ir iespējams, PII audzēkņu iesaistīšanu DVBM jau no pirmā kursa. Taču tiek pausti arī vairāki pretargumenti, kas to kavē, piemēram, audzēkņu gatavība uzņemties atbildību par savu rīcību pirmajosursos ir zemāka, tāpēc atkarībā no uzņēmuma un nozares audzēkņi būtu iesaistāmi DVBM sistēmā otrā kursa otrajā pusgadā vai pat vēlāk. Mācību gada izvēle, kurā iesaistīt audzēkņus DVBM, ir saistāma ar apgūstamās profesijas un tajā izmantojamo iekārtu sarežģītību, kā rezultātā profesionālās izglītības iestādei ir jānodrošina ilgstošāka iepriekšējā sagatavošana (piemēram, uz simulatora, vienkāršākām iekārtām izglītības iestādes kompetences centrā u.tml.).

DVBM īstenošanas tiesiskais pamats ir trīspusējs līgums starp izglītības iestādi, audzēkni un konkrēto uzņēmumu (DVBM nodrošinātāju) līdzīgi kā tas ir kvalifikācijas prakses gadījumā. Domājot par nākotni, intervētie eksperti norāda, ka līgums ar darba devēju par DVBM īstenošanu būtu slēdzams uz visu mācību programmas īstenošanās laiku, jo ilgstošu sadarbības līgumu slēgšana, viņuprāt, ir viens no DVBM sistēmas veiksmīgas ieviešanas nosacījumiem. Taču šādā gadījumā netiek aplūkota iespēja, ka uzņēmējs, mainoties ekonomiskajai situācijai, varētu atteikties no iesaistīšanās DVBM īstenošanas.

Šī brīža sistēmā darba devējs DVBM laikā audzēknim var gan maksāt atalgojumu par paveikto darbu (slēdzot darba līgumu), gan nemaksāt audzēknim par paveikto, ja to nepieprasa noslēgtais trīspusējais līgums. Īpaši nosacījumi attiecībā uz atalgojuma izmaksu DVBM audzēkņiem vai citi atbalsta pasākumi DVBM procesa īstenošanai ne uzņēmumiem un audzēkņiem Latvijas normatīvajos aktos šobrīd nav paredzēti.

Tā kā uz šo brīdi normatīvajos aktos nav atrunāta samaksas par DVBM audzēkņu darbu kārtība, tad pastāv dažādi veidi, kā uzņēmumi papildus motivē audzēkņus DVBM laikā. Pēc pilotprojekta starprezultātiem un publiskajā telpā izskanējušās informācijas, piemēram, SIA "*Bucher Municipal*", kas iesaistīts DVBM pilotprojektā, papildus trīspusējam līgumam ar Ventspils Tehnikumu ir noslēguši Nodomu protokolu, kas ietver vienošanos, ka uzņēmums pārskaita mērķziedojumu audzēkņu stipendijām Ventspils Tehnikumam un izglītības iestāde attiecīgi – audzēkņiem. Savukārt AS "*Valmieras stikla šķiedra*" un Valmieras profesionālā vidusskola vienojušies par speciāla fonda izveidi, kas institucionalizēts nodibinājuma juridiskajā formā un ko administrē izglītības iestāde, uz kuru uzņēmums pārskaita mērķziedojumu. No tā attiecīgi tiek izmaksātas stipendijas audzēkņiem.

No tā var secināt, ka patreizējo normatīvo aktu gadījumā uzņēmumam pastāv iespēja atlīdzināt par paveikto darbu DVBM audzēknim netiešā veidā (neslēdzot darba līgumu).

Vairāki uzņēmumi pilotprojektā šādas stipendijas vai algu (darba līguma gadījumā) nemaksā. Taču, no ekspertu intervijām var secināt, ka pastāv pārliecība, ka darba devējam par DVBM laiku audzēknim būtu jāmaksā. Eksperti atzīst, ka ir svarīgi, lai samaksu DVBM sistēmā veic darba devējs (nevis profesionālās izglītības iestāde kā starpnieks), jo tādējādi tiek nodrošināta saite starp darba devēju un audzēkni, nostiprināta pārliecība par reālu darba vidi, kā arī mazināta "ēnu ekonomikas" iespējamība.

Turpinājumā sniegts apkopojums par DVBM pilotprojektā identificētajiem problēmjautājumiem.

Tabula Nr. 5. 2013./2014. mācību gadā pilotprojektā identificētās būtiskākās problēmas, ko jārisina nākotnē.

Nepieciešamie risinājumi	Problēmas apraksts
Uzņēmumu ieinteresētība un materiālā atbildība audzēkņiem par darbu un atbildības veids	<p>Valsī nav noteikta vienota kārtība samaksas veikšanai DVBM audzēknim. Uzņēmumam ir samērā liels finansiālais slogs gadījumā, ja atbildība tiek maksāta kā alga darba tiesisko attiecību gadījumā. Tāpat, kā jau tika secināts ekspertu intervijās, pieaug administratīvais slogs, kas izriet tai skaitā no uzraugošo iestāžu biežākām kontrolēm.</p> <p>Uzņēmuma motivāciju izmaksāt audzēkņiem algas vai stipendijas motivētu nodokļu atlaide par šiem darbiniekiem.</p>
Audzēkņu apdrošināšana	<p>Saskaņā ar MK 2012. gada 20. novembra noteikumiem Nr. 785 "Mācību prakses organizācijas un izglītojamo apdrošināšanas kārtība" audzēkņu apdrošināšana pret nelaimes gadījumiem tiek veikta tikai kvalifikācijas prakses laikā, ja praktikants iegūst kādu no šo noteikumu pielikumā minētajām profesionālajām kvalifikācijām. Ja audzēkņi tiktu pieņemti darbā kā darbinieki ar noteiktu algu, tad viņiem būtu jāpiemēro tāda pati apdrošināšana kā jebkuram citam darbiniekam. Šādās papildus izmaksās uzņēmējs nebūs ieinteresēts.</p> <p>Intervētie eksperti norādīja, ka audzēkņu nodarbināšana uzņēmumos ir saistīta ar augstākiem iekārtas bojājuma riskiem.</p>
Transporta izmaksas	<p>Izglītības iestāde neapmaksā transporta izmaksas audzēkņa nokļūšanai uz uzņēmumu, jo izglītības iestādei šim mērķim līdzekļi nav paredzēti. DVBM pilotprojekta laikā PII ir saskārušās ar šķēršļiem, kad nokļūšana uz DVBM vietu uzņēmumā ir problemātiska vai neiespējama (audzēkņiem bieži pašiem šādu līdzekļu nav; PII nekompensē transporta izmaksas; uzņēmums nevar nodrošināt vai audzēknis nevar atļauties maksāt par dzīvesvietu citā pilsētā).</p>
Darbuzinātāji uzņēmumā	<p>Uzņēmumā ir darbuzinātāji, kas nereti jau iepriekš ir apmācījuši jaunos darbiniekus. Būtu nepieciešams šos darbuzinātājus apmācīt darbam ar jauniešiem, kā arī apmācīt darbuzinātājus novērtēt audzēkņu praktisko darbu pēc apmācībām, nepieciešams izstrādāt īpašu profesionālās pilnveides izglītības programmu.</p>

Kopumā būtiskākie ierobežojošie faktori uzņēmumu iesaistei DVBM īstenošanā, pēc ekspertu intervijām:

- uzņēmēji uzskata, ka profesionālās izglītības sniegšana ir izglītības iestādes, nevis uzņēmumu kompetence (uzņēmēji nevēlas ieguldīt papildu līdzekļus kvalitatīvu apmācību nodrošināšanā un savu iespējamo nākotnes darbinieku sagatavošanā);
- mikro un mazo uzņēmumu gadījumā vairākkārtīgi novērots, ka uzņēmumiem lielākās bažas sagādā tas, ka audzēknis prasmes būs apguvis tik labi, ka pats pēc kvalifikācijas iegūšanas būs spējīgs uzsākt patstāvīgu praksi vai izveidot savu uzņēmumu;
- pastāv riski, kas ir saistīti ar iespējamiem iekārtu bojājumiem;
- augstāks administratīvais slogs;
- nepieciešamība nodrošināt darbuzinātāju un audzēkņu veiktā darba uzraudzību.

Izvērtējot DVBM pilotprojekta ietvaros gūto pieredzi, darba devēji un audzēkņi ir identificējuši vairākus DVBM sistēmas ieguvumus.²⁸

Tabula Nr. 6. DVBM pilotprojektā identificētie ieguvumi un zaudējumi.

Darba devēju atzītie ieguvumi	Audzēkņu atzītie ieguvumi
Darba vides realitāte jau otrajā mācību gadā	Mācības notiek ar mūsdienīgām, modernām iekārtām
Darba devējs iesaistās nepastarpināti izglītības programmas izveidē un izglītības satura veidošanā	Iespēja saņemt DVBM stipendiju-motivācija 'labi' strādāt, jo pastāv iespēja, ka darba devējs pēc izglītības iestādes beigšanas piedāvās darbu
Iespēja izvēlēties labākos audzēkņus – nākamos uzņēmuma darbiniekus	Praktiska darba pieredze
Darba kultūru un darba drošību apmācīt no pirmās dienas	
Pēc skolas audzēknis ir gatavs darbam, salīdzinājumā ar "parastu" audzēkni, nav papildus jāapmāca, jāievada darbā	
Spēja pilnvērtīgāk iekļauties darba tirgū	
Savstarpējā sapratne un lojalitāte starp audzēkni un darba devēju	

²⁸ Bucher Municipal SIA, Darba vidē balstīta izglītība, Mūsu pieredze Pilotprojektā, Latvijas-Vācijas konference par duālo profesionālo izglītību, Rīga, 26.11.2014 [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams: http://www.ahk-balt.org/uploads/media/Broschuere_AHK_DualaArodIzglitiba_LV_01.pdf

2. ĀRVALSTU PRAKSES PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS UN DVBM ĪSTENOŠANĀ

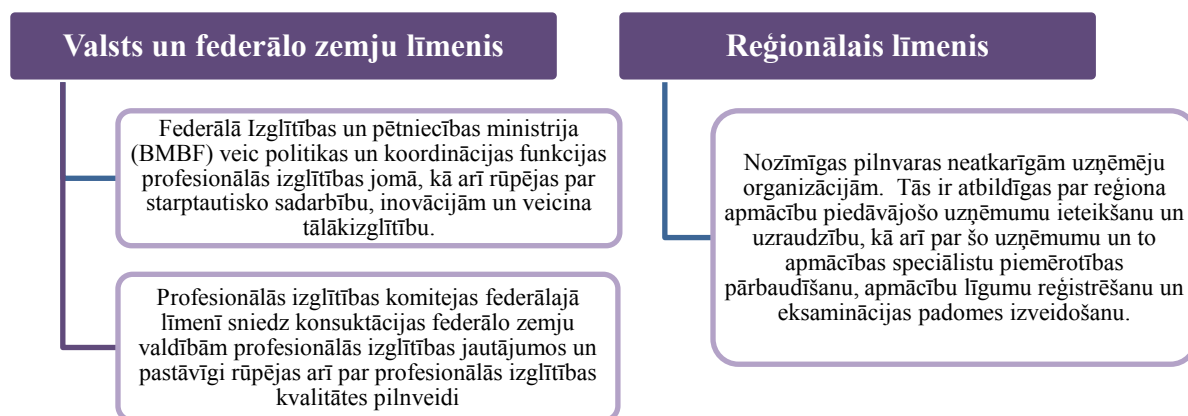
2.1. VĀCIJA

PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS UN DVBM SISTĒMAS RAKSTUROJUMS

DVBM forma Vācijā tiek saukta par *duālo izglītību*. Mācību ilgums var atšķirties dažādās profesionālās kvalifikācijās, taču parasti tas ilgst 2,5 līdz 3,5 gadus. Galvenais šīs izglītības princips – ievērojama mācību procesa daļa notiek praksē uzņēmumos pēc individuāla mācību plāna. **Audzēknis, kas vēlas apgūt kādu profesiju, vispirms noslēdz līgumu ar darba devēju un tad pierēģistrējas PII.** Tajā viņš apmeklē vispārīzglītojošos un specialitātes teorētiskos priekšmetus (vidēji 1 - 2 reizes nedēļā jeb apmēram 8 - 12 mācību stundas nedēļā, atkarībā no profesijas un apmācības gada). Ir noteikts, ka vidēji ne mazāk kā 12 mācību stundām nedēļā jānotiek PII. Savukārt **uzņēmumā audzēknis apgūst praktiskās iemaņas (vidēji 3-4 dienas nedēļā).**²⁹

Mācības duālajā sistēmā ir pieejamas visiem. Bet tajā pašā laikā uzņēmumi vairumā gadījumu var prasīt noteiktu pamatskolas, reālskolas vai vidusskolas beigšanas apliecību vai ekvivalentu izglītību apliecināšu dokumentu, kā arī, uzņemot audzēkņus, uzņēmumi ņem vērā audzēkņu sekmes, izvēloties sev uzcītīgākos audzēkņus.

Vācijas duālā izglītības sistēmas īstenošana ir sadalīta un savstarpēji saistīta vairākos – valsts, federālo zemju, reģionu – līmeņos.

Attēls Nr. 3. Vācijas duālajā izglītības sistēmā iesaistītās puses.³⁰

²⁹ Berufsausbildung sichtbar gemacht. Das Bundesministerium für Bildung und Forschung (BMBF): Bonn, 2003. [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams: [csb.gov.lv http://www.bmbf.de/pub/berufsausbildung_sichtbar_gemacht.pdf](http://www.bmbf.de/pub/berufsausbildung_sichtbar_gemacht.pdf)

³⁰ Berufsausbildung sichtbar gemacht. Das Bundesministerium für Bildung und Forschung (BMBF): Bonn, 2003. [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams: [csb.gov.lv http://www.bmbf.de/pub/berufsausbildung_sichtbar_gemacht.pdf](http://www.bmbf.de/pub/berufsausbildung_sichtbar_gemacht.pdf)

ATBALSTA PASĀKUMI AUDZĒKŅIEM

Vācijā pabalsta apmērs (*Ausbildungsvergütung*), ko saņem duālās izglītības audzēknis, ir noteikts Profesionālās izglītības likumā atbilstoši izglītības darba atalgojuma tarifiem un apmācības līgumā (*Ausbildungsvertrag*), kas pēc savas būtības nav tas pats, kas darba līgums. Apmācības pabalstu audzēknim izmaksā darba devējs.

Apmācības pabalsta lielums vienlaicīgi ir atkarīgs no daudziem citiem apstākļiem: reģiona, nozares, profesionālās kvalifikācijas un mācību gada. **Vidēji mēnesī audzēknis par mācībām saņem 802 EUR bruto lielu apmācību pabalstu.**

- Austrumvācijā vidēji audzēknis saņem par 65 EUR bruto mazāk nekā Rietumvācijā.
- Pastāv atšķirība starp apmācību pabalstu pirmajā mācību gadā un pēdējā mācību gadā – vidēji 200 EUR bruto atšķirība.
- Vislielāko apmācību pabalstu audzēknis Vācijā saņem mūrnieka profesijā – no 834 līdz 1030 EUR bruto mēnesī. Piemēram, kvalificēta mūrnieka mēneša bruto darba samaksa (40 darba stundas nedēļā) ir no 1497 līdz 2923 EUR bruto. **Tātad audzēknis apmācības periodā vidēji saņem par 44 līdz pat 65% mazāk nekā kvalificēts algots darbinieks.**³¹

Vācijā minimālā alga no 2014.gada 1.decembra ir 8,00 EUR bruto par stundu, tātad vidēji mēnesī – 1280,00 EUR bruto un, salīdzinot ar minimālo algu, **audzēknis apmācību periodā vidēji saņem 63% no minimālās algas.** No 01.10.2015. Vācijā noteiktās minimālās darba samaksas likme stundā būs 8,60 EUR bruto, bet no 01.12.2016. - 8,75 EUR bruto.³²

Tas, cik liels būs apmācības pabalsts, ko darba devējs maksā audzēknim, ir noteikts apmācību līgumā. No šīs pabalsta summas:

- **ja tā ir lielāka par 325 EUR**, audzēknim un darba devējam uz pusēm ir **jāmaksā sociālie nodokļi** – pensijas, bezdarbnieka, veselības un aprūpes apdrošināšana, ko darba devējs ieskaita federālajā finanšu kasē, un audzēknis saņem aptuveni par 20% mazāku apmācības pabalstu, nekā tas ir noteikts apmācību līgumā.
- **ja tā ir mazāka par 325 EUR**, tad pensijas, bezdarba un veselības un aprūpes apdrošināšanu **sedz tikai darba devējs** un apmācību pabalsts bruto, kas noteikts apmācību līgumā, ir vienāds ar neto.³³
- **sākot no 850 EUR bruto mēnesī, audzēknis kļūst par IIN nodokļu maksātāju.** Tas, cik lieli nodokļi no apmācības pabalsta ir jāmaksā, ir atkarīgs ne tikai no pabalsta lieluma, bet arī no audzēkņa dzīvesvietas, jo katrā federālajā zemē tie tiek aprēķināti dažādi.

Audzēkņi, kuriem mācību laikā ir lieli dzīvesvietas īres, transporta, profesijas apgūšanai nepieciešamā apģērba, grāmatu un citu mācību līdzekļu iegādes izdevumi, var vērsties nodarbinātības aģentūrā (*Bundesagentur für Arbeit*) ar iesniegumu piešķirt arodapmācības

---

³¹ Beicht, U. Langzeitentwicklung der tariflichen Ausbildungsvergütung in Deutschland. 2011, BiBB. Fachbeitrag 2015: Tarifliche Ausbildungsvergütungen 2014, BiBB. Bonn. [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams: <http://www.bibb.de/de/23679.php>

³² Mindestlohn. [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams: <http://www.lohn-info.de/mindestlohn.html>

³³ Ausbildungsvergütung [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams: [http://www.azubi-azubine.de/meingeld/ausbildungsverguetung.html#Abzuege brutto netto](http://www.azubi-azubine.de/meingeld/ausbildungsverguetung.html#Abzuege%20brutto%20netto)

palīdzības (*Berufsausbildungsbeihilfe*) **pabalstu**, kas noteikts Federālās apmācības palīdzības likumā (*Bundesausbildungsförderungsgesetz (BaföG)*). Vispirms aģentūra pārbauda, vai pieprasījums ir pamatots, un tad katru gadījumu izskata individuāli. Pabalsta mēneša apmērs ir atkarīgs no vairākiem apstākļiem – vai audzēknis dzīvo īrētā dzīvoklī, mājās pie vecākiem vai kopmītnēs; transporta izdevumu lielums audzēknim ir atkarīgs no attāluma starp dzīvesvietu un apmācības vietu. **Mācību līdzekļu iegādei pabalsts ir 9,00 EUR mēnesī, darba apģērba iegādei – 12,00 EUR mēnesī un bērna aprūpei – 130,00 EUR mēnesī. Pabalsta apmērs var sasniegt no 717,00 EUR līdz 1150,00 EUR mēnesī**³⁴.

ATBALSTA PASĀKUMI DARBA DEVĒJIEM

Vācijā aptuveni **90% no duālās izglītības sistēmas īstenošanas izmaksām (praktisko apmācību) sedz tikai uzņēmēji, atlikušo daļu (teorētisko apmācību) līdzfinansē valsts vai pašvaldība.**

Kopumā subsīdijas un valsts atbalsts duālajā izglītības sistēmā iesaistītajiem uzņēmumiem netiek piešķirts, kas ir pretēji Austrijas gadījumam, taču **katrā federālajā zemē var būt noteikti īpaši atbalsta pasākumi un nosacījumi.** Piem., Berlīnes federālajā zemē atbalsts tiek sniegts uzņēmumiem šādos gadījumos (skatīt 7. tabulu).³⁵

Tabula Nr. 7. Dotēto uzņēmumu gadījumi, dotāciju apmērs un nosacījumi.

Gadījumi, kad tiek dotēti uzņēmumi	Dotācijas apmērs EUR	Nosacījumi	Piezīmes
Uzņēmumu apvienības, brīvprātīgo aģentūras, skolas vai augstākās izglītības institūcijas (kā mācību centri). Atbalsts domāts, lai palīdzētu maziem un vidējiem uzņēmumiem iesaistīties mācekļībā, kuri nevar nodrošināt 100% praktisko apmācību.	Ne vairāk kā 6500 EUR (maksimums 37,50 EUR/dienā par mācekli praktisko nodarbību apgūšanas laikā)	Par katra audzēkņa 3 gadīgu apmācību	
	Ne vairāk kā 7500 EUR (maksimums 37,50 EUR/dienā par mācekli praktisko nodarbību apgūšanas laikā)	Par katra audzēkņa 3,5 gadīgu apmācību	
	Ne vairāk kā 2500 EUR (maksimums 37,50 EUR/dienā par mācekli praktisko nodarbību apgūšanas laikā)	Par katra audzēkņa 2,5 gadīgu apmācību	Tikai izņēmuma gadījumos, saskaņojot ar apmācību konsultantu
Uzņēmumi, kuri apmāca jauniešus, kuri darba tirgū ir neizdevīgākā stāvoklī (nav beiguši pamatizglītību, ir ar īpašiem attīstības traucējumiem, utt.)	Ne vairāk kā 10 000 EUR		Dotācija ir jāatmaksā, ja audzēknis nepabeidz apmācību

³⁴ Höhe und Bedarf. [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams: <http://www.azubi-azubine.de/mein-geld/berufsausbildungsbeihilfe/hoeh-e-und-bedarf.html>

³⁵ Förderung der Berufsausbildung im Land Berlin 2013 – 2018, Verwaltungsvorschriften über die Gewährung von Zuschüssen zur Förderung der Berufsausbildung im Land Berlin vom 28. Mai 2013. (Amtsblatt Nr. 26, S. 1142 – 1145 vom 14.06.2013), Herausgeber: Senatsverwaltung für Arbeit, Integration und Frauen. [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams: http://www.berlin.de/imperia/md/content/sen-arbeit/besch-impulse/ausbildung/berufsausbildung_2013_2018.pdf?start&ts=1427285680&file=berufsausbildung_2013_2018.pdf

Gadījumi, kad tiek dotēti uzņēmumi	Dotācijas apmērs EUR	Nosacījumi	Piezīmes
Uzņēmumi, kuri apmāca sievietes, kuru skaits noteiktās profesijās ir nepietiekams	Ne vairāk kā 7500 EUR		Dotācija ir jāatmaksā, ja audzēknis nepabeidz apmācību
Uzņēmumi, kuri apmāca vientuļos vecākus, kuram ir vismaz viens bērns	Ne vairāk kā 7500 EUR		Dotācija ir jāatmaksā, ja audzēknis nepabeidz apmācību
Uzņēmumi, kuri apmācību procesā pārņem audzēkņus no citiem uzņēmumiem (piemēram, uzņēmuma maksātnespējas un bankrota gadījumā)	Ne vairāk kā 5000 EUR		

2.2. AUSTRIJA

PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS UN DVBM SISTĒMAS RAKSTUROJUMS

Austrijas DVBM sistēmas pieeja tiek apzīmēta ar jēdzienu *stažēšanās sistēma*. Stažēšanās ietver formālo profesionālo izglītību, kas tiek noslēgta ar eksāmenu, kas ietver gan teorētisko, gan praktisko daļu, kas atbilst ISCED 3B līmenim (*Bildungsklassifikation International Standard Classification of Education*).

Profesionālās izglītības mācību ilgums var atšķirties atkarībā no profesionālās kvalifikācijas, taču visbiežāk tās ilgst trīs gadus. Austrijā teorētiskām mācībām PII vispārīzglītojošo priekšmetu apmācībai tiek atvēlēti 35% no kopējā mācību laika, bet ar profesiju saistītai teorētiskai apmācībai – 65%. Papildus tam daudzas mācību stundas tiek īstenotas kā praktiskie laboratorijas darbi vai apmācības darbnīcās. Audzēkņus parasti iedala klasēs atbilstoši specialitātei vai līdzīgām specialitātēm. **Mācību laikā audzēkņi 80% laika pavada uzņēmumā un 20% laika pavada PII.**

Audzēkņi var apgūt **profesionālo izglītību 218 dažādās profesijās** amatniecības, rūpniecības un pakalpojumu nozarēs (204 rūpnieciskajās un 14 lauksaimniecības un mežsaimniecības profesijās). Katrai profesijai ir savi apmācību nosacījumi, kuros ir iekļautas arī visas kompetences, kas ir jāapgūst stažēšanās apmācību laikā uzņēmumā.³⁶

Tie audzēkņi, kuri ir pabeiguši stažēšanos (*Lehrlingsausbildung*), var uzsākt darba gaitas un vēlāk izglītības iestādēs iegūt papildu izglītību, lai kļūtu par amatnieku vai meistaruru (*Handwerk und Meister*). Tāpat viņi var izvēlēties nokārtot akadēmisko vai profesionālo imatrikulācijas eksāmenu, kas ļauj turpināt studijas augstākajā izglītībā (vai noteiktās augstākās izglītības studiju programmās). Aptuveni **40% no visiem audzēkņiem** pēc pamatizglītības iegūšanas **izvēlas stažēties PII** ar duālo apmācības sistēmu, 40% turpina mācīties profesionālajās koledžās un 20% izvēlas mācīties akadēmiskās vispārējās vidējās izglītības iestādēs.

Atbildība par stažēšanos ir sadalīta dažādu institūciju starpā. Par mācībām PII arodskolā atbild Izglītības un zinātnes ministrija (*BMUKK*). Federālajā līmenī iesaistīti ir sociālie partneri, kas sniedz padomus par mācību programmām (caur Federālo Stažēšanās konsultatīvo padomi).

Tabula Nr. 8. Arodizglītības sistēma Austrijā.³⁷

	Duālās sistēmas pārvaldība Austrijā	PII balstītās mācības
Federālais līmenis	Federālā Ekonomikas ministrija Federālā Stažēšanās konsultatīvā padome (Sociālie partneri)	Federālā Izglītības ministrija

³⁶ Die Lehre. Duale Berufsausbildung in Österreich. Moderne Ausbildung mit Zukunft. Bundesministerium für Wirtschaft, Familie und Jugend, Österreich. [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams: https://www.bmbf.gv.at/schulen/bo/umsetzung/dielehre_18624.pdf?4k99xc

³⁷ Die Lehre. Duale Berufsausbildung in Österreich. Moderne Ausbildung mit Zukunft. Bundesministerium für Wirtschaft, Familie und Jugend, Österreich. [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams: https://www.bmbf.gv.at/schulen/bo/umsetzung/dielehre_18624.pdf?4k99xc

	Duālās sistēmas pārvaldība Austrijā	PII balstītās mācības
Reģionālais (provinciālais) līmenis	Stažēšanās biroji Provinciālā Konsultatīvā padome par stažēšanos (Sociālie partneri) Federālie vadītāji	Reģionālie skolu inspektori Federālās provinces
Vietējais līmenis	Uzņēmumi, uzņēmumu darba vadītāji Stažieris	Daļēja laika profesionālā skola, skolotājs Stažieris

Austrijas PII detalizētus norādījumus par izglītības saturu, izglītības dokumentiem un tiesībām, kas jāiegūst profesionālās izglītības beigās, nosaka **Profesionālās izglītības likums** (*BAG - Berufsausbildungsgesetz*). Lauksaimniecības un mežsaimniecības kvalifikācijām ir savi noteikumi – Lauksaimniecības un mežsaimniecības izglītības likums (*LF BAG - Land- und forstwirtschaftliches Berufsausbildungsgesetz*). Katrai profesionālajai kvalifikācijai ir izstrādāta IP, kas nosaka audzēkņa apgūstamās prasmes un iemaņas. Par katras kvalifikācijas apmācības saturu uzņēmumā ir atbildīgs Ekonomikas ministrs. Par PII sadarbību ar uzņēmumiem atbild federālās valdības tirdzniecības kamera (*Wirtschaftskammer Österreich (WKÖ)*). Savukārt vietējā līmenī Darba ņēmēju kamera pārbauda katra uzņēmuma atbilstību audzēkņa stažēšanās apmācības nodrošināšanai.

Par PII aprīkojumu – iekārtām un mācību līdzekļiem - ir atbildīga federālā zeme. PII pedagogu algas daļēji sedz gan valsts, gan federālā zeme.

ATBALSTA PASĀKUMI DARBA DEVĒJIEM

Austrijā darba devējiem, kuri ir iesaistīti duālajā apmācībā, ir paredzētas gan nodokļu atlaides, gan subsīdijas no valsts (skatīt 9. tabulu).

Tabula Nr. 9. Atbalsta pasākumi uzņēmumiem Austrijā.³⁸

Nodokļu atlaides uzņēmumiem	Subsīdijas uzņēmumiem
Pirmos 2 gadus – darba devēja sociālās iemaksas par veselības aprūpi atceltas (<i>Valstī noteiktā Veselības aprūpes likme 7,65% no bruto algas, kur darba devēja daļa veido 3,70% un darba ņēmēja daļa – 3,95%</i>) ³⁹	Pamata subsīdijas – var pieteikties katra gada beigās mācekļu neproduktīvā laika kompensēšanai: 1. gadā sedz trīs mēnešu audzēkņa atalgojumus, 2. gadā – divu, 3. gadā – vienu (lai kompensētu neproduktīvo laiku). (<i>Basisförderung</i>)
Par visu periodu darba devēja sociālās iemaksas par nelaimes gadījumu apdrošinājumu ir atceltas (<i>mācekļus apdrošina valsts</i>)	Kvalitātes subsīdijas – ja uzņēmums mācekli sūta uz papildu apmācībām/kursiem, var saņemt papildu atbalstu maksimums 1000,00 EUR apmērā. (<i>Qualitätsbezogene Förderungen</i>)
Sociālās iemaksas par mācekļa apdrošināšanu bezdarba gadījumam uzņēmumam jāmaksā tikai par pēdējo apmācību gadu.	Atbalsts mācekļiem ar mācīšanās problēmām – papildu izglītības kursi (dzimtā valoda, matemātika, svešvalodas) izmaksu segšana līdz pat 80%. (<i>Förderungen des Arbeitsmarktservices (AMS)</i>) Atbalsts sieviešu dzimuma mācekļu piesaistei. (<i>Förderungen des Arbeitsmarktservices (AMS)</i>)

³⁸ Die Lehre. Duale Berufsausbildung in Österreich. Moderne Ausbildung mit Zukunft. Bundesministerium für Wirtschaft, Familie und Jugend, Österreich. [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams: https://www.bmbf.gv.at/schulen/bo/umsetzung/dielehre_18624.pdf?4k99xc

³⁹ A6 Krankenversicherung .Wegweiser für Grenzgänger/Grenzgängerinnen.aus Deutschland [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams: http://www.ams.at/_docs/6_Krankenversicherung_AMS.pdf

Nodokļu atlaides uzņēmumiem

Subsīdijas uzņēmumiem

Atbalsts darbaudzinātāju apmācībai līdz 75% no kursa maksas

Samaksa par apmācību rezultātu: labi un teicami nokārtoti mācekļa gala eksāmeni – 200 EUR, eksāmeni nokārtoti ar izcilību – 250 EUR par vienu mācekli.

Uzņēmums no saviem līdzekļiem sedz atalgojumu māceklim (*Lehrlingsentschaedigung*) un darbaudzinātājam, kā arī sedz nepieciešamās apmācību materiālu un infrastruktūras izmaksas, ko regulē likums (*Das Österreichische Berufsausbildungsgesetz (BAG)*), kā arī iekšējās administrācijas apmācību izmaksas. Austrijas darba devējiem nav jāmaksā iemaksas par veselības, nelaimes gadījumiem un bezdarba apdrošināšanu, to sedz valsts. **Līdz ar to, viens māceklis uzņēmumam izmaksā aptuveni 15 000 EUR bruto, un aptuveni 3 000 EUR no izmaksām var tikt segtas no valsts – no darbinieku riska fonda (darbu devēju iemaksas) (*Insolvenz-Entgelt-Fonds*).**

ATBALSTA PASĀKUMI AUDZĒKŅIEM

Tas, cik lielu mācekļa atalgojumu (*Lehrlingsentschaedigung*) Austrijā saņem māceklis, ir noteikts kolektīvajā līgumā, atbilstoši darba samaksas tarifiem un apmācības līgumā (*Lehrvertrag*), kas pēc savas būtības nav tas pats, kas darba līgums. Taču tajā pašā laikā tas ir atkarīgs no federālās zemes, nozares, profesionālās kvalifikācijas, mācību gada. **Vidēji māceklis saņem 621 EUR bruto mēnesī.** Pirmajā mācību gadā tie ir 477,73 EUR bruto, bet ceturtajā tie jau ir 1122,48 EUR bruto⁴⁰. Mācekļa atalgojums pirmajā mācību gadā ir vidēji par 57,4% mazāks nekā pēdējā mācību gadā. Austrijā nav noteikta minimālā mēneša darba samaksa, bet kā izejas punkts tiek noteikts 1300,00 EUR bruto mēnesī. Līdz ar to vidēji **mācekļa atalgojums ir uz pusi mazāks nekā valstī nosacīti pieņemtā minimālā alga.**

Viszemāko mācekļa atalgojumu māceklis Austrijā saņem veselības, skaistumkopšanas, tūrisma un pārtikas nozarēs. Vislielāko atalgojumu mācekļi Austrijā saņem būvniecības, arhitektūras, elektrotehnikas, informācijas un komunikācijas tehnikas nozarēs – no 893 līdz 1786 EUR bruto mēnesī. Kvalificēta darbinieka vidējā darba samaksa mēnesī (40 darba stundas nedēļā, vīriešiem) ir 2786 EUR bruto, tātad māceklis apmācību laikā vidēji saņem par 36 - 67% mazāk nekā kvalificēts algots darbinieks.⁴¹

Tie audzēkņi vai viņu vecāki, kuriem mācību laikā mācekļa atalgojums nenosedz dzīvesvietas īres, transporta, profesijas apgūšanai nepieciešamā apģērba, grāmatu un citu mācību līdzekļu iegādes izdevumus, var vērsties gan valsts līmenī – nodarbinātības dienestā (*Arbeitsmarktservice*), gan federālo zemju līmenī – darba kamerās (*Arbeiterkammer*) pabalsta vai kompensāciju saņemšanai⁴².

⁴⁰ Kollektivvertrag der Sozialwirtschaft Österreich, (BAGS-KV) Stand 1. Februar 2014, SOZIALWIRTSCHAFT ÖSTERREICH Verband der österreichischen Sozial- und Gesundheitsunternehmen, Wien. [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams: <http://www.bdv.at/wordpress/wp-content/uploads/2013/07/BAGSKV2014.pdf>

⁴¹ I. Griessenberger, I. Arbeitsklima- Index Lehrlinge. - Salzburg, 2012. [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams: http://media.arbeiterkammer.at/sbg/pdf/AI_Lehrlinge_Studienbericht_2012_2.pdf

⁴² Unterstützungen und Förderungen für Lehrlinge. [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams: <https://www.help.gv.at/Portal.Node/hlpd/public/content/24/Seite.240903.html#Bund>

2.3. SOMIJA

PROFESIONĀLĀ IZGLĪTĪBAS UN DVBM SISTĒMAS RAKSTUROJUMS

Somijas profesionālās izglītības sistēma ir līdzīga Latvijas profesionālās izglītības sistēmai, tomēr tās būtiskākā atšķirība ir modulārās IP un elastība IP īstenošanā. Somijā **vairāk nekā 60% pamatskolas (*basic education*) absolventu izvēlas profesionālo vidējo izglītību**. Somijas profesionālās izglītības sistēmā pēdējās desmitgades laikā par galveno reformu uzdevumu ir kļuvusi izglītības un darba tirgus sasaistes veicināšana⁴³, līdzīgi kā tas ir Latvijā.

Somijas profesionālās izglītības sistēmas pamatā ir divi ceļi profesionālās kvalifikācijas iegūšanai. Galvenais veids ir apmācība PII (jeb PII bāzēta apmācība), kas ietver arī praksi darba vietā (*on-the-job learning*). Profesionālo kvalifikāciju var iegūt arī, izejot mācekļības apmācību (*apprenticeship training*), kurā iekļauti mācību kursi PII.⁴⁴ Aptuveni 17% no profesionālās izglītības Somijā tiek iegūta mācekļu apmācības ceļā.⁴⁵ Vidējās profesionālās izglītības kvalifikāciju var iegūt, kārtojot kvalifikācijas pārbaudījumu – eksāmenu, neatkarīgi no veida, kādā profesionālās prasmes ir iegūtas. Eksāmena programmu izstrādā Nacionālā izglītības padome. Eksāmena laikā eksaminējamais pilda darba uzdevumus reālā darba vidē (uzņēmumā) un to vērtē darba devēju pārstāvji. Eksaminācijas komisiju apstiprina Nacionālā izglītības padome, un tajā ir attiecīgās nozares darba devēji, darbinieki un izglītotāji.

Somijā IP saskaņā ar tā saukto "profesionālo apmācību PII" paredz apmācību pie darba devēja vismaz sešu mēnešu garumā (praksi). **Apmācībām pie darba devēja jāatbilst vismaz vienai piektdaļai no kopējā kredītpunktu skaita.** Taču tā var sasniegt pat ceturtdaļu no kopējā kredītpunktu skaita. Parasti tā ir PII atbildība, to atrunā līgumā starp PII un darba devēju, kurā tiek atrunāti arī semestru laiki, kad tiek izzieta prakse uzņēmumā. Līdz ar to katrā PII tas var būt atšķirīgi. Dažās PII prakse ir pilnībā individualizēta, lai saskaņotu audzēkņa vajadzības ar darba devēja iespējām un vajadzībām. **Mācību sākuma un beigu datumus, mācību grafiku un brīvdienas nosaka izglītības organizētājs jeb PII.**

Profesionālo IP pamatā ir valsts izglītības satura pamatnorādes, izglītības nodrošinātāja piedāvātās programmas un personīgie mācību plāni. Somijas Nacionālā Izglītības padome (*Finnish National Board of Education*) apstiprina profesionālās izglītības satura pamatnorādes un prasības katras kvalifikācijas ieguvei. Tās ir kopīgas gan jauniešu, gan pieaugušo profesionālajai izglītībai un apmācībām.

Sākotnējo profesionālo izglītību Somijā finansē valsts un pašvaldības, attiecīgi 42% ir valsts un 58% ir pašvaldību finansējums. Katru gadu tiek noteiktas izmaksas viena izglītojamā apmācībai profesionālajā izglītībā, tās ir atkarīgas no izglītības programmas veida. Ja izglītojamais apgūst sākotnējo profesionālo izglītību mācekļības apmācībā, balstītu uz rakstisku noteikta laika

---

⁴³ Руководство по организации подготовки наставников производственного обучения. [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams:

//http://www.oph.fi/download/155757_guide_on_implementing_workplace_instructor_training_russian.pdf

⁴⁴ Система образования финляндии – основные положения. [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams:

http://www.oph.fi/download/151280_education_in_finland_russian_2013.pdf

⁴⁵ Профессиональное образование в Финляндии. [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams:

http://www.oph.fi/download/131410_professionalnoe_obrazovanie_v_finlandii.pdf

darba līgumu (līgums par profesionālo apmācību), tad izglītības organizētājs jeb PII saņem aptuveni 63% no finansējuma.

DVBM ĪSTENOŠANĀ IESAISTĪTĀS PUSES

Atbildība par profesionālās izglītības un apmācību nodrošināšanu ir gandrīz pilnībā novirzīta no valsts uz pašvaldībām un pašvaldību apvienībām. Izglītības iestādes, kas nodrošina profesionālo vidējo izglītību (un arī praktiskās mācības), pieder pašvaldībām vai pašvaldību apvienībām (80% gadījumos) vai privātām organizācijām un fondiem (19% gadījumos).

PII izveido vietējus vai reģionālus sadarbības tīklus, kuros mācības organizē sadarbībā vietējās PII un vispārīzglītojošās izglītības iestādes. Tādējādi audzēknim ir vairāk iespēju iekļaut savā individuālajā mācību plānā nodarbības, ko piedāvā arī citas izglītības iestādes.

DVBM UZŅĒMUMĀ UN LĪGUMISKĀ PUSE

Prakses vietas atrašana uzņēmumā, kurā nodrošinātu praktiskās apmācības un ar atbilstoši kvalificētu darbaudzinātāju, ir PII pienākums. Apmācību darba vidē var organizēt arī ārvalstīs. Saskaņā ar reģionālu pētījumu, 75% darbaudzinātājiem ir vairāk nekā desmit gadu pieredze, strādājot savā profesijā.⁴⁶ Somijas profesionālās izglītības sistēmā 2012. gadā tika izstrādātas instrukcijas un metodiskie materiāli prakšu vadītāju un darbaudzinātāju sagatavošanai un kompetenču novērtēšanai.⁴⁷

Par apmācību pie darba devēja sākotnējā profesionālajā izglītībā atbild apmācības organizētājs jeb PII, slēdzot rakstisku līgumu ar darba devēju. Attiecīgi pēc tam darba devējs slēdz līgumu ar izglītojamo. PII bāzētā izglītības modelī **parasti izglītojamais nestrādā, pamatojoties uz darba līgumu ar darba devēju, bet saglabā audzēkņa statusu un sociālos atvieglojumus**. Savukārt, darba devējs lielākoties netiek finansiāli atbalstīts par apmācības organizēšanu un īstenošanu darba vidē.

Somijā mācekļības apmācība ir balstīta uz rakstisku darba līgumu uz noteiktu laiku (līgums par profesionālo apmācību)⁴⁸ starp darba devēju un izglītojamo, kuram jābūt vismaz 15 gadus vecam.⁴⁹ Mācekļības gadījumā **prakses laikā audzēknim ir nodarbinātā statuss un sociālās garantijas, kuras nodrošina darba devējs**. Aptuveni 70 – 80% no šādas apmācības notiek darbavietā, un par to atbild darbaudzinātājs vai meistars. Savukārt par teorētisko apmācību atbild profesionālās

---

⁴⁶ Finland VET in Europe – Country Report 2013. [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams:

<http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/country-reports/finland-vet-europe-country-report-2013>

⁴⁷ Карта компетенции наставника производственного обучения. [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams:

http://www.oph.fi/download/155785_competence_map_for_workplace_instructors_russian.pdf

⁴⁸ The employment contracts may be similar to apprenticeship contracts in many regards, but they do not create a specific apprentice status. Instead, they are a form of employment contract which enables employers to pay fewer contributions, to pay lower wages or have more flexibility regarding certain other protections. (Dual education: a bridge over troubled waters? [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams:

http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/529072/IPOL_STU%282014%29529072_EN.pdf

⁴⁹ Finland Teaching and Learning in Vocational and Technical Upper Secondary Education. [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams:

https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Finland:Teaching_and_Learning_in_Vocational_and_Technical_Upper_Secondary_Educatio

izglītības organizētāji (PII). Māceklības apmācībā PII apstiprina līgumu starp izglītojamo un darba devēju.

Mācekļu apmācība notiek saskaņā ar valsts līmenī izstrādātu programmu vai attiecīgās kvalifikācijas prasībām, saskaņā ar kurām ir izveidota izglītojamā individuālā mācību programma atbilstoši darba vietas un izglītojamā vajadzībām. Tiek ņemta vērā audzēkņa iepriekšējā izglītība un darba pieredze, ko atzīst kā daļu no mācību programmas.

ATBALSTA PASĀKUMI AUDZĒKNIM

Māceklības apmācības laikā darba devējs izglītojamajam, **kurš iegūst profesionālo izglītību, pamatojoties uz darba līgumu, maksā darba samaksu saskaņā ar kolektīvo darba līgumu un tā veido 80% no kvalificēta darbinieka darba samaksas konkrētajā specialitātē.** Atlīdzības lielums ir pilnībā darba devēja kompetencē. Somijā nav noteikta minimālā darba samaksa,⁵⁰ vidējā darba samaksa pārsniedz 3500 EUR bruto un ir atkarīga no nozares.

Profesionālo vidējo izglītību un praktiskās mācības izglītojamajiem kopumā valstī, galvenokārt, nodrošina bez maksas. Var iekasēt nelielu maksu konkrētam mērķim (piemēram, personīgajam aprīkojumam). Izglītojamajam PII piedāvā bezmaksas ēdināšanu katru dienu, bet mācību grāmatas ir jāgādājas pašiem. **Teorētisko apmācību laikā izglītojamiem izmaksā sociālos pabalstus, piemēram, dienas naudu, kompensāciju par ceļa izdevumiem un dzīvesvietas izmaksām. Dienas naudu maksā ar nosacījumu, ka šajā laikā netiek maksāta darba samaksa no darba devēja.**

ATBALSTA PASĀKUMI DARBA DEVĒJAM

Darba devējs no valsts saņem kompensāciju par audzēkņa apmācību māceklībā, lai segtu izdevumus par apmācību organizēšanu uzņēmumā. To izmaksā vai nu vietējais prakses centrs, kas var būt izglītības organizētājs, vai PII, kurā audzēknis mācās, tādējādi, darba devējs nav apgrūtināts ar tiešām finansiālām izmaksām. **Parasti kompensācija darba devējam ir 250 EUR mēnesī par vienu DVBM audzēkni, bet var sasniegt arī 800 EUR mēnesī, ja audzēknis ir Jauniešu garantijas programmā, vai 960 EUR mēnesī, ja audzēknis ir darba meklētāja statusā.**

---

⁵⁰Darbs un atalgojums Eiropas savienībā. [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams: http://www.csb.gov.lv/sites/default/files/skolieniem/LV_ES/darbs_atalgoj_es_mb.pdf

2.4. ASV

DVBM SISTĒMA

DVBM sistēmu ASV apzīmē ar terminu *apprenticeship* jeb audzēkņu mācekļības sistēma. Šī sistēma būtiski atšķiras no tām, kādas ir Eiropā, jo tā gandrīz pilnībā ir orientēta un regulēta ar darba devēju un arodbiedrību palīdzību. Programmas var izveidot un īstenot gan individuāli darba devēji, gan **darba devēju apvienības jeb kameras**, gan **darba ņēmēju apvienības** – arodbiedrības kopā ar darba devējiem. Visbiežāk tās ir arodbiedrības, savstarpēji sadarbojas ar darba devēju kamerām. Ņemot vērā, ka apmācību organizatoru vidū var būt dažādas iesaistītās puses, turpmāk tekstā izmantots termins *industrija*.

Piemēram, Vašingtonas štatā, kurā ir ļoti attīstīta aviācijas industrija, lai tiktu nodrošināts profesionāls darbaspēks un paaudžu nomaiņa, aviācijas industrijā strādājošie uzņēmumi un arodbiedrības kopīgi izveidoja **Aviācijas Apvienoto Apmācību komiteju** (*Aerospace Joint Apprenticeship Committee, AJAC*), kas nodrošina *industriju* ar darbaspēku, apmācot izglītojamās 5 DVB programmās (IP).⁵¹

Atbildību sadale starp štatiem var ļoti atšķirties. Lielākoties *industrija* organizē praktisko apmācību kādā no kameras uzņēmumiem. Teorētiskā apmācība tiek organizēta speciāli tam izveidotā mācību centrā vai arī kādā no valsts koledžām, atkarībā no programmas apmēriem.

Pēc šādas sistēmas ir iespējams iegūt dažādas profesionālās kvalifikācijas, tai skaitā arī militāra rakstura. Mācību ilgums kopā ar praktisko un teorētisko apmācību atšķiras katrā programmā. Tās var ilgt no viena līdz pat sešiem gadiem. Vidējais IP ilgums ir četri gadi, kuros audzēknis vidēji 2000 stundas gadā pavada darbavietā un vismaz 144 stundas teorētiskā apmācībā.

Sistēma paredz, ka jauniešiem, kurš vēlas apgūt profesionālo kvalifikāciju, ir jāvērsas pie *industrijas* izveidotās apmācību administrējošās organizācijas, kas audzēkni pieņem apmācībā nepieciešamajā IP vai arī audzēknim atsaka šo iespēju.

Piemēram, jau minētajā Aviācijas Apvienotās Apmācības komitejas Vašingtonas štata gadījumā apmācība tiek organizēta, māceklim vispirms uzsākot darba attiecības ar kādu no iesaistītajiem darba devējiem.⁵² Apmācības var uzsākt tikai tādi audzēkņi, kas ir darba attiecībās un to dara, saskaņojot ar darba devēju. Tikai tad viņiem ir jāpiesakās DVB IP. Apmācību programmu 93% gadījumā veido apmācības uzņēmumā, kurā viņi ir reģistrēti, kā arī no 7% teorētiskās apmācības kādā no Vašingtonas štata koledžām.⁵³

---

⁵¹ The Aerospace Joint Apprenticeship Committee. [skatīts 2015.gada 25.maijā]. Pieejams: <http://www.ajactraining.org/about/>

⁵² How to Launch Your Career with an AJAC Apprenticeship. [skatīts 2015.gada 25.maijā]. Pieejams: <http://www.ajactraining.org/apprenticeship/getting-started/step-1/>

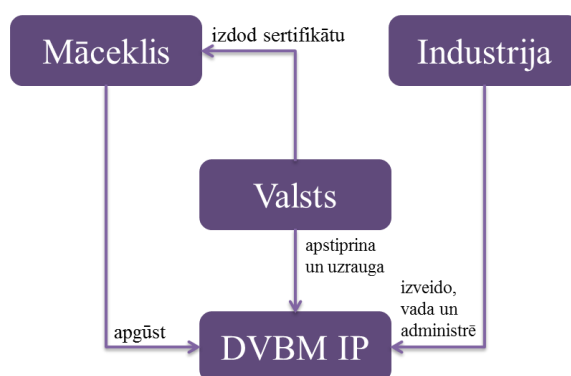
⁵³ What are Aerospace and Advanced Manufacturing Apprenticeships? [skatīts 2015.gada 25.maijā]. Pieejams: <http://www.ajactraining.org/aviation-employers/faq/#q4>

VALSTS LOMA DVBM ĪSTENOŠANĀ

Valsts iesaiste galvenokārt notiek, regulējot izglītības sistēmu, apstiprinot profesionālās izglītības programmas. ASV ir speciāls DVBM sistēmu regulējošs normatīvais akts, pazīstams kā **Fidžeralda akts** (*National Apprenticeship Act; Fitzgerald Act*). Valsts veic uzraugošu funkciju pēc normatīvajos aktos noteiktās kārtības nodrošinot, ka visi audzēkņi saņem kvalitatīvu profesionālo izglītību un ir sociāli nodrošināti. Valsts iesaistās jaunu IP apstiprināšanā. Izglītību apliecinošo dokumentu, ko audzēknis saņem, pabeidzot DVBM, izdod valsts. Šīm procedūrām gan nacionālā, gan štata līmenī ir izveidotas DVBM sistēmu uzraugošas institūcijas (*The Office of Apprenticeship (OA)*) vai štata līmeņa institūcijas (*State Apprenticeship Agency (SAA)*). Dažkārt štata institūcijas var būt dzinējspēks kādas industrijas DVBM apmācību izveidē, kā tas bijis arī ar iepriekš minēto piemēru par Vašingtonas štata Aviācijas Apvienotās Apmācības komiteju.

AUDZĒKŅU ATLASE

Lai apgūtu kādu no licencētajām DVBM programmām, audzēknim jābūt vismaz 16 gadus vecam (atsevišķās profesijās 18 gadus vecam). Dažu IP gadījumā audzēknim jābūt ar iepriekšējo izglītību noteiktā nozarē. Citkārt ir nepieciešams tikai spēt pierādīt savas prasmes. Mācības uzsākot, audzēknis slēdz līgumu ar *industriju*. Lai gan kārtība kādā audzēknim ir jāpiesakās apmācībām katrā programmā un *industrijā* var atšķirties (esot reģistrētam darbiniekam kādā uzņēmumā vai nē), mācekļa līgumisko pusi vienmēr fiksē ar divpusēju vienošanos starp apmācāmo un *industriju* par mācību programmas apgūšanu, kas tiek reģistrēta štata DVBM regulējošajā iestādē (*Apprenticeship Agreement*). Šī vienošanās sevī iekļauj apmācību garumu, iegūstamo kvalifikāciju un darba samaksas apjomu apmācību laikā.⁵⁴ Mācības pabeidzot, audzēknis iegūst štata izdotu sertifikātu (*certificate* vai *license*) par profesionālās kvalifikācijas iegūšanu. Sertifikāti ir atzīti gan *industrijas*, gan valsts līmenī.

Attēls Nr. 4. Atbildības sadale Amerikas Savienoto Valstu DVBM sistēmā.

⁵⁴ Program Registration and Apprenticeship Agreement. [skatīts 2015.gada 25.maijā]. Pieejams: <http://www.doleta.gov/oa/bul12/Apprenticeship.doc>

ATBALSTA PASĀKUMI AUDZĒKNIM

ASV organizētā DVBM sistēmā audzēknis tiek finansiāli atbalstīts. Katras profesionālās kvalifikācijas gadījumā finansiālais atbalsts var būt atšķirīgs atkarībā no apgūstamās profesijas atlīdzības apmēra. Audzēknis ar *industriju* neslēdz standarta darba līgumu, bet gan divpusēju vienošanos par apmācības veikšanu, kurā ir iekļauts punkts par atlīdzības apmēru katrā no apmācības posmiem.

Summa, ko audzēknis saņem kā atlīdzību atšķiras katrā štatā un mācību programmā, kas ar katru mācību gadu palielinās. Audzēknis saņem arī pilnīgi visas darbiniekiem paredzētās sociālās garantijas. Papildizdevumi, pie kā tiek pieskaitīti arī transporta izdevumi, audzēknim tiek apmaksāti pēc darba devēja ieskatiem.

Iepriekš apskatītajā piemērā vienā no Vašingtonas štata Aviācijas Apvienotās Apmācības komitejas organizētajās DVB IP audzēknis saņem, sākot no 10,66 ASV dolāriem (9,55 EUR) stundā par pirmo gadu līdz 17,17 ASV dolāriem (15,38 EUR) stundā par otro apmācību gadu, mācoties divgadīgajā programmā. Aviācijas *industrijā* atlīdzība ļoti atšķiras programmu vidū. Citā programmā tā sākas no 19,63 ASV dolāriem (17,58 EUR) stundā pirmajā gadā līdz 32,71 ASV dolāriem (29,30 EUR) stundā pēdējā mācību gadā piecgadīgajā programmā.⁵⁵

ATBALSTA PASĀKUMI UZŅĒMUMIEM

Uzņēmumi no valsts nesaņem nodokļu atlaides, jo DVBM sistēma pilnībā darbojas viņu interesēs, un nekādi papildus stimuli darba devējiem iesaistīties nav nepieciešami.

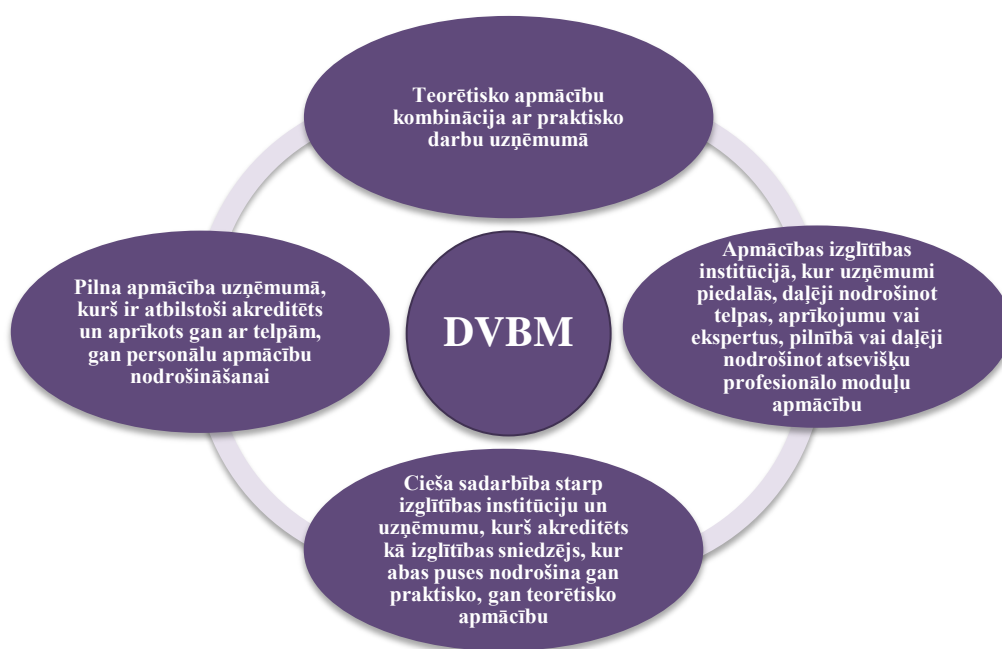
⁵⁵ Valūtas kurss: 1 EUR = 1.11640 USD, pēc ECB valūtas kursa uz 22.05.15. [skatīts 2015.gada 25.maijā].
Pieejams:(<https://www.bank.lv/statistika/valutu-kursi/aktualie>)

2.5. SPĀNIJA

DVB SISTĒMAS RAKSTUROJUMS

Spānijā šobrīd attīstās duālā profesionālā izglītība (*formación profesional dual*), kuras principi ieviesti kopš 2012. gada beigām. Spānija duālo profesionālo izglītību ievieš, sekojot Vācijas praksei, tomēr pastāv arī atšķirības, ko nosaka uzņēmumu struktūra valstī, darba tirgus segmentācija un izglītības sistēmas organizācija. Jāņem vērā, ka Spānijā šobrīd tiek veiktas nozīmīgas darba tirgus reformas un pārskatīts **Darba likums**, kā arī izvērtēta ieviesto nodarbinātības veicināšanas pasākumu, t.sk. duālās profesionālās izglītības, īstenošanas rezultāti.

Spānijā nav viennozīmīgi definēts, kas ir duālā jeb DVBM sistēma.

Attēls Nr. 5. DVBM jeb duālās izglītības īstenošanas veidi Spānijā.⁵⁶

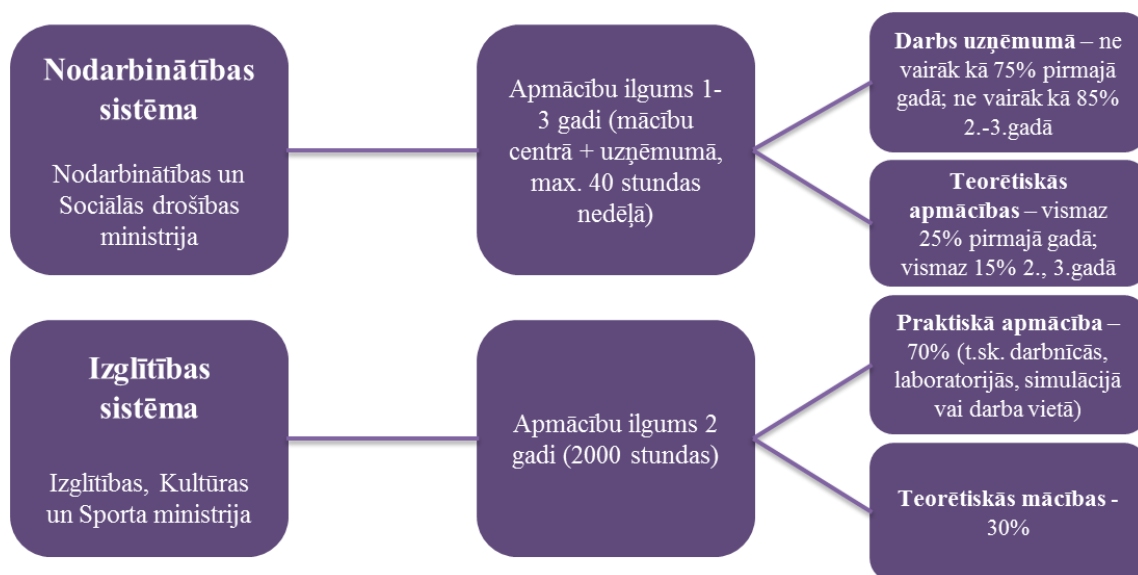
Duālās profesionālās izglītības dalībnieki var būt 16-25 gadus veci jaunieši, kuri iegūst profesionālo kvalifikāciju akreditētu IP ietvaros. Kamēr Spānijā bezdarbs ir lielāks nekā 15%, duālajā sākotnējā profesionālajā izglītībā var iesaistīties arī personas vecumā līdz 30 gadu vecumam. Vecuma ierobežojums neattiecas uz personām ar īpašām vajadzībām un citām sociālā riska grupām.

DVBM ĪSTENOŠANĀ IESAISTĪTĀS PUSES UN ATBALSTA PASĀKUMI

Spānijas īpatnība ir arī administratīvais iedalījums 17 autonomajos apgabalos (*comunidades autónomas*) un divās autonomajās pilsētās (*ciudades autónomas*), kuriem ir likumdevēja un administratīvā vara organizēt izglītības sistēmu savā teritorijā, līdz ar to arī regulēt DVBM ieviešanu. Spānijas gadījumā ir divas atbildīgās puses profesionālās izglītības organizācijā, kuru kompetencē tiek ieviesta DVB. Par izglītības politikas un sākotnējās profesionālās IP attīstību

⁵⁶ Spain: laying the foundations for a dual system in vocational training. [skatīts 25.03.2015]. Pieejams: <http://www.cedefop.europa.eu/en/news-and-press/news/spain-laying-foundations-dual-system-vocational-training>

Izglītības sistēmā atbildīga ir Izglītības, Kultūras un Sporta Ministrija (*Ministerio de Educación, Cultura y Deporte*). Savukārt atbildība par profesionālās IP attīstību un uz nodarbinātību orientētu profesionālo apmācību *Nacionālajā nodarbinātības sistēmā* atbildīga ir Nodarbinātības un Sociālās drošības Ministrija (*Ministerio de Empleo y Seguridad Social*).

Attēls Nr. 6. DVB jeb duālās izglītības principi Spānijas Nodarbinātības un Izglītības sistēmā.

Nodarbinātības sistēmas ietvaros audzēkņi kļūst par uzņēmumu darbiniekiem ar noslēgtu **divpusēju apmācību līgumu** (*Contrato para la formación y el aprendizaje*), kas ilgst no viena līdz trijiem gadiem⁵⁷, kurā paredzēti galvenie nosacījumi attiecībā uz iegūstamo kvalifikāciju, darba un apmācību laika sadalījumu, darba samaksu un citiem jautājumiem.⁵⁸ Pamatojoties uz līgumu, **audzēkņi saņem darba algu**, kas tiek aprēķināta proporcionāli uzņēmumā nostrādātajām efektīvām darba stundām (kad audzēknis veic darba līgumā noteiktos darba pienākumus, neskaitot apmācībai veltīto laiku, ja apmācības process notiek uzņēmumā). **Summa, no kuras aprēķināma darba samaksa, nav mazāka par valstī noteikto minimālo darba algu** (Spānijā 2015. gada sākumā minimālā bruto alga ir **756,70 EUR**⁵⁹). Papildus apmācību līgumam, audzēknim jābūt reģistrētam nodarbinātības dienestā, savukārt uzņēmums noslēdz atsevišķu vienošanos ar mācību centru par teorētisko apmācību nodrošināšanu.

Apmācību līgumā tiek noteikts individuālais apmācību plāns, kam jābūt saskaņotam ar attiecīgās kvalifikācijas IP. Uz audzēkņiem ar apmācību līgumu attiecas īpaši nosacījumi – nedrīkst strādāt maiņu darbu un nakts darbu, nav veicams darbs virsstundās, izņemot ārkārtas situācijas. Tāpat tiek piemēroti attiecīgie pamatlikumi, kas Spānijā regulē darba attiecības – **Strādājošo statūtu** (*Estatuto de Trabajadores*) **regulējumi**, ja audzēknis vēl nav sasniedzis 18 gadu vecumu. Uzņēmumiem, kas piedāvā šādu līgumu, jāpierāda, ka tajā iespējams apgūt prasmes, kas nepieciešamas kvalifikācijas iegūšanai, jāparaksta vienošanās ar profesionālās izglītības centru, un ir jānozīmē darbuzdevinātājs

⁵⁷ Var noteikt arī citu termiņu, atkarībā no uzņēmuma organizatoriskajiem aspektiem, bet ne mazāku kā 6 mēneši

⁵⁸ Contrato para la formación y el aprendizaje [skatīts 31.03.2015]. Pieejams:

<http://www.empleo.gob.es/es/informacion/contratos/contenidos/formacionyaprendiz.html>

⁵⁹ Eurostat. Monthly minimum wages – bi-annual data [skatīts 25.03.2015]. Pieejams:

http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=earn_mw_cur&lang=en

katram audzēknim. Apmainā pret izdevumiem, uzņēmumi saņem sociālo apdrošināšanas iemaksu samazinājumu.

2013. gadā jau redzami pirmie pozitīvie duālās profesionālās izglītības ieviešanas rezultāti⁶⁰. Pēc Nodarbinātības Ministrijas datiem, **noslēgto darba līgumu skaits pieaudzis par 73%**, salīdzinot ar 2012. gadu.

Galvenie atbalsta pasākumi darba devējiem, kuri iesaistās DVBM caur nodarbinātības sistēmu, ir **sociālās apdrošināšanas nodokļu atlaide**. Tā attiecas uz darba devēju veiktajam sociālajām iemaksām, kas Spānijā ir 23,6% no darba algas.

- Uzņēmumi ar nodarbināto skaitu līdz 250 darbiniekiem saņem atlaidi 100% apmērā no duālajā izglītībā iesaistītā audzēkņa algas.
- Lielie uzņēmumi (ar vairāk nekā 250 darbiniekiem) saņem atlaidi 75% apmērā.⁶¹

Turklāt **darba devējs turpina saņemt nodokļu atlaidi** par sociālajām iemaksām vēl trīs gadus, ja pēc apmācību līguma termiņa beigām ar audzēkni tiek noslēgts darba koplīgums uz nenoteiktu laiku. Tad darba devējs saņem atlaidi par katru nodarbināto: **par vīrieti 1500 EUR gadā un par sievieti 1800 EUR gadā**.⁶² Atlaide neattiecas uz darba ņēmēja daļu, kas Spānijā ir 4,7% no darba algas, līdz ar to audzēknim saglabājas visas normatīvos akto noteiktās sociālās garantijas.

Papildus, ja uzņēmums ir arī akreditēts kā mācību centrs, par teorētisko apmācību sniegšanu uzņēmumam ir tiesības saņemt atlīdzību par apmācītajiem audzēkņiem no valsts budžeta pēc līdzīgiem noteikumiem kā pārējām izglītības iestādēm (8 EUR stundā par klātienes apmācībām un 5 EUR stundā par neklātienes apmācībām).

DVBM UZŅĒMUMĀ UN LĪGUMISKĀ PUSE

Izglītības sistēmā duālās profesionālās izglītības elementi tiek ieviesti pēc nedaudz atšķirīgiem principiem un šīs pārmaiņas notiek vēlāk nekā *nodarbinātības sistēmā*. Audzēkņiem ir iespēja iegūt sākotnējās profesionālās izglītības diplomus duālajā ceļā – gan noslēdzot apmācību līgumu ar uzņēmumu, gan bez apmācību līguma (tādā gadījumā audzēkņa lomu uzņēmumā nosaka sadarbības (trīspusējais) līgums starp uzņēmumu un profesionālās izglītības centru. Šajā gadījumā mācību ilgums var būt līdz 3 gadiem un uzņēmumi, kuri noslēguši sadarbības līgumus ar profesionālās izglītības centriem, tiek regulāri iesaistīti profesionālo moduļu apmācības organizēšanā. Sadarbības līgumos noteikts uzņēmumu sniegtās apmācības veids, iesaistīto audzēkņu skaits, darba stundu skaits, apdrošināšana, atlīdzības veids un citi jautājumi.

---

⁶⁰ Spain. VET in Europe – Country Report. 2013 [skatīts 25.03.2015]. Pieejams: https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2013/2013_CR_ES.pdf

⁶¹ Bonificaciones/Reducciones a la contratación laboral. Cuadro resumen de normativa vigente [skatīts 01.10.2015]. Pieejams:

http://www.sepe.es/contenidos/que_es_el_sepe/publicaciones/pdf/pdf_empleo/bonificaciones_reducciones.pdf

⁶² Bonificaciones/Reducciones a la contratación laboral. Cuadro resumen de normativa vigente [skatīts 01.10.2015]. Pieejams:

http://www.sepe.es/contenidos/que_es_el_sepe/publicaciones/pdf/pdf_empleo/bonificaciones_reducciones.pdf

Pieejamā informācija nesniedz ziņas par papildizdevumu (transports, dzīvesvieta u.tml.) iespējamo segšanu audzēkņiem, kas saņem darba samaksu. Savukārt sākotnējās profesionālās izglītības audzēkņiem ir iespēja saņemt valsts stipendijas, kas paredzētas mācību materiālu un citām mācībām nepieciešamo lietu iegādei un kuru lielums tiek aprēķināts atkarībā no audzēkņa sekmēm un ģimenes finansiālās situācijas.

2.6. ĀRVALSTĪS PIEMĒROTO PRAKŠU KOPSAVILKUMS

Pētījumā analizētas piecas valstis, kurās eksistē DVBM forma ar lielāku vai mazāku mācekļības uzņēmumā īpatsvaru: **Vācija, Austrija, Somija, Spānija un ASV**. Vairākās Eiropas valstīs DVBM sauc par duālo apmācību, un galvenā pazīme ir tā, ka apmācības profesijas iegūšanai notiek vienlaicīgi gan uzņēmumā, gan mācību iestādē – teorija PII un praktiskās iemaņas – pilnībā vai daļēji uzņēmumā.

Tabulā sniegts kopsavilkums par valstīm un galvenajām DVBM atšķirībām, DVBM līgumisko formu, DVBM atlīdzības veidu, atbalsta pasākumiem DVBM audzēknim un uzņēmumam.

Tabula Nr. 10. Piecu ārvalstu DVBM piemēri.

	Vācija	Austrija	Somija	ASV ⁶³	Spānija
DVBM	Ir	Ir	Ir (divas sistēmas: skolas balstītā un mācekļības)	Ir	Ir (divas sistēmas: skolas un nodarbinātības)
DVBM izplatība kopējā IP sistēmā	Visās IP profesijās (100%)	204 rūpnieciskajās un 14 lauksaimniecības un mežsaimniecības profesijās	Visās IP un mācekļības sistēmā	Visās IP (100%)	Daļā IP (DVBM elementi sākti ieviest no 2012.gadam, šobrīd iesaistīti ~6% no audzēkņiem)
Pavadītais laiks apmācībās uzņēmumā no IP	60-80%	80%	20 - 25% (mācekļībā tie ir 70 – 80%)	~90%	20% izglītības sistēmā, 75-85% nodarbinātības sistēmā
Mācību ilgums, vidēji	2,5 - 3,5 gadi	3 gadi	3 gadi	4 gadi	1-3 gadi
DVBM audzēkņa juridiskais statuss uzņēmumā	Māceklis	Māceklis	Skolas balstītā sistēmā – audzēknis; Mācekļības sistēmā – darbinieks	Māceklis	Skolas sistēmā – māceklis; Nodarbinātības sistēmā - darbinieks

⁶³ Novērojamas būtiskas atšķirības atkarībā no štata

	Vācija	Austrija	Somija	ASV ⁶⁴	Spānija
Līguma tips	Apmācības līgums (<i>Ausbildungsvertrag</i>)	Apmācības līgums (<i>Lehrvertrag</i>)	Prakses līgums (skolas sist.) Darba līgums uz noteiktu laiku (mācekļības sist.) (<i>Written fixed-term employment contract, apprenticeship contract</i>)	Divpusēja vienošanās par mācekļību (<i>Apprenticeship Agreement</i>)	Divpusējs apmācību līgums (<i>training and learning contract</i>), papildus atsevišķa vienošanās ar mācību centru un reģistrācija nodarbinātības aģentūrā (nodarbinātības sist.) Trīspusējais līgums un prakses līgums (izgl.sist.)
DVBM atlīdzība vidēji mēnesī, bruto	~800 EUR mēn.	~620 EUR mēn.	~2800 EUR	15\$ stundā un vairāk	Proporcionāli reālajam darbam (75-85%) – tiek aprēķināta vismaz no minimālās algas (756,70 EUR)
Atlīdzības apmērs no minimālās algas	63%	50%	Nav datu	Vienāds vai virs	Vismaz 75%
Atlīdzības apmērs no nozares vidējās kvalificēta darbinieka darba samaksas	35 – 56%	33 – 64%	80%	35 – 90%	Nav datu
Vai no atlīdzības tiek ieturēti nodokļi? Kādi?	Jā Virs 325 EUR bruto – VSAOI; virs 850 bruto EUR - IIN	Jā	Jā, mācekļības sistēma (pilni nodokļi)	Jā	Jā, nodarbinātības sistēmā (pilni nodokļi – darba ņēmējam) Ja saņem stipendiju (izglītības sistēmā), tad nē.
Atbalsta pasākumi uzņēmumiem	Lielākoties nav, bet ir izņēmumi (piešķirtas dotācijas). Iespēja maksāt zemāku minimālo algu	Sociālo iemaksu nodokļu atlaides. Kompensācijas DVBM atlīdzībai, prēmijas par labiem audzēkņiem.	Kompensācija par katru DVBM audzēkni. Diferencētas algas iespējamība.	Nav	Sociālo iemaksu nodokļu atlaides darba devēja daļai Kompensācija par apmācību (uzņēmumiem, kas akreditēti kā mācību centri)
Atbalsta pasākumi audzēkņim	Iespēja saņemt dzīvesvietas, transporta, nepieciešamā apģērba, mācību līdzekļu iegādes pabalstu	Iespēja saņemt dzīvesvietas, transporta, nepieciešamā apģērba, mācību līdzekļu iegādes pabalstu	Ēdināšanas, transporta un dzīvesvietas izdevumi, sociālie pabalsti, ja nesaņem darba samaksu no darba devēja	Nav	Nodarbinātības sistēmā – nav informācijas Izglītības sistēmā – skolas stipendija mācību materiāliem

* Somijā apmācāmajam jābūt vismaz 15 gadus vecam, ASV – vismaz 16 gadus vecam, atsevišķās programmās 18 gadus vecam.

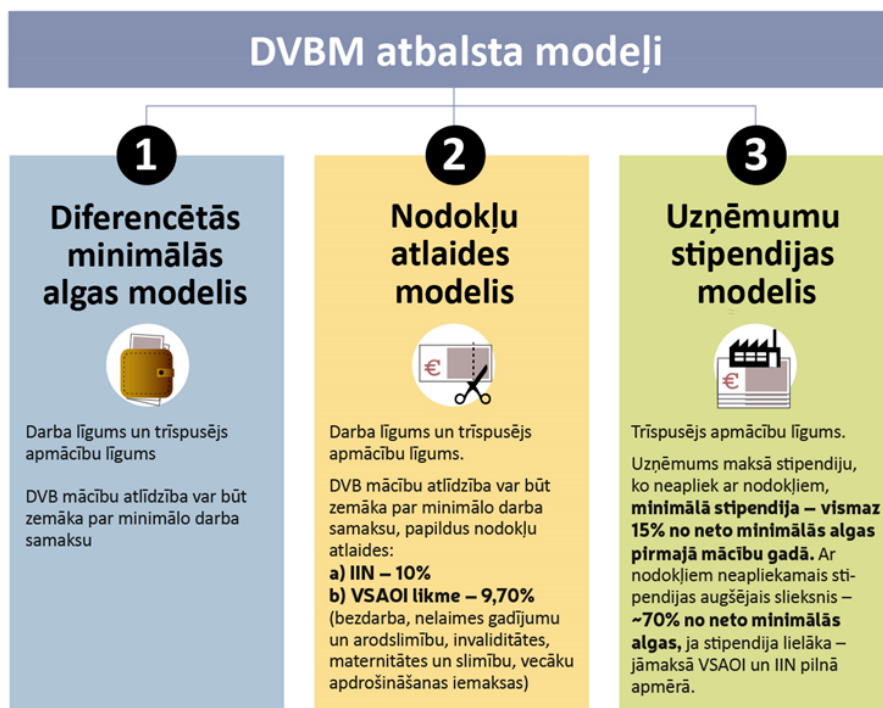
⁶⁴ Novērojamas būtiskas atšķirības atkarībā no štata

3. ATBALSTA PASĀKUMU NOVĒRTĒJUMS

3.1. ATBALSTA PASĀKUMI DARBA DEVĒJIEM

Analīzei ir izvēlēti trīs DVBM atbalsta modeļi, kas vērsti uz darba devēju motivācijas paaugstināšanu iesaistīties DVBM īstenošanā:

1. Diferencētās minimālās algas modelis
2. Nodokļu atlaides modelis
3. Uzņēmumu stipendijas modelis

Attēls Nr. 7. DVBM atbalsta modeļi.

Minētie DVBM atbalsta modeļi ietekmes izvērtējumā tiek salīdzināti ar bāzes modeli, kas neparedz nekādu DVBM atbalsta modeļu ieviešanu. Tālāk pievienotajā 11. tabulā sniegts analizēto atbalsta modeļu salīdzinājums.

Tabula Nr. 11. Analizēto DVBM modeļu raksturojums.

Raksturojamā pazīme	Diferencētās minimālās algas modelis	Nodokļu atlaide	Uzņēmumu stipendijas modelis
Līgumiskā forma ⁶⁵	Darba līgums un trīspusējs apmācību līgums.	Darba līgums un trīspusējs apmācību līgums	Trīspusējs apmācību līgums
Līguma darbības ilgums	Uz visu mācību periodu, ietverta atlīdzība DVBM laikā. Ja nepieciešams IP satura īstenošanā, var slēgt vienlaikus vairākus darba līgumus.		
Sociālā apdrošināšana	Audzēkņiem tiek	Sociālā apdrošināšana tiek	Apdrošināšana audzēkņiem

⁶⁵ Pētījuma autoru ieskatā būtu ieteicams veidot speciālu līguma formu, t.i. Mācekļības līgumu, tādējādi līguma saturā ietverot pēc būtības elementus, kas sasiiti ar izglītības programmas apguvi un darba tiesiskajām attiecībām (atkarībā no izvēlētajā konceptuālā modeļa), kā arī reglamentējot DVBM audzēkņa (mācekļa) tiesības un pienākumus, veicot izglītības programmas apguvi uzņēmumā.

Raksturojamā pazīme	Diferencētās minimālās algas modelis	Nodokļu atlaide	Uzņēmumu stipendijas modelis
	nodrošināta sociālā apdrošināšana ⁶⁶ , ko sedz no VSAOI. Papildus valsts veic audzēkņu civiltiesisko apdrošināšanu ⁶⁷	segta visiem (izņemot pensijas) apdrošināšanas veidiem no VSAOI – likme tiktu samazināta šiem apdrošināšanas veidiem noteikto likmju kopsummai attiecīgajā kalendārajā gadā: Apdrošināšanas veidi: a) bezdarba gadījumam b) pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām; c) invaliditātes apdrošināšanai d) maternitātes un slimības apdrošināšanai e) vecāku apdrošināšanai Papildus valsts veic audzēkņu civiltiesisko apdrošināšanu.	ir pret nelaimes gadījumiem darbā (valsts izmaksas). Papildus valsts veic audzēkņu civiltiesisko apdrošināšanu.
IIN likme	Pilna, piemēro neapliekamo minimumu	Samazināta (10%), piemēro neapliekamo minimumu	Nav
Izmaksas minimālais apmērs	Vidēji ne zemāks kā 50% no valstī noteiktās neto minimālās darba samaksas mācekļības periodā.	Vidēji ne zemāks kā 50% no valstī noteiktās neto minimālās darba samaksas mācekļības periodā.	Vidēji ne zemāks kā 15% no valstī noteiktās neto minimālās darba samaksas mācekļības periodā.
Izmaksas maksimālais apmērs	Nav	Nav	70% no valstī noteiktās minimālās algas ⁶⁸ . To pārsniedzot, par pārsniegto summu jāmaksā pilns IIN un VSAOI
Izmaksas biežums	Vidēji 5 mēneši mācību gada laikā (pieņemot, ka mācības uzņēmumā un PII ir 50 / 50 ⁶⁹)		

Attiecībā uz DVBM atlīdzību, katrā no modeļiem to nepieciešams diferencēt atkarībā no mācību kursa, lai nodrošinātu DVBM atlīdzības pieaugumu atbilstoši audzēkņa prasmju pieaugumam. Ilustratīvs piemērs atlīdzības diferencijai sniegts 8.attēlā. Aprēķinos pieņemts, ka audzēknim, beidzot DVBM, produktivitātes līmenis pret nozarē strādājošo vidējo līmeni ir 70%.⁷⁰

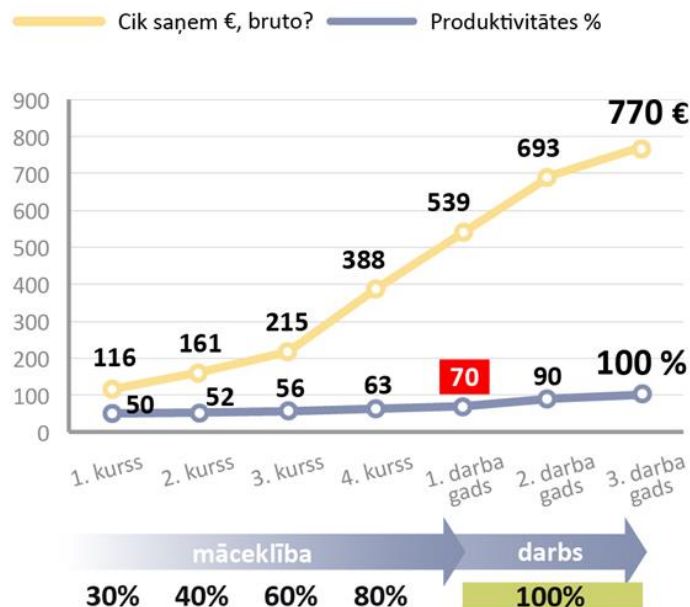
⁶⁶ Ministru kabineta noteikumi Nr. 807 "Noteikumi par valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu likmes sadalījumu pa valsts sociālās apdrošināšanas veidiem 2015.gadā" [skatīts 2015.gada 9.aprīlī]. Pieejams: <http://likumi.lv/ta/id/271255-noteikumi-par-valsts-socialas-apdrosinasanas-iemaksu-likmes-sadalijumu-pa-valsts-socialas-apdrosinasanas-veidiem-2015-gada>

⁶⁷ Civiltiesiskās apdrošināšanas apmērs un regulējums būtu jādetalizē un jāizstrādā pēc tam, kad ir pieņemts lēmums par konceptuālo DVBM atbalsta modeli

⁶⁸ Gan par DVBM atlīdzības minimālo, gan maksimālo apmēru turpmākā darba procesā, kad tiks izvēlēts attiecīgais atbalsta modelis, ir jāvienos sociālajiem partneriem kopā ar valsts iestādēm

⁶⁹ Tālākā plānošanas procesā, attīstot kādu no atbalsta modeļiem, nepieciešams izvērtēt, vai DVBM atlīdzība būtu izmaksājama tikai par mācekļībā pavadīto laiku uzņēmumā, vai par visu izglītības procesā pavadīto laiku (piemēram, 10-12 mēneši), līdzīgi, kā tas ir citās ES valstīs. Šādā gadījumā izmaksas biežums būtu lielāks.

⁷⁰ LTRK atbildes vēstule Nr.2015/248 EM Valsts sekretāra vietniekam Jurijam Spiridonovam 2015.gada 16.aprīlī par darba vidē balstītu mācību attīstību

Attēls Nr. 8. DVBM atlīdzības aprēķina piemērs mācekļības laikā (dažādos mācībuursos) un pēc profesionālās kvalifikācijas iegūšanas.⁷¹

Tabula Nr. 12. Analizēto DVBM atbalsta modeļu risku salīdzinājums (zemāka vērtība - labvēlīgāka).

Raksturojamā pazīme	Diferencētās minimālās algas modelis	Nodokļu atlaide	Uzņēmumu stipendijas modelis
Līgumiskās attiecības un birokrātiskās procedūras, kas kavētu darba devēju motivāciju iesaistīties	3	3	1
Atvieglājumu zaudējums par apgādībā esošu personu mācekļa vecākam	3	3	0
Izmaksas darba devējiem par vienu DVBM mācekli	3	2	1
Fiktīvu DVBM vietu rašanās risks, ēnu ekonomikas risks	1	1	2
Gadījumu skaits, kad valstij jāizmaksā sociālā apdrošināšana bezdarba gadījumā	2	2	0
Sociālās aizsardzības trūkums bezdarba, slimības gadījumā	0	0	3
Augstākas izmaksas valstij (administratīvās, apdrošināšanas u.c.)	2	2	3
Jaunu darba devēju nevēlēšanās iesaistīties DVBM	3	2	1
KOPĀ	17	15	11

Paskaidrojums: 0 – nav riska, 1 – zemākais risks, 2 – vidējs risks, 3 – augstākais risks

NEPIECIEŠAMIE GROZĪJUMI NORMATĪVOS AKTOS UN NORMATĪVO AKTU IETVARĀS

Attiecībā uz atbalsta modeli Nr.1 "Diferencētā minimālā alga" un Nr.2 "Nodokļu atlaide" jāņem vērā, ka audzēknis šāda modeļa gadījumā iegūst darba ņēmēja statusu un iestājas pilnas darba līguma attiecības. Attiecībā uz nepilngadīgo personu nodarbinātību jāņem vērā vairāki aspekti:

⁷¹ Par aprēķinu piemēru ņemta inženierkomunikāciju tehniķa vidējā darba samaksa (bruto) aprīļa mēnesī, kas atbilst vidējai darba samaksai personām ar profesionālo vidējo izglītību. Avots: Valsts ieņēmumu dienests. Profesiju atalgojums [skatīts 2015.gada 16.maijā]. Pieejams: <https://vid.gov.lv/default.aspx?tabid=11&id=6864&hl=1>

- Saskaņā ar Darba likuma 37.panta 1.daļu⁷² **aizliegts** pastāvīgā darbā nodarbināt audzēkņus, **kuri ir jaunāki par 15 gadiem vai kuri līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai turpina iegūt pamatizglītību.**
- Darba likuma 37. panta 2. daļā un 3. daļā noteikti izņēmuma gadījumi, proti:
  - 1) Darba likuma 37.panta 2.daļa nosaka, ka bērnus vecumā no 13 gadiem var nodarbināt vieglā, bērna drošībai, veselībai, tikumībai un attīstībai nekaitīgā darbā, ja viens no vecākiem vai aizbildnis ir devis rakstveida piekrišanu, nodarbināšana nedrīkst kavēt bērna izglītošanos. Darbus, kuros atļauts nodarbināt bērnus vecumā no 13 gadiem, nosaka 2002. gada 8. janvāra Ministru kabineta noteikumi Nr.10 "Noteikumi par darbiem, kuros atļauts nodarbināt bērnus vecumā no 13 gadiem";
  - 2) Saskaņā ar Darba likuma 132. panta 2.daļu bērnus, kuri sasnieguši 13 gadu vecumu, nedrīkst nodarbināt ilgāk par divām stundām dienā un vairāk par 10 stundām nedēļā, ja darbs tiek veikts mācību gada laikā.
- **Uz audzēkņiem vecumā no 15 – 18 gadiem** ir attiecināma Darba likuma 37.panta 4.daļa, kas nosaka, ka aizliegts nodarbināt pusaudžus darbos īpašos apstākļos, kas saistīti ar paaugstinātu risku viņu drošībai, veselībai, tikumībai un attīstībai. Darbus, kuros aizliegts nodarbināt pusaudžus, un izņēmumus, kad nodarbināšana šajos darbos ir atļauta saistībā ar pusaudža profesionālo apmācību, nosaka 2002. gada 28. maija Ministru kabineta noteikumi Nr.206 "Noteikumi par darbiem, kuros aizliegts nodarbināt pusaudžus, un izņēmumi, kad nodarbināšana šajos darbos ir atļauta saistībā ar pusaudža profesionālo apmācību".
  - 1) Saskaņā ar Darba likuma 132.panta 3.daļu pusaudžus nedrīkst nodarbināt ilgāk par septiņām stundām dienā un vairāk par 35 stundām nedēļā.
  - 2) Personas, kuras ir jaunākas par 18 gadiem, pieņem darbā tikai pēc iepriekšējas medicīniskās apskates, un tām līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai ik gadu jāveic obligātā medicīniskā apskate (Darba likuma 37.panta 6.daļa).

Tabula Nr. 13. Nepieciešamie normatīvo aktu grozījumi DVBM atbalsta modeļu ieviešanā.

	Diferencētās minimālās algas modelis	Nodokļu atlaides modelis	Uzņēmumu stipendijas modelis
Nepieciešami grozījumi Darba likuma 63.panta 1.daļā un 2.daļā attiecībā uz darba samaksu personām, kuras ir jaunākas par 18 gadiem	X	X	
Gadījumā, ja tiek pieņemts konceptuāls lēmums, ka attiecības starp PII, darba devēju un audzēkņi tiek regulētas mācekļības līguma formā, nepieciešami grozījumi Darba likumā, iekļaujot tajā sadaļu par Mācekļības līgumu	X	X	
Nepieciešami grozījumi 2013.gada 27.augusta MK noteikumos Nr.665 "Noteikumi par minimālo mēneša darba algu un minimālo stundas tarifa likmi", tajos paredzot iespēju diferencēt minimālo algu	X	X	
Vai alternatīvi – nepieciešamās izmaiņas var tikt veiktas Profesionālās izglītības likumā, nosakot samazināto minimālo mēneša darba algu kā daļu (koeficientu, procentu) no parastās minimālās mēneša darba algas vai vidējās darba samaksas valstī, nozarē vai profesiju grupā. ⁷³	X	X	

⁷² Darba likums. [skatīts 2015.gada 15.aprīlī]. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=26019>

⁷³ DVBM atlīdzības noteikšanas mehānisms ir detalizēti jāizstrādā pēc tam, kad ir pieņemts konceptuāls lēmums par DVBM atbalsta modeli

	Diferencētās minimālās algas modelis	Nodokļu atlaides modelis	Uzņēmumu stipendijas modelis
Balstoties uz Profesionālās izglītības likumu, izstrādāt jaunus MK noteikumus par DVBM organizēšanas un īstenošanas kārtību (ietverot informāciju par atbildīgajām pusēm, to pienākumiem un tiesībām, atbalsta pasākumiem, uzņēmumu akreditācijas kārtību u.c. jautājumiem)	X	X	X
Nepieciešami grozījumi Izglītības likuma 14.panta 23.punktā, paredzot, ka Ministru kabineta kompetencē ir noteikt stipendiju saņemšanas kārtību, stipendiju minimālo un maksimālo apmēru, priekšnoteikumus stipendijas samazināšanai/paaugstināšanai atkarībā no audzēkņa ieguldītā darba un darba kvalitātes tiem audzēkņiem, kas ir iesaistīti DVBM un saņem stipendijas no darba devēja.			X
Nepieciešami grozījumi 2004.gada 24.augusta MK noteikumos Nr.740 "Noteikumi par stipendijām", nosakot, kādos gadījumos stipendijas izmaksā darba devējs, stipendiju saņemšanas kārtību, stipendiju minimālo un maksimālo apmēru, priekšnoteikumus stipendijas samazināšanai/paaugstināšanai atkarībā no audzēkņa ieguldītā darba un darba kvalitātes.			X
Lai uzņēmumu maksātās stipendijas netiktu apliktas ar iedzīvotāju ienākuma nodokli, nepieciešami grozījumi 2001.gada 31.jūlija MK noteikumos Nr.337 "Kārtība, kādā stipendijas atbrīvojamas no aplikšanas ar iedzīvotāju ienākuma nodokli", paredzot, ka no aplikšanas ar nodokli atbrīvo stipendijas, kas tiek izmaksātas saskaņā ar noslēgtu trīspusēju apmācības līgumu vai Mācekļības līgumu ⁷⁴ .			X
Nepieciešams veikt grozījumus likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 13.pantā, paredzot iespēju saņemt nodokļa atvieglojumus tam vecākam, kura apgādībā ir DVBM audzēknis, t.sk. paredzot vecuma ierobežojumu, ⁷⁵ kā arī likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9.pantā, nosakot, ka gada apliekamajā ienākumā netiek ietvertas un ar nodokli netiek apliktas stipendijas, kuras uzņēmumi izmaksā DVBM audzēknim.	X	X	X
Nepieciešams veikt grozījumus MK 2012.gada 20.novembra noteikumos Nr. 785 "Mācību prakses organizācijas un izglītojamo apdrošināšanas kārtība", attiecinot šos noteikumus uz DVBM, un nosakot, ka DVBM audzēkņu apdrošināšana ir nepieciešama visā DVBM laikā, un paredzot, ka apdrošināšanu DVBM ietvaros jāveic visām profesionālajām kvalifikācijām.	X	X	X
Izstrādāt jaunus MK noteikumus, kas regulētu civiltiesiskās apdrošināšanas segšanu no valsts puses uzņēmumiem, kas īsteno DVBM.	X	X	X
Nepieciešams veikt grozījumus likuma "Par valsts sociālo apdrošināšanu" 18.pantā, paredzot speciālas likmes, kā arī nosakot, kādiem apdrošināšanas veidiem DVBM audzēknis ir apdrošināms.		X	
Nepieciešami grozījumi MK 2010.gada 7.septembra noteikumos Nr.827 "Noteikumi par valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu veicēju reģistrāciju un ziņojumiem par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām un iedzīvotāju ienākuma nodokli", izstrādājot izmaiņas nodokļu deklarācijā (Ziņojums par		X	x

⁷⁴ Gadījumā, ja tiek pieņemts konceptuāls lēmums, ka attiecības starp PII, darba devēju un audzēkni tiek regulētas mācekļības līguma formā

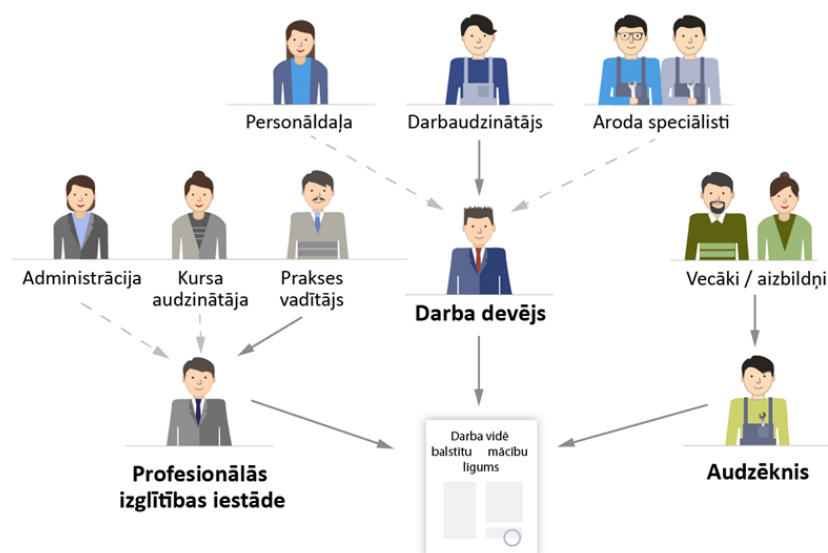
⁷⁵ Jāņem vērā, ka ar 2015.gada 1.janvāri ir stājušies spēkā grozījumi likumā "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli", kas paredz, ka turpmāk iedzīvotāju ienākuma nodokļu maksātājam varēs piemērot nodokļa atvieglojumu par apgādībā esošu personu, ja apgādājamā persona, kas mācās vispārējās, profesionālās, augstākās vai speciālās izglītības iestādē līdz 19 gadu vecumam, vasaras brīvlaikā (no 1.jūnija līdz 31.augustam) saņems ar nodokli apliekamus ienākumus.

	Diferencētās minimālās algas modelis	Nodokļu atlaides modelis	Uzņēmumu stipendijas modelis
valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām no darba ņēmēju darba ienākumiem, iedzīvotāju ienākuma nodokli un uzņēmējdarbības riska valsts nodevu pārskata) un attiecīgi būs nepieciešamas izmaiņas Valsts ieņēmumu dienesta Elektroniskajā deklarēšanas sistēmā.			
Nepieciešami grozījumi Ministru kabineta 2010.gada 5.oktobra noteikumos Nr.951 "Kārtība, kādā Valsts ieņēmumu dienests sniedz Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai ziņas par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām" nosakot, ka par iepriekš minētajiem darba ņēmējiem informāciju Valsts ieņēmumu dienests, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai sniegtu atsevišķi, kā arī, nosakot, kā Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra reģistrēs šīm personām valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas.		x	
Nepieciešama VID IS pielāgošana un izmaiņas arī Elektroniskajā deklarēšanas sistēmā un Nodokļu informācijas saistībā ar grozījumiem normatīvajos aktos	x	x	x
VID sistēmā nepieciešams ieviest jaunu kodu – pozīciju "DVBM māceklis"	x	x	x
Izmaiņas VSAA programmatūrā attiecībā uz VSAOI	x	x	x
Nepieciešamas izmaiņas VIIS / EDS programmatūrā, lai nodrošinātu datu apmaiņu par reģistrētajiem DVBM audzēkņiem PII un uzņēmumu deklarētajiem DVBM māceklīem	x	x	x

Uz pētījuma izstrādes brīdi nav identificēti citi normatīvie akti, kuros būtu nepieciešami grozījumi, lai sekmīgi īstenotu DVBM atbalsta modeļus. Papildus nepieciešamajiem grozījumiem un norādītajiem nepieciešamajiem jaunajiem normatīvajiem aktiem, citu jaunu normatīvo aktu izstrāde nav nepieciešama. Tajā pašā laikā jāņem vērā, ka daudzi no piedāvātajiem grozījumiem var tikt īstenoti arī ar jauna – speciālā normatīvā akta palīdzību, neveicot izmaiņas esošajos normatīvajos aktos.

Ņemot vērā to, ka DVBM ir viena no profesionālās izglītības formām, kurā PII audzēknis praktiskās iemaņas un zinības apgūst pie darba devēja, nebūtu pieņemami nodalīt darba attiecības no apmācībām, slēdzot divus dažādus līgumus, no kuriem viens – darba līgums (darba devējs, audzēknis), otrs – trīspusējs apmācību līgums (darba devējs, audzēknis, izglītības iestāde). Tāpēc vēlams izstrādāt speciālu tipveida līgumu starp iesaistītajām pusēm DVBM procesā – Māceklības līgumu. Rekomendējams, lai visu modeļu gadījumā tiktu slēgts divpusējs līgums starp darba devēju un audzēkni – Māceklības līgums. Šāds Māceklības līgums tiek slēgts pēc izglītības iestādes paziņojuma saņemšanas, ka attiecīgais audzēknis piedalās DVBM. Izglītības iestāde tiek informēta par Māceklības līguma noslēgšanas datumu.

DVBM īstenošanas procesā kopumā ir iesaistītas vairākas personas – darbaudzinātājs (darba devēja puse), audzēkņa vecāki vai aizbildņi (audzēkņa puse), prakses vadītājs (izglītības iestādes puse). Ilustratīvs attēls ar DVBM apmācību līguma īstenošanā iesaistītajiem sniegts 9.attēlā.

Attēls Nr. 9. DVBM līguma īstenošanā iesaistītās puses.

Lai atvieglotu DVBM īstenošanu visām iesaistītajām pusēm, nepieciešams izstrādāt tipveida DVBM līguma formu, kuru nepieciešamības gadījumā var padarīt saistošu visām ieinteresētajām personām ar attiecīgiem MK noteikumiem vai citu normatīvo aktu.

Jāņem vērā, ka neviens no piedāvātajiem DVBM atbalsta modeļiem nav uzskatāms par tādu, kas būtu virzīts uz nedeklarētu vai nedrošu darba formu radīšanu, to galvenā funkcija ir nodrošināt darba devējus ar darba vidē sagatavotiem turpmākajiem darbiniekiem, savukārt audzēkņiem pēc PII absolvēšanas un kvalifikācijas iegūšanas radīt iespēju iegūt darbavietu un strādāt savā profesijā. Turklāt, veicot atbilstošus grozījumus un/vai izstrādājot jaunus normatīvos aktus ar atbilstošu regulējumu, tiktu ievērojami samazināta jebkādu iespējamo pārkāpumu iespējamība nodokļu samaksas jautājumos.

STIPENDIJU FONDS KĀ UZŅĒMUMU STIPENDIJAS MODEĻA ALTERNATĪVS RISINĀJUMS

Stipendiju fonds (turpmāk – fonds) šī pētījuma ietvaros saprotams kā uzņēmumu stipendijas modeļa viena no īstenošanas formām (institucionāla forma). Tas būtu speciāli šim mērķim izveidots nodibinājums vai biedrība. Fonds var tikt veidots valstiskā vai reģionālā mērogā. Tā mērķis ir akumulēt līdzekļus no uzņēmumiem, lai finansiāli atbalstītu DVBM audzēkņus DVBM laikā. Fonda darbības virsmērķis ir DVBM formas veicināšana un plašāka darbaspēka prasmju paaugstināšana.

Fondam ir iespējamas dažādas īstenošanas formas atkarībā no iemaksas veicējiem un fonda administrēšanas mēroga. Pirmkārt, tas var būt centralizēts, reģionāls vai nozariski decentralizēts. Otrkārt, iemaksas tajā var veikt visi komersanti, komersanti, kas atbilst noteiktiem kritērijiem, komersanti, kuri apmāca DVBM audzēkņus un komersanti pēc brīvprātības principa.

Fonda funkciju un mērķu pildīšanai piemērotāka organizatoriskā forma būtu nodibinājums⁷⁶, kas likuma izpratnē arī ir "fonds, mantas kopums, kurš nodalīts dibinātāja noteiktā mērķa sasniegšanai, kam nav peļņas gūšanas rakstura". Piemērotāks DVBM audzēkņu atbalstam būtu publiskais fonds.

Lai izveidotu publisko Fondu DVBM iesaistītajiem audzēkņiem, nepieciešams izstrādāt speciālu likumu, kurā jānosaka fonda mērķi, uzdevumi, organizatoriskā struktūra un tā līdzekļu izlietošanas kārtība, fonda pārvalde un citi noteikumi (plašāku informāciju par stipendiju fondu skatīt 3.pielikumā).

Ņemot vērā šāda Fonda kopējās sagaidāmās administratīvās izmaksas un birokrātisko procedūru / administratīvo slogu, kā arī apstākli, ka pie pašreizējiem normatīvajiem aktiem uzņēmumiem ir iespēja izmaksāt audzēknim stipendiju vienkāršākā veidā ar PII starpniecību, šāda Fonda izveide nebūtu uzskatāma par lietderīgu, ja valstiski tiek atbalstīta sistēmisku atbalsta pasākumu DVBM virzība (tātad kāds no analizētajiem atbalsta modeļiem, vai to hibrīdmodeļiem, vai to atvasinājumiem).

---

⁷⁶ Biedrības mērķi vairāk paredz aktivitātes biedru pulcināšanai un kopīgām darbībām, mazāk ziedojumu novirzīšanai. Nodibinājums vairāk paredz līdzekļu akumulēšanu

3.2. ATBALSTA PASĀKUMI AUDZĒKŅIEM

Visos DVBM atbalsta modeļos tiek analizēti (tai skaitā noteikti) atbalsta pasākumi audzēkņa izdevumu segšanai DVBM laikā: (a) transporta izdevumu kompensācija, (b) dzīvesvietas izmaksu kompensācija, (c) audzēkņa apdrošināšana DVBM laikā (nelaimes gadījumā un civiltiesiskā).

3.ielikums

Pētījuma ietvaros tika veikta IZM pārraudzībā esošo PII audzēkņu aptauja, kurā tika iekļautas 1065 audzēkņu atbildes.

Kopumā tikai trešā daļa aptaujāto PII audzēkņu (no kopskaitā 1065 audzēkņiem) ir informēti, kas ir DVBM. Tajā vēlētos iesaistīties vai drīzāk vēlētos iesaistīties 40% aptaujāto, gandrīz tikpat daudz norādījuši, ka nevēlētos vai drīzāk nevēlētos iesaistīties (36%). Būtiskākais iemesls, kas atturētu audzēkņus no iesaistīšanās DVBM, būtu situācija, kad darba līdzekļi būtu jāiegādājas pašiem (pusei no aptaujātajiem).

No aptaujātajiem 1065 PII audzēkņiem, 62 audzēkņiem ir pieredze DVBM, izmantojot pilotprojekta sniegtās iespējas. Ceturtā daļa no viņiem norādīja, ka nesaņēma nekādu īpašu atbalstu DVBM laikā, turpretī pietkā daļa saņēma tieša veida atbalstu no uzņēmuma.

Latvijas ekonomiskā situācijā profesionālo izglītību apgūst daudz audzēkņu no mazturīgām un trūcīgām ģimenēm. Materiālais atbalsts šajā situācijā ir būtisks stimuls, kas palīdzētu ne tikai piesaistīt audzēkņus mācībām, bet arī panākt izglītības pilnīgu apguvi. Lūdzot audzēkņiem sarunāt dažādus atbalsta pasākumus pēc nozīmības, būtiskākā audzēkņiem būtu iespēja saņemt stipendiju / darba samaksu DVBM laikā.

TRANSPORTS

Transporta izmaksu kompensāciju piešķiršanai audzēkņu nokļūšanai uzņēmumā - mācību vietā Latvijā pašreiz nav vienotas sistēmas. PII lielākoties nesniedz atbalstu transporta izdevumu kompensēšanā audzēkņu nokļūšanai uzņēmumā. Un uzņēmums par transporta izdevumu kompensēšanu audzēkņiem pieņem individuālu lēmumu.

Lai veicinātu audzēkņu iesaisti DVBM, ir nepieciešams sistēmisks valsts atbalsts transporta izdevumu kompensēšanai, lai nodrošinātu, ka nepieciešamības gadījumā audzēkņi varētu izvēlēties arī uzņēmumu no attālākiem reģioniem un izmaksas nekļūtu par ierobežojošo faktoru. Šāds atbalsts varētu būt nepieciešams aptuveni 40% DVBM audzēkņiem (pēc aptaujas datiem). Tādēļ atbalsta modeļos tiek pieņemts, ka transporta izmaksas kompensēs no valsts līdzekļiem (vai attiecīgi pašvaldības, ja PII ir pašvaldības pārziņā).

Tabula Nr. 14. Transporta izdevumi dažādu atbalsta modeļu gadījumā.

Vidējās transporta izmaksas gadā EUR (nediskontētas no 2016. līdz 2030. gadam)	Diferencētās minimālās algas modelis	Nodokļu atlaides modelis	Uzņēmumu stipendijas modelis
Audzēkņu skaits (vidēji gadā)	3812	5352	7411
Audzēkņu īpatsvars no DVBM, kuriem ir nepieciešams segt transporta izdevumus	40%	40%	40%
Audzēkņi, kuriem nepieciešams segt transporta izdevumus (vidējais skaits gadā)	1525	2141	2964
Izdevumi uz vienu audzēkni mēnesī, EUR	30	30	30
IZDEVUMI KOPĀ (vidēji gadā)	228 750	321 150	444 600

DZĪVESVIETAS IZDEVUMI

Par dzīvošanu dienesta viesnīcā PII audzēkņiem, kuri mācās PII, ir jāveic ikmēneša maksājums, ko nosaka Latvijas Republikas Ministru Padomes 1993. gada noteikumi, kas apstiprināti ar lēmumu Nr.212 22. punktā, ka maksa par dienesta viesnīcas īri nedrīkst pārsniegt maksimālo valdības noteikto īres maksu.⁷⁷ Tā kā Ministru Padomes lēmumā nav norādīti atvieglojumi par dienesta viesnīcas maksu, tad katra izglītības iestāde lemj patstāvīgi par atvieglojumu piešķiršanu. Dienesta viesnīcas uzturēšanas pārējos izdevumus sedz no izglītības iestādes dibinātāja budžeta, kas ir valsts vai pašvaldība.

Provizoriski, pēc audzēkņu aptaujas datiem, dzīvošanas izdevumu segšana varētu būt nepieciešama desmitai daļai DVBM audzēkņiem, pieņemot, ka tā būs nepieciešama gadījumos, kad uzņēmums atrodas tālāk par 50 km no PII vai audzēkņa pastāvīgās dzīvesvietas. Analizētajos atbalsta modeļos tiek pieņemts, ka izmaksas jāsedz valstij vai pašvaldībai.

Tabula Nr. 15. Vidējās dzīvošanas izmaksas dažādu atbalsta modeļu gadījumā.

Vidējās dzīvošanas izmaksas EUR (nediskontētas no 2016. līdz 2030. gadam)	Diferencētās minimālās algas modelis	Nodokļu atlaides modelis	Uzņēmumu stipendijas modelis
Audzēkņu skaits (vidēji gadā)	3812	5352	7411
Audzēkņu īpatsvars no DVBM, kuriem ir nepieciešams segt dzīvesvietas izdevumus	10%	10%	10%
Audzēkņi, kuriem nepieciešams segt dzīvesvietas izdevumus (vidējais skaits gadā)	381	535	741
Izdevumi uz vienu audzēkni mēnesī, EUR ⁷⁸	100	100	100
IZDEVUMI KOPĀ (vidēji gadā)	190 500	267 500	370 500

NELAIMES GADĪJUMU UN CIVILTIESISKĀ APDROŠINĀŠANA

Saskaņā ar MK 2012. gada 20. novembra noteikumiem Nr. 785 "Mācību prakses organizācijas un izglītojamo apdrošināšanas kārtība"⁷⁹ audzēkņu apdrošināšana pret nelaimes gadījumiem tiek veikta tikai kvalifikācijas prakses laikā, ja praktikants iegūst kādu no šo noteikumu pielikumā minētajām profesionālajām kvalifikācijām. Taču DVBM audzēkņu apdrošināšana ir nepieciešama visā DVBM laikā, tādējādi nepieciešams paredzēt izmaiņas Ministru kabineta 2012.gada 20.novembra noteikumos Nr.785 "Mācību prakses organizācijas un izglītojamo apdrošināšanas kārtība", kā arī paredzēt apdrošināšanu DVBM ietvaros visām profesionālajām kvalifikācijām.

Darba tiesisko attiecību gadījumā sociālā apdrošināšana pret nelaimes gadījumiem darbā, kā arī invaliditātes apdrošināšana tiek segta no VSAOI darba devēja un darba ņēmēja daļas. Gadījumā, ja personai nav sociālās apdrošināšanas stāža (uzņēmumu stipendijas modelī), valstij nepieciešams segt audzēkņu apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem (t.sk., izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību gadījumā, ja iestājas invaliditāte). Apdrošināšana pret nelaimes gadījumiem šādā gadījumā neietver apdrošināšanu pret arodslimībām.

⁷⁷ Latvijas Republikas Ministru Padomes lēmums Nr. 212 "Par dienesta viesnīcu lietošanas noteikumiem" [skatīts 2015. gada 24. maijā] Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=59987>

⁷⁸ Šāds izdevumu apmērs pieņemts kā vidējais, ņemot vērā, ka ne vienmēr audzēknim var būt iespēja nakšņot dienesta viesnīcā, bet var rasties nepieciešamība izmantot augstskolu dienesta viesnīcu, viesnīcu vai īrēt dzīvesvietu

⁷⁹ Ministru kabineta noteikumi Nr. 785 "Mācību prakses organizācijas un izglītojamo apdrošināšanas kārtība" [skatīts 2015. gada 24. maijā] Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=252862>

Gadījumos, kad nelaiemes gadījuma rezultātā iestātos invaliditāte, audzēknim (vai nepilngadības gadījumā - vienam no vecākiem) tiktu izmaksāta apdrošināšanas prēmija, kā arī būtu tiesības saņemt valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu.

Civiltiesisko apdrošināšanu paredzēts segt no valsts budžeta līdzekļiem visu modeļu gadījumā.

Tabula Nr. 16. Vidējās apdrošināšanas izmaksas dažādu atbalsta modeļu gadījumā

Vidējās apdrošināšanas izmaksas ⁸⁰ EUR (nediskontētas no 2016. līdz 2030. gadam)	Diferencētās minimālās algas modelis	Nodokļu atlaides modelis	Uzņēmumu stipendijas modelis
Audzēkņu skaits	3812	5352	7411
Apdrošināšanas izmaksas mēnesī vienam audzēknim	4	4	6
Apdrošināšanas izmaksas gadā vienam audzēknim	20	20	30
IZDEVUMI KOPĀ (vidēji gadā)	76 240	107 040	222 330

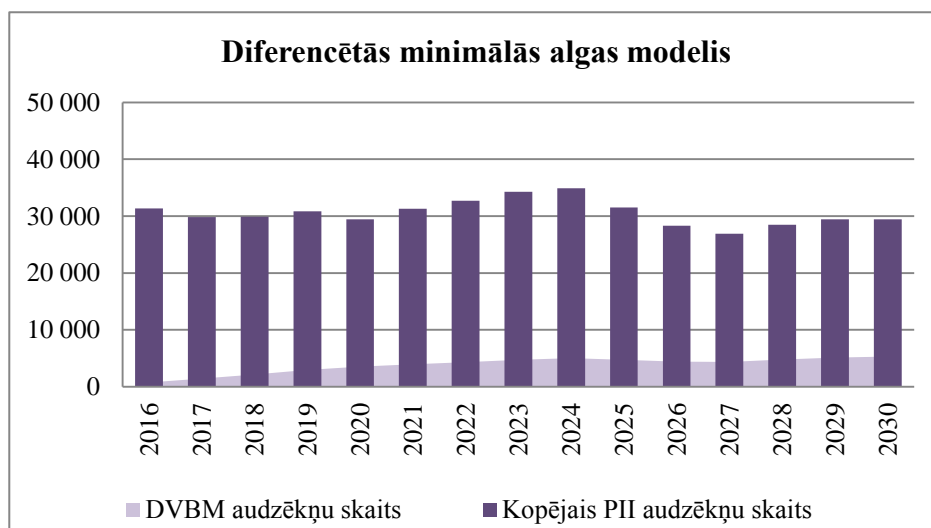
⁸⁰ Visos modeļos – civiltiesiskā apdrošināšana. Papildus stipendiju modelī – apdrošināšana pret nelaiemes gadījumiem (t.sk. invaliditāti)

3.3. APRĒĶINI

DVBM AUDZĒKŅU ĪPATSVARŠ

Diferencētās minimālās algas modelī tiek paredzēts, ka kopējais PII audzēkņu skaita augstākais punkts tiks sasniegts 2024.gadā - 35 tūkstoši PII audzēkņi. Šajā modelī DVBM audzēkņu īpatsvars ir viszemākais DVBM atbalsta modeļu starpā. Pats augstākais punkts tiks sasniegts 2030. gadā, kad DVBM formā kvalifikāciju apgūst 5,3 tūkstoši DVBM audzēkņu (plašāku informāciju par audzēkņu skaita aprēķinu skatīt 4.pielikumā).

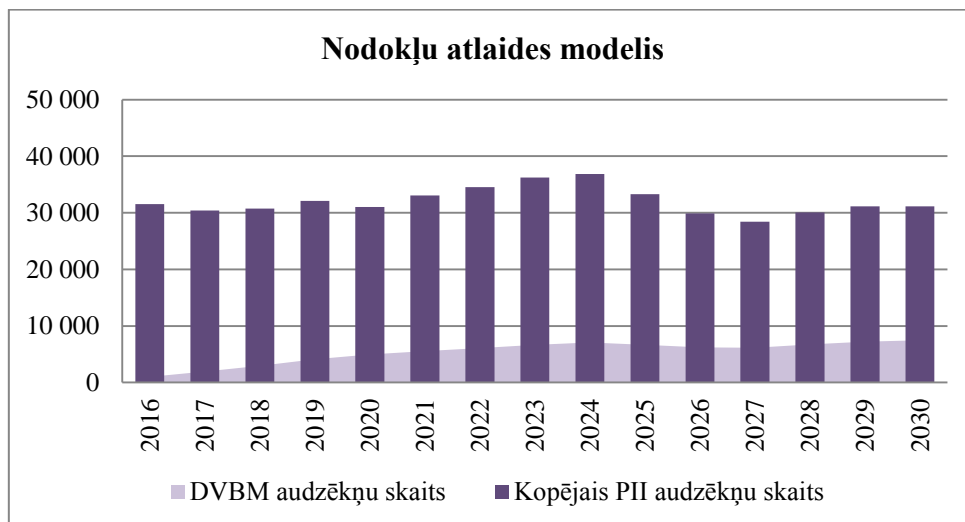
Ieviešot diferencētās minimālās algas modeli, 2020. gadā tiks sasniegti 12% DVBM audzēkņu īpatsvars no kopējā PII audzēkņu skaita. Pēc 2020. gada paredzams, ka DVBM audzēkņu īpatsvars turpinās augt, 2030.gadā sasniedzot 17,9%. Ieviešot diferencētās minimālās algas atbalsta modeli, paredzams, ka vēlāmā 9. klašu absolventu tālākā izglītības izvēles proporcija netiek sasniegta, taču ir uzlabojumi attiecībā pret bāzes modeli (kas neparedz atbalsta pasākumus DVBM).

Attēls Nr. 10. Diferencētās minimālās algas modelis.

Nodokļu atlaides modelī kopējo PII audzēkņu skaita augstāko punktu paredzams sasniegt 2024. gadā, kad profesionālo izglītību apgūtu 36,8 tūkstoši PII audzēkņu.

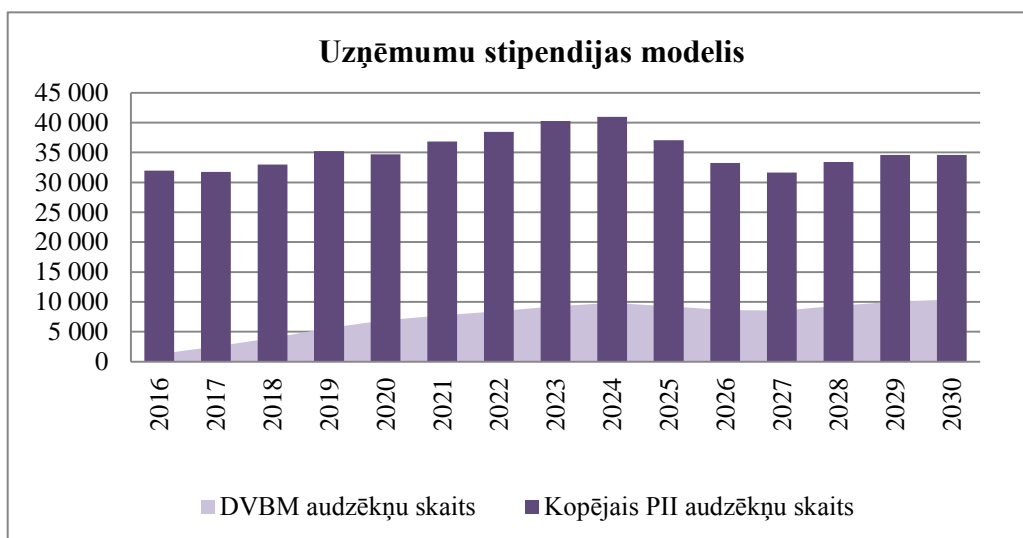
Ieviešot nodokļu atlaides modeli, 2020. gadā tiktu sasniegti 15,9% DVBM īpatsvars un kopējais DVBM audzēkņu skaits ir 4,9 tūkstoši. Nodokļu atlaides modelī tiek pieņemts, ka arī pēc 2020. gada DVBM audzēkņu īpatsvars turpina augt, 2030.gadā sasniedzot 23,7%. Ieviešot nodokļu atlaides modeli, paredzams, ka vēlāmā 9. klašu absolventu tālākā izglītības izvēles proporcija netiek sasniegta, taču ir ievērojami uzlabojumi attiecībā pret bāzes modeli.

Attēls Nr. 11. Nodokļu atlaides modelis.

Uzņēmumu stipendijas atbalsta modeli tiek paredzēts, ka līdz 2030. gadam kopējais PII audzēkņu skaits nedaudz pieaugs, sasniedzot augstāko punktu 2024. gadā (41 tūkstoši audzēkņu PII, no kuriem 9,8 tūkstoši ir DVBM audzēkņi). Augstākais DVBM audzēkņu skaits tiek sasniegts 2030. gadā – 10,4 tūkstoši, kas ir 30% no kopējā PII audzēkņu skaita tajā laikā.

Ieviešot uzņēmumu stipendijas modeli, tiek paredzēts, ka tiks sasniegta vēlāmā 9.klašu absolventu tālākā izglītības izvēles proporcija jau 2020. gadā, kad puse absolventu pēc pamatskolas absolvēšanas izglītību turpina PII, t.i. uzņēmumu stipendijas atbalsta modelis nodrošina izglītības politikas mērķu sasniegšanu.

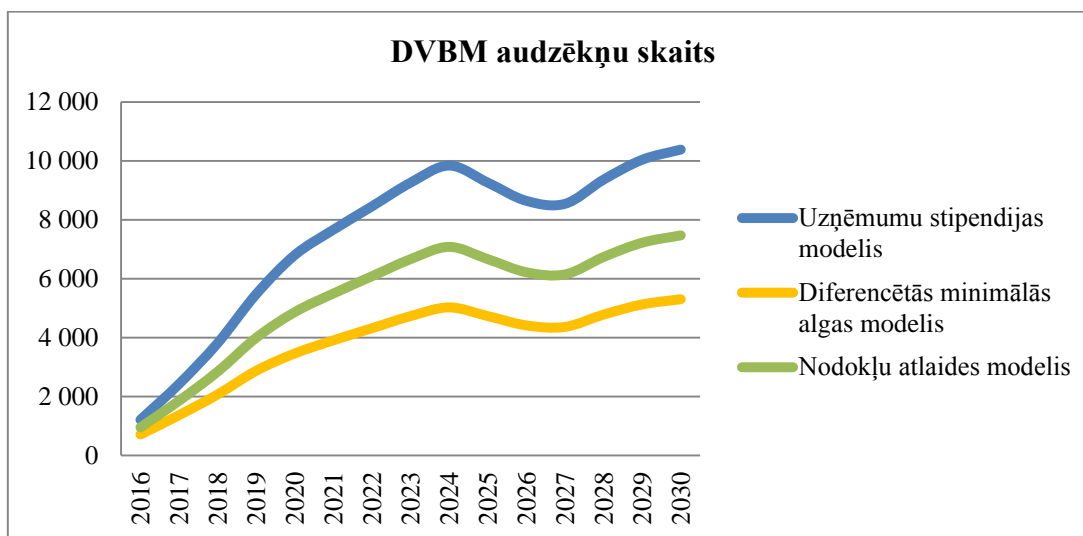

Attēls Nr. 12. Uzņēmumu stipendijas modelis.

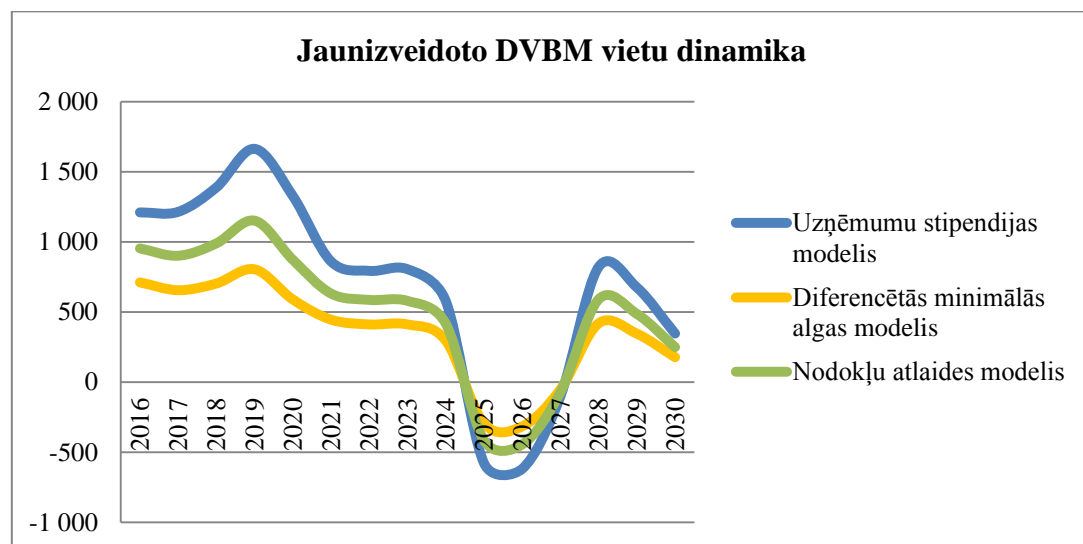
DVBM AUDZĒKŅU SKAITS

Ieviešot DVBM atbalsta modeļus, 2016. gadā paredzams, ka DVBM audzēkņu skaits turpinās pieaugt līdz 2024. gadam. Pēc 2024. gada, pārciešot nelielu demogrāfisko kritumu, audzēkņu skaits turpinās pieaugt, sasniedzot augstāko punktu 2030. gadā.

Paredzams, ka visvairāk DVBM audzēkņus var sagaidīt uzņēmumu stipendijas modelī - 10,4 tūkstoši audzēkņu uz 2030. gadu. Diferencētās minimālās algas modelī lielāko DVBM audzēkņu skaitu paredzams sasniegt 2030. gadā, un tie ir 5,3 tūkstoši, bet 2030. gadā -7,5 tūkstoši DVBM audzēkņu. Pēc 2024. gada DVBM audzēkņu skaita izmaiņas (samazinājums) visos modeļos ir skaidrojamas ar demogrāfisko faktoru ietekmi - dzimstības un migrācijas izmaiņām Latvijā.

Attēls Nr. 13. DVBM audzēkņu skaits.

Attēls Nr. 14. Jaunizveidoto DVBM vietu dinamika.

Visu atbalsta modeļu gadījumā paredzams, ka līdz 2020. gadam būs novērojams straujš DVBM audzēkņu skaita pieaugums, un tas ir tāpēc, ka līdz 2020. gadam strauji pieaug DVBM kā izglītības formas pievilcība un audzēkņu iesaiste PII kopumā. Lai nodrošinātu audzēkņus ar atbilstošu DVBM vietu skaitu, uzņēmējiem, kā potenciāliem DVBM audzēkņu darba devējiem, ir jāizveido jaunas

DVBM vietas (jeb mācekļu vietas). Augstākais jaunizveidoto DVBM vietu skaits tiku sasniegts 2019. gadā uzņēmumu stipendijas modelī – 1,7 tūkstoši jaunizveidotas DVBM vietas. Tajā pašā gadā tiku sasniegts augstākais punkts arī pārējos DVBM atbalsta modeļos, un tās ir 804 jaunas DVBM vietas diferencētās minimālās algas modelī un 1,2 tūkstoši DVBM vietas nodokļu atlaides modelī.

DARBA DEVĒJU IZMAKSAS

Darba devēju izmaksas ir papildizmaksas DVBM ieviešanas gadījumā (aprēķinos izmantotos pieņēmumus skatīt 5.pielikumā).

Viszemākās kopējās darba devēju izmaksas uz vienu audzēkni ir **uzņēmumu stipendijas modelī**. Galveno izmaksu atšķirību starp modeļiem rada darba devēju izmaksas par DVBM bruto atlīdzību, kas uzņēmumu stipendijas modelī ir ievērojami zemākas. Savukārt DVBM audzēkņu saņemtā neto atlīdzība visos modeļos tiek pieņemta kā vienāda.

Tabula Nr. 17. Darba devēju izmaksas dažādos atbalsta modeļos, EUR gadā.

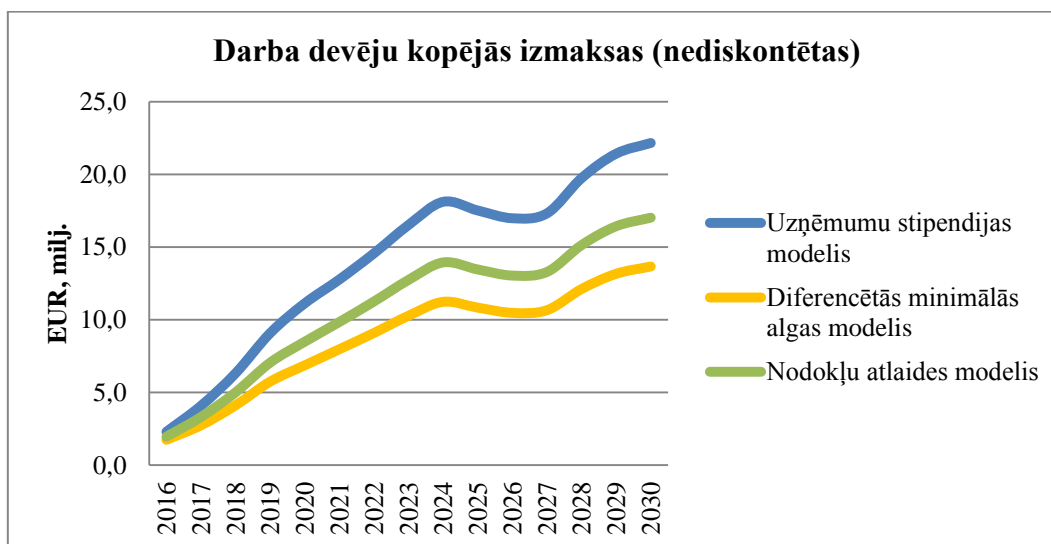
Darba devēju izmaksu struktūra uz vienu audzēkni 2020. gadā (nediskontēts, EUR)	Diferencētās minimālās algas modelis	%	Nodokļu atlaides modelis	%	Uzņēmumu stipendijas modelis	%
AUDZĒKŅU SKAITS 2020. GADĀ	3462		4866		6802	
Darbaudzinātāju izmaksas	276	12%	276	15%	276	17%
Darba vietas ierīkošanas izmaksas	85	4%	90	5%	98	6%
DVBM audzēkņa mācību laiks uzņēmumā darba vidē	555	25%	492	27%	432	26%
Audzēkņa atlīdzības kopējās izmaksas gadā	1319	59%	947	53%	831	51%
KOPĀ	2232	100%	1801	100%	1633	100%

Kopējās darba devēju izmaksās iekļautas:

- Darbavietas ierīkošanas izmaksas, ievērojot pamatlīdzekļu nolietojumu,
- Darbaudzinātāju papildizmaksas,
- Bruto DVBM audzēkņa atlīdzība (ieskaitot IIN un VSAOI, ja attiecināms),
- DVBM audzēkņa mācību laiks mācekļībā uzņēmumā.

Summārās darba devēju ikgadējās izmaksas viszemākās ir **nodokļu atlaides modelī** un **diferencētās minimālās algas modelī**, jo šajos modeļos ir vismazākais DVBM audzēkņu skaits. Savukārt uzņēmumu stipendijas modelī sagaidāma augstāka darba devēju un audzēkņu motivācija iesaistīties, kas tādējādi rada augstākas summārās izmaksas darba devējiem.

Attēls Nr. 15. Darba devēju kopējās ikgadējās izmaksas.

FISKĀLĀ IETEKME

Fiskālās ietekmes izvērtējumā tiek pieņemts, ka visas DVBM audzēkņu vietas darba vidē tiek izveidotas no jauna, un izmaksas un ieguvumi darba devējiem tiek uzskatīti kā papildizmaksas vai papildieguvumi.

Attiecībā uz **valsts pamatbudžetu** vislielākie izdevumi ir novērojami uzņēmumu stipendijas modelī. Neskatoties uz to, ka papildus IIN ieņēmumi uzņēmumu stipendijas modelī ir visaugstākie, šo negatīvo ietekmi ietekmē lielāks DVBM audzēkņu skaits, nekā tas ir citos atbalsta modeļos, kā rezultātā, ir augstākas kopējās audzēkņu transporta, dzīvesvietas un apdrošināšanas izmaksas (minētās izmaksas attiecināmas tikai uz valsts PII iestādēm). Uzņēmumu stipendijas modelī DVBM audzēknis vēl ir papildus jāapdrošina pret nelaimes gadījumiem, kas šajā modelī paaugstina arī apdrošināšanas izmaksas.

Valsts speciālajā budžetā vislielākais ieguvums ir uzņēmumu stipendijas modelī (summāri gan mācību laikā, gan darba dzīvē). Ja mācību laikā VSAOI ieņēmumi ir nulle, tad ieņēmumi no VSAOI darba dzīves laikā ievērojami pārsniedz ieņēmumus, salīdzinot ar citiem atbalsta modeļiem.

Papildus nelielu ietekmi uz valsts speciālo budžetu veido potenciālie bezdarba pabalsti, kas varētu tikt maksāti brīdī, kad DVBM audzēknis absolvē, bet neturpina darbu uzņēmumā – ir bez darba.

Ietekmi uz **pašvaldību budžetu** veido DVBM administratīvo izmaksu daļa, kas attiecināma uz pašvaldības PII un papildus IIN ieņēmumu daļu (80% no kopējiem papildus IIN ieņēmumiem).

Tabula Nr. 18. Fiskālā ietekme uz valsts un pašvaldības budžetu atbalsta modeļu griezumā (kopējie rezultāti).

Kopējie rezultāti (diskontēti, kumulatīvi līdz 2030. gadam; likme 4%), EUR, milj.	Diferencētās minimālās algas modelis	Nodokļu atlaides modelis	Uzņēmumu stipendijas modelis
1. Valsts pamatbudžets			
DVBM administratīvās izmaksas (transporta, dzīvesvieta, iestāžu materiāli, admin. darbinieku algas)	-7,3	-8,8	-9,1
Papildus IIN ieņēmumi (daļa no IIN (20%))	3,1	3,6	5,0
Apdrošināšanas izmaksas	-0,8	-1,1	-2,3
Ietekme uz valsts pamatbudžetu	-5,0	-6,3	-6,4

Kopējie rezultāti (diskontēti, kumulatīvi līdz 2030. gadam; likme 4%), EUR, milj.	Diferencētās minimālās algas modelis	Nodokļu atlaides modelis	Uzņēmumu stipendijas modelis
2. Valsts speciālais budžets			
Potenciālie bezdarba pabalsti (9 mēneši pēc DVBM absolūvēšanas)	-0,9	-2,1	0,0
Ieņēmumi (VSAOI no paaugstinātas darba samaksas un produktivitātes, mācību laikā un darba dzīvē)	32,2	31,3	43,0
Ietekme uz valsts speciālo budžetu	31,3	29,2	43,0
3. Pašvaldību budžeti			
DVB administratīvās izmaksas (transports, dzīvesvieta, iestāžu materiāli, admin. darbinieku algas)	-1,2	-1,4	-1,5
Papildus IIN ieņēmumi (daļa no IIN (80%))	12,2	14,4	19,9
Ietekme uz valsts pašvaldību budžetu	11,0	13,0	18,4
KOPĒJĀ FISKĀLĀ IETEKME	37,3	35,9	55,0

Papildus kopējās fiskālās ietekmes aprēķinam tika apkopoti rezultāti uz 2016. gadu un 2030. gadu, lai varētu noteikt izmaksas un ieguvumus uz valsts kopējo budžetu DVBM sistēmas ieviešanas laika posmā un pēc 15 gadiem.

Tabula Nr. 19. Fiskālā ietekme uz valsts un pašvaldības budžetu atbalsta modeļu griezumā 2016. un 2030.gadā.

Rezultāti (diskontēti; likme 4%), EUR, tūkst.	Diferencētās minimālās algas modelis		Nodokļu atlaides modelis		Uzņēmumu stipendijas modelis	
	2016.g.	2030.g.	2016.g.	2030.g.	2016.g.	2030.g.
1. Valsts pamatbudžets						
DVBM administratīvās izmaksas (transports, dzīvesvieta, iestāžu materiāli, admin. darbinieku algas)	-329	-480	-351	-594	-242	-646
Papildus IIN ieņēmumi (daļa no IIN (20%))	15	296	7	373	0,0	551
Apdrošināšanas izmaksas	-14	-59	-18	-83	-35	-173
Ietekme uz valsts pamatbudžetu	-328	-243	-362	-304	-277	-268
2. Valsts speciālais budžets						
Potenciālie bezdarba pabalsti (9 mēneši pēc DVBM absolūvēšanas)	0	-82	0,0	-193	0,0	0,0
Ieņēmumi (sociālais nodoklis no paaugstinātas darba samaksas un produktivitātes, darba dzīvē)	225	2 981	71	3 203	0,0	4 765
Ietekme uz valsts speciālo budžetu	225	2 899	71	3 010	0	4 765
3. Pašvaldību budžeti						
DVBM administratīvās izmaksas (transports, dzīvesvieta, iestāžu materiāli, admin. darbinieku algas)	-54	-78	-57	-97	-39	-105
Papildus IIN ieņēmumi (daļa no IIN (80%))	59	1 183	27	1 491	0,0	2 202
Ietekme uz valsts pašvaldību budžetu	5	1 105	-30	1 394	-39	2 097
FISKĀLĀ IETEKME	-98	3 761	-321	4 100	-316	6 594

Papildus fiskālajai ietekmei tika veikti potenciāli negūto nodokļu aprēķini, kuri teorētiski katrā modelī varētu tikt iegūti, ja nodokļu slogs būtu 100% līmenī no spēkā esošajām likmēm (IIN, VSAOI). Pēc veiktajiem aprēķiniem vislielākais potenciāli negūto nodokļu apjoms ir uzņēmumu stipendijas modelī, kas sasniedz 42,7 milj. EUR, un vismazākais potenciāli negūto nodokļu apjoms ir nodokļu atlaides modelī, kas sasniedz 3,7 milj. EUR. Taču jāņem vērā cēloņsakarība – gadījumā, ja nodokļu slogs būtu 100% apmērā, uzņēmumu motivācija iesaistīties DVBM samazinātos, netiktu izveidotas DVBM vietas un nebūtu šāds audzēkņu skaits, kā rezultātā netiktu ieņemti šādi nodokļi.

Tāpēc potenciāli negūto nodokļu ieņēmumu aprēķins ir izmantojums tikai un vienīgi, lai novērtētu nodokļu sloga apmēru katrā no izskatītajiem modeļiem, un tas nevar tikt interpretēts kā zaudējumi valsts budžetam.

Tabula Nr. 20. Potenciāli negūtie nodokļu ieņēmumi.

Potenciāli negūtie nodokļi (diskontēti; likme 4%), EUR, milj.	Diferencētās minimālās algas modelis	Nodokļu atlaides modelis	Uzņēmumu stipendijas modelis
Negūtie nodokļi DVBM laikā (VSAOI un IIN)	-21,5	-3,7	-42,7

IETEKME UZ DARBA DEVĒJIEM

Ietekmes uz darba devējiem izvērtējumā tiek pieņemts, ka visas DVBM vietas tiek izveidotas no jauna un izmaksas un ieguvumi darba devējiem ir uzskatāmi kā papildizmaksas vai papildieguvumi. Darba devējam iesaistoties DVBM, rodas papildizmaksas, kas ir saistītas ar mācekli (papildizmaksas uzskaitītas iepriekšējā apakšnodaļā).

Tabula Nr. 21. Darba devēju izmaksu rezultāti atbalsta modeļu griezumā.

Rezultāti (diskontēti; likme 4%), EUR, milj.	Diferencētās minimālās algas modelis	Nodokļu atlaides modelis	Uzņēmumu stipendijas modelis
Darbaudzinātāju izmaksas	-12,0	-16,8	-23,3
Darba vietu ierīkošanas izmaksas	-7,7	-10,8	-14,9
DVBM audzēkņa mācību laiks uzņēmumā darba vidē	-24,1	-30,0	-36,4
Ieguvumi uzņēmējiem no DVBM absolventu paaugstinātās efektivitātes	67,3	94,4	130,6
IETEKME UZ DARBA DEVĒJIEM	23,5	36,8	56,0

Vienīgie ieguvumi uzņēmumiem DVBM laikā rodas no tā, ka DVBM audzēkņi paliek strādāt uzņēmumā pēc kvalifikācijas iegūšanas un strādā vidēji par 20% efektīvāk nekā PII absolventi bez DVBM pieredzes. DVBM atbalsta modeļos ieguvums uzņēmumam no DVBM absolventa paaugstinātās efektivitātes ir rēķināts, pieņemot to, ka DVBM absolvents strādās un mācīsies uzņēmumā vismaz divus gadus.

Darba devējiem visizdevīgākais ir uzņēmumu stipendijas modelis, jo modeļa ieviešanas rezultātā tiek gūti vislielākie ieguvumi ilgtermiņā.

Veicot ietekmes analīzi un aprēķinus attiecībā uz darba devējiem, tika apkopoti rezultāti par 2016. un 2030.gadu, lai varētu noteikt izmaksas un ieguvumus uz darba devējiem DVBM sistēmas sākuma posmā un pēc 15 gadiem.⁸¹

⁸¹ Detalizēts aprēķina pieņēmumu un metodoloģiskās pieejas apraksts pieejams pētījuma pielikumā. Jāņem vērā, ka aprēķini balstīti uz pētījuma izstrādes brīdī zināmo un pieejamo informāciju, it īpaši attiecībā uz pamatpieņēmumiem par izmaksu apmēru un izmaksu veidošanos. Šajā pētījumā iespējamie DVBM un to atbalsta modeļi aplūkoti konceptuālā līmenī, un iegūtie aprēķinu rezultātu interpretācija ir pielaujama vienīgi modeļu savstarpējai salīdzināšanai un lēmumu pieņemšanai par piemērotākā DVBM atbalsta modeļa izvēli.

Tabula Nr. 22. Darba devēju izmaksas un ieguvumi dažādos atbalsta modeļos 2016. un 2030.gadā.

Rezultāti (diskontēti; likme 4%), EUR, milj.	Diferencētās minimālās algas modelis		Nodokļu atlaides modelis		Uzņēmumu stipendijas modelis	
	2016.g.	2030.g.	2016.g.	2030.g.	2016.g.	2030.g.
Darbaudzinātāju izmaksas	-0,2	-1,0	-0,2	-1,4	-0,3	-2,0
Darba vietu aprīkošanas izmaksas	-0,4	-0,7	-0,5	-1,0	-0,6	-1,4
DVBM audzēkņa mācību laiks uzņēmumā darba vidē	-0,4	-2,0	-0,4	-2,5	-0,5	-3,1
Ieguvumi uzņēmējiem no DVBM absolventu paaugstinātās efektivitātes	0,0	6,2	0,0	8,7	0,0	12,1
IETEKME UZ DARBA DEVĒJIEM	-0,9	2,4	-1,2	3,8	-1,4	5,7

IETEKME UZ AUDZĒKŅU IENĀKUMIEM

Ietekme uz audzēkņu ienākumiem tiek radīta no papildus neto ienākumu starpības starp atbalsta modeļiem (uzņēmumu stipendijas modeli, diferencētās minimālās algas modeli un nodokļu atlaides modeli) un bāzes modeli DVBM audzēkņu izglītības laikā, kā arī pēc absolvēšanas pastāvīgā darba vietā.

Aprēķinu rezultāti parāda, ka no paaugstinātās darba samaksas uzņēmumu stipendijas modelī un nodokļu atlaides modelī nākotnē ir visaugstākais ieguvums, galvenokārt tas ir tāpēc, ka vairāk audzēkņu mācās DVBM un, uzsākot darba gaitas pēc DVBM beigšanas, saņem augstāku darba samaksu nekā PII absolventi bez DVBM pieredzes.

Tabula Nr. 23. Audzēkņu neto ienākumu rezultāti atbalsta modeļu griezumā, kumulatīvi 2016.-2020.gada periodā.

Rezultāti (diskontēti; likme 4%), EUR, milj.	Diferencētās minimālās algas modelis	Nodokļu atlaides modelis	Uzņēmumu stipendijas modelis
Papildus neto ienākumi DVBM audzēkņiem izglītības laikā	35,7	49,5	70,0
Papildus neto ienākums DVBM absolventiem patstāvīgā darba dzīvē	33,6	53,4	88,0
IETEKME UZ AUDZĒKŅU IENĀKUMIEM	69,3	102,9	158,0

Papildus faktoriem, kas uzskaitīti rezultātos (tabula Nr. 23), jāņem vērā, ka ir vēl citi faktori, kam ir ietekme uz ekonomiku un kas šajā pētījumā nav iekļauti aprēķinos. Šie faktori ir:

- Zemāks bezdarbs DVBM absolventiem (darba dzīves garumā);
- Līdz ar augstāku DVBM absolventu nodarbinātību, valstij mazāk līdzekļu nākotnē būtu jāizdod par pabalstiem (kā piemēram, bezdarba gadījumā);
- Līdz ar augstāku nodarbinātību jaunieši saskatītu labākas izglītības un darba iespējas, kas mazinātu jauniešu emigrāciju darba meklējumos.

4.ielikums

Pēc CSP datiem, starp personām ar vispārējo vidējo izglītību darbu meklēja 8,4%, savukārt personas ar arodizglītību vai profesionālā izglītību –7,5%.

Pēc 2010.gada darba samaksas struktūras apsekojuma datiem, vidējā darba samaksa 2010.gadā bijusi 665 EUR mēnesī. Personām ar profesionālo vidējo izglītību vidējā darba samaksa bija 538 EUR mēnesī, savukārt personām ar vispārējo vidējo izglītību - 518 EUR mēnesī.

KOPĒJĀ IETEKME

Aplūkojot analizēto modeļu kopējo ietekmi (t.i. summējot ieguvumus, izmaksas vai zaudējumus valstij, darba devējiem un audzēkņiem), ir redzams, ka ievērojami pozitīvāku ietekmi ilgtermiņā uzrāda uzņēmumu stipendijas modelis. Tātad, neraugoties uz šā modeļa salīdzinoši lielāku negatīvo fiskālo ietekmi uz valsts pamatbudžetu īstermiņā, ir uzskatāms, ka valsts pamatbudžeta izdevumi DVBM īstenošanas veicināšanai ir pamatoti un attaisnojami, jo sociālekonomiskie ieguvumi būtiski pārsniedz valsts izdevumus DVBM atbalsta pasākumiem. Līdz ar to DVBM ir uzskatāmas par vēlamu un nepieciešamu profesionālās izglītības mācību formu, kura sekmēs tautsaimniecības izaugsmi.

Tabula Nr. 24. Kopējā ietekme atbalsta modeļu griezumā, kumulatīvi 2016.-2030.gada periodā.

Rezultāti (diskontēti; likme 4%), EUR, milj.	Diferencētās minimālās algas modelis	Nodokļu atlaides modelis	Uzņēmumu stipendijas modelis
Kopējā ietekme uz valsts budžetu	37,5	35,8	54,9
Kopējā ietekme uz audzēkņu ienākumiem	69,3	102,9	158,0
Kopējā ietekme uz darba devējiem	23,5	36,8	56,0
Kopējā ietekme	130,3	175,5	268,9
Valsts ieguldītā nauda	9,1	11,4	12,9
Atdeve uz 1 valsts ieguldīto eiro	14,3	15,4	20,8

4. ES FONDU FINANSĒJUMS

4.1. PIEEJAMIE ES FONDU LĪDZEKĻI 2014.-2020.GADĀ

5.ielikums

2007. – 2013. gada plānošanas periodā īstenotās aktivitātes, kurās izmantoti ES fondu līdzekļi, ietver nozaru kvalifikāciju sistēmu izveidi, profesionālās IP īstenošanas kvalitātes un tās pievilcības paaugstināšanu, infrastruktūras uzlabošanu un profesionālajā izglītībā iesaistīto pedagogu kompetences paaugstināšanu. Vairums šo aktivitāšu ir plānots turpināt arī nākamajā ES fondu plānošanas posmā (2014.-2020.gadā).

Aktivitātes, kas visbūtiskāk ir saistītas ar DVBM sistēmas ieviešanu, galvenokārt ir nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības pārstrukturizācija (skatīt 6. pielikumu).

Atbilstoši šobrīd pieejamajiem plānošanas dokumentiem (Partnerības līgums 2014. – 2020. gadam⁸², Darbības programma "Izaugsme un nodarbinātība"⁸³ un Izglītības un zinātnes ministrijas atbildes vēstule Ekonomikas ministrijai Nr. 01-10e/1907 par informācijas pieprasījumu pētījuma par DVBM atbalsta pasākumiem ietvaros), nākamajā plānošanas posmā (2014.-2020.gadā) turpināsies iepriekš aizsāktās aktivitātes, kas saistītas ar PII infrastruktūras izveidi un uzlabošanu, mācību līdzekļu un tehniskā aprīkojuma iegādi, t.sk., lai nodrošinātu jaunu profesionālo IP izveidi un īstenošanu. Kā otrs nozīmīgs ieguldījumu virziens ir plānots visu profesionālās IP prioritārajās nozarēs nodrošināšana un mācību infrastruktūras modernizēšana, t.sk., pedagogu kvalifikācijas paaugstināšana atbilstoši uzlabotajai infrastruktūrai.

Atbilstoši darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" ieguldījumu stratēģijas izklāstā ietvertu aprakstu par SAM saistībā ar profesionālo izglītību tieši uz DVBM atbalstu ir virzīts viens no pieciem mērķiem. Savukārt pārējie ir orientēti uz atbalstu PII infrastruktūras turpmāku sakārtošanu un iepriekš uzsāktu profesionālās IP pilnveidošanu atbilstoši darba tirgus vajadzībām.

Tabula Nr. 25. 2014.-2020.gada plānoto ES fondu atbalstītās aktivitātes profesionālajā izglītībā.

Specifiskais atbalsta mērķis	Plānotais finansējums	Apraksts
7.2.1.SAM: palielināt nodarbinātībā, izglītībā vai apmācībās neiesaistītu jauniešu nodarbinātību un izglītības ieguvu Jauniešu garantijas ietvaros	37 647 060 EUR (ESF) un 29 010 639 EUR (JNI)	Plānots atbalsts pasākumiem, lai mazinātu jauniešu, kuri nestrādā un nemācās skaitu. Tā rezultātā indikatīvi atbalstāmās darbības ir: darba meklēšanas atbalsta pasākumi, konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi, karjeras konsultācijas, aktīvās darba tirgus politikas pasākumu īstenošana, atbalsts pašnodarbinātības vai saimnieciskās darbības uzsākšanai, sākotnējās profesionālās izglītības programmu īstenošana, t.sk. arodizglītības programmas otrā profesionālās kvalifikācijas līmeņa ieguvei viena mācību gada laikā, profesionālās vidējās izglītības programmas trešā profesionālās kvalifikācijas līmeņa ieguvei pusotra mācību gada laikā un izglītības programmas, kas tiek īstenotas ieslodzījuma vietās vispārējo pamatprasmju apguvei, profesionālai tālākizglītībai, profesionālajai pilnveidei un karjeras

⁸² Partnerības līgums Eiropas Savienības investīciju fondu 2014.–2020.gada plānošanas periodam [skatīts 2015.gada 9.aprīlī]. Pieejams:

http://www.esfondi.lv/upload/Planosana/FMPlans_230714_Partn_lig_ar_grozijumiem_17.12.2014.pdf

⁸³ Darbības programma. Izaugsme un nodarbinātība. [skatīts 2015.gada 9.aprīlī]. Pieejams:

http://www.esfondi.lv/upload/Planosana/FMProg_270115_DP_2.pdf

Specifiskais atbalsta mērķis	Plānotais finansējums	Apraksts
		<p>atbalsta pasākumu īstenošana profesionālās izglītības veicināšanai.</p> <p>7.2.1.SAM līdz 2018.gadam tiks īstenots ar JNI finansējumu, savukārt pēc 2018.gada SAM īstenošanai tiek plānots ESF finansējums (un tam atbilstoši izvirzīts iznākuma rādītājs).</p>
<p>8.1.3.SAM: palielināt modernizēto profesionālās izglītības iestāžu skaitu</p>	<p>104 786 645 EUR</p>	<p>2014. – 2020. gada plānošanas periodā plānots turpināt profesionālās izglītības iestāžu, it īpaši profesionālās izglītības kompetences centru, modernizāciju ar mērķi nodrošināt PII prestižu un nodarbināto prasmju atbilstību darba tirgus prasībām.</p> <p>Atbalsts plānots profesionālās izglītības iestāžu, it īpaši profesionālās izglītības kompetences centru, infrastruktūras, t.sk. sporta un dienesta viesnīcu infrastruktūras, izveidei un sakārtošanai, mācību līdzekļu un tehniskā aprīkojuma iegādei, t.sk. infrastruktūras attīstībai jaunu profesionālo izglītības programmu īstenošanai prioritārajās izglītības tematiskajās jomās vai programmu grupās. Plānots, ka 2023. gadā tiks modernizētas 70-80% PII no kopskaita</p>
<p>8.3.5.SAM: uzlabot pieeju karjeras atbalstam izglītojamajiem vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs</p>	<p>23 080 688 EUR</p>	<p>Lai nodrošinātu karjeras atbalsta pieejamību, karjeras attīstības atbalsta sistēmas ietvaros plānots pilnveidot karjeras izglītības informatīvo un metodisko bāzi, nodrošināt pedagogu, karjeras konsultantu tālākizglītību; nodrošināt karjeras konsultācijas izglītojamajiem vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs, kā arī īstent citus karjeras atbalsta pasākumus sadarbībā ar darba devējiem, t.sk. sadarbībā ar augstskolām skolēnu motivācijas un intereses par dabaszinātnēm palielināšanai, kā arī mazinātu profesiju stereotipus un paaugstinātu jauniešu motivāciju apgūt profesijas, kurās vērojams darbaspēka trūkums.</p> <p>Karjeras izglītības atbalsta pieejamības uzlabošanai plānots piemērot šādus principus: (1) karjeras izglītība un karjeras atbalsta pasākumi izglītojamajiem ir pieejami izglītības iestādē, (2) karjeras izglītību un atbalsta pasākumus nodrošina izglītības iestādes personāls, ja nepieciešams, piesaistot karjeras konsultantus, (3) karjeras izglītība un atbalsta pasākumi tiek īstenoti sadarbībā ar vietējo kopienu un darba devējiem.</p> <p>Rezultatīvais rādītājs ir iestāžu skaits, kas 2023. gadā nodrošina karjeras atbalstu izglītojamajiem – 328 vispārējās un profesionālās izglītības iestādes</p>
<p>8.5.1.SAM: palielināt kvalificētu profesionālās izglītības iestāžu audzēkņu skaitu pēc to dalības darba vidē balstītās mācībās vai mācību praksē uzņēmumā</p>	<p>Kopā SAM – 21 937 153 EUR, DVBM atbalstam – 10 968 576 EUR</p>	<p>Plānots atbalsts pasākumiem, kuru izveide un aprobācija pilotprojektu veidā ļaus nonākt pie optimālākā un Latvijas apstākļiem atbilstošākā DVBM piedāvājuma, kā arī sekmēs kvalifikācijas prasībām atbilstošas mācību prakses norises uzņēmumā īpatsvara pieaugumu, īpaši programmas apguves pirmajos gados.</p> <p>Atbalsts darba vidē balstītu mācību un mācekļības īstenošanai paredz segt audzēkņu apdrošināšanas izdevumus, izdevumus par individuālajiem drošības līdzekļiem un transporta un dienesta viesnīcas izdevumu kompensācijas izmaksas audzēknim, kas DVBM dodas vietā, kas atrodas ārpus administratīvās teritorijas, kurā izvietota profesionālās izglītības programmas apguves iestāde, kā arī kompensācija uzņēmējam par DVBM nodrošināšanu.</p> <p>DVBM vai mācekļībā līdz 2023. gadam plānots iesaistīt 3150 audzēkņus, t.i., 450 audzēkņus katru gadu.</p> <p>Atbalsts mācību prakses īstenošanai pie darba devēja uzņēmumā paredz segt audzēkņu apdrošināšanas izdevumus, izdevumus par individuālajiem drošības līdzekļiem un transporta un dienesta viesnīcas izdevumu kompensācijas izmaksas audzēknim, kas mācību praksē dodas vietā, kas atrodas ārpus administratīvās teritorijas, kurā izvietota profesionālās izglītības programmas apguves iestāde, kā arī kompensācija uzņēmējam par kvalifikācijas prasībām atbilstošas mācību prakses nodrošināšanu, nodrošinot t.sk. uzņēmējdarbības un e-prasmju apguvi.</p>
<p>8.5.2.SAM: nodrošināt profesionālās izglītības atbilstību</p>	<p>12 936 510 EUR</p>	<p>Lai nodrošinātu profesionālās izglītības atbilstību darba tirgus prasībām, paaugstinātu tās pievilcību, kā arī nostiprinātu sadarbību ar sociālajiem partneriem un kopumā sekmētu stratēģijas „ES 2020” mērķu īstenošanu, nepieciešams turpināt iesāktās reformas, kā rezultātā SAM ietvaros plānots</p>

Specifiskais atbalsta mērķis	Plānotais finansējums	Apraksts
<p>Eiropas kvalifikācijas ietvarstruktūrai</p>		<p>atbalsts:</p> <p>1) nozaru kvalifikāciju sistēmas pilnveidei, atbalstot nozaru izpēti un nozaru kvalifikāciju struktūru pilnveidi, profesiju standartu un profesionālās kvalifikācijas prasību izstrādi, lai nodrošinātu vienoto Eiropas profesionālās izglītības kvalitātes rādītāju ieviešanai un atzīšanai, modulāro profesionālās izglītības programmu un profesionālās kvalifikācijas eksāmenu satura un vērtēšanas metodikas izstrādi atbilstoši Latvijas kvalifikācijas ietvarstruktūrai un mainīgajām darba tirgus prasībām;</p> <p>2) modulāro profesionālās izglītības programmu ieviešanai, tai skaitā to atbilstības izvērtēšanai atbilstoši Eiropas kvalifikācijas ietvarstruktūrai, atbalstot mūžizglītības un profesionālo kompetenču programmu nodrošināšanu, katrā modulārā profesionālās izglītības programmā iekļaujot moduļus („iniciatīva un uzņēmējdarbība”, „sabiedrības un cilvēka drošība” (t.sk. veselības izglītība), „informācijas un komunikācijas tehnoloģijas”, „sociālās un pilsoniskā prasmes”, „valodas, kultūras izpratne un izpaušme”) vai integrējot profesionālajā saturā;</p> <p>3) mācību līdzekļu, tai skaitā digitālo mācību līdzekļu, t.sk. simulāciju un metodisko materiālu, kā arī novērtēšanas materiālu un darba vidē balstītas profesionālās izglītības ieviešanai, izstrādei un atbilstības Eiropas kvalifikācijas ietvarstruktūrai izvērtēšanai;</p> <p>Lai veicinātu HP “Vienlīdzīgas iespējas” ieviešanu mācību līdzekļu un metodisko materiālu izstrādē tiks veicināta izpratne par vienlīdzīgām iespējām neatkarīgi no dzimuma, jo īpaši, kas attiecas uz profesionālās studiju jomas vai profesijas izvēli, tādā veidā mazinot darba tirgus segregāciju pēc dzimuma.</p> <p>SAM ietvaros plānots sasniegt šādus iznākuma rādītājus:</p> <p>1) izstrādāti 160 profesijas standarti un/vai profesionālās kvalifikācijas prasības;</p> <p>2) izstrādātas un ieviestas modulārās profesionālās izglītības programmas 184 profesionālajām kvalifikācijām; nodrošinot to izstrādi saskaņā ar vadlīnijām par Eiropas kvalitātes nodrošināšanas ietvarstruktūru un vienoto profesionālās izglītības kvalitātes novērtēšanas rādītāju (EQAVET) izmantošanu profesionālās izglītības kvalitātes nodrošināšanai;</p> <p>3) nodrošināta 80 mācību līdzekļu, tai skaitā digitālo mācību līdzekļu izstrāde, izdošana un simulāciju iegāde;</p> <p>4) izstrādāts profesionālās kvalifikācijas eksāmenu saturs 210 profesionālajām kvalifikācijām, nodrošinot tos atbilstoši Eiropas kvalitātes nodrošināšanas ietvarstruktūrai un vienotajiem profesionālās izglītības kvalitātes novērtēšanas rādītājiem (EQAVET).</p> <p>SAM ietvaros atbalsts nozaru kvalifikāciju sistēmu izstrādei un ieviešanai tiks veikts ņemot vērā ES fondu 2007.–2013.gadam plānošanas perioda darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” 1.2.1.1.1.apakšaktivitātes “Nozaru kvalifikāciju sistēmas izveide un profesionālās izglītības pārstrukturizācija” projekta ietvaros sasniegtos rezultātus un SAM īstenošanas rezultātā tiks pabeigta nozaru kvalifikāciju sistēmu izstrāde. Kopumā SAM īstenošanai pieejamais kopējais attiecināmais finansējums ir 12 936 510 eiro, tai skaitā ESF finansējums –10 996 033 eiro, valsts budžeta finansējums –1 940 477 eiro. SAM plānots īstenot vienā atlases kārtā no 2015.gada 31.septembra līdz 2020.gada 31.decembrim.</p>
<p>8.5.3.SAM: nodrošināt profesionālās izglītības iestāžu efektīvu pārvaldību un iesaistītā personāla profesionālās</p>	<p>6 490 095 EUR</p>	<p>SAM ietvaros paredzēts sniegt atbalstu 5775 reizes nodarbinātām personām atbalstāmā mērķa ietvaros četras atbalstāmās aktivitātes, kuru īstenošanai paredzēts finansējums 6 490 095 eiro apmērā. SAM ietvaros plānotās indikatīvās aktivitātes:</p> <p>1.aktivitātes „Profesionālās izglītības iestādes efektīvas pārvaldības principu īstenošana” ietvaros plānots nodrošināt atbalstu PII to attīstības stratēģiju aktualizācijā un cilvēkresursu attīstības plāna izstrādē, kas ir attīstības stratēģijas sastāvdaļa un definē PII personāla kompetences pilnveides plānu.</p>

Specifiskais atbalsta mērķis	Plānotais finansējums	Apraksts
kompetences pilnveidi		<p>Plānoti izglītojoši pasākumi PII administrācijai un Konventa pārstāvjiem cilvēkresursu un stratēģiskajā plānošanā, andragoģijā, sadarbības ar darba devējiem veicināšanā, administratīvo un vadības kompetenču pilnveidē un digitālajā prāfībā. Tiks īstenoti Konventu dalībnieku izglītojoši atbalsta pasākumi, kas veicinās Konventu darbības ieviešanu PII.</p> <p>2. aktivitātes „Profesionālā izglītībā iesaistīto pedagogu un prakses vadītāju profesionālās kompetences pilnveide” ietvaros plānots atbalsts vispārējo (mūziklītības) pamatprasmju un profesionālo prasmju pilnveidei, tai skaitā pedagoģiskās kompetences attīstīšana prakšu, darba vidē balstīto mācību vadītājiem un amata meistariem. Atbalsta pasākumi SAM ietvaros jaunizstrādātā mācību satura aprobācijai.</p> <p>3. aktivitātes “Mentoringa kā zināšanu pārneses process” ietvaros atbalsts paredzēts mentoringam, nodrošinot profesionālajā izglītībā iesaistīto pedagogu, profesionālās izglītības iestāžu administrācijas, prakses vadītāju un amata meistaru profesionālo pilnveidi stažēšanās pasākumos uzņēmumos un organizācijās Latvijā un citās ES dalībvalstīs, profesionālās izglītības un nozares pārstāvju starptautiskās sadarbības veicināšanai un jauno pedagogu pedagoģijas un vadības prasmju praktiska izmantošana darba vidē pieredzējušu profesionālās izglītības iestāžu pedagogu vadībā.</p> <p>4. aktivitātē „Atbalsts nozaru pārstāvjiem kapacitātes celšanai profesionālās izglītības kvalitātes novērtēšanā un eksaminācijā” tiks sniegts profesionāls atbalsts nozaru pārstāvjiem kapacitātes celšanai profesionālās izglītības kvalitātes novērtēšanā un eksaminācijā.</p> <p>SAM īstenošanā jānodrošina šādu rādītāju izpilde:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Iznākuma rādītājs: Nodarbinātas personas, kas saņēmušas ESF atbalstu mācībām (pedagogi, administratori, prakses vadītāji, amata meistari, nozaru pārstāvji) – 5775 personas (5775 iesaistes reizes) • Rezultāta rādītājs: Kvalifikāciju ieguvušo personu skaits pēc dalības ESF apmācībās profesionālās kompetences pilnveidei (pedagogi, administratori, prakses vadītāji un amata meistari, nozares pārstāvji, kas pilnveidojuši profesionālo kompetenci) – 4428 personas.

Aktivitātes, kas nākamajā plānošanas periodā visbūtiskāk ir darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" SAM - kvalificētu profesionālās izglītības iestāžu audzēkņu skaita pēc to dalības darba vidē balstītās mācībās vai mācību praksē uzņēmumā palielināšana (8.5.1.SAM).

4.2. ES FONDU IZMANTOŠANAS IESPĒJAS ATBALSTA MODEĻOS

SAM 8.5.1. uzskatāms par nozīmīgāko DVBM veicināšanas pasākumu kopumu, jo tajā tiek paredzēti nepilni 11 milj. EUR dažādiem atbalsta pasākumiem kopskaitā **3150 audzēkņiem**, pieņemot, ka viens audzēknis DVBM ir vidēji trīs gadus. Turpinājumā sniegts pārskats, kādām pozīcijām SAM 8.5.1. līdzekļus būtu iespējams izmantot analizētajos atbalsta modeļos.

Tabula Nr. 26. Pārskats par atbalsta pasākumiem, kuriem būs iespējams piesaistīt ES fondu līdzekļus (SAM 8.5.1.).

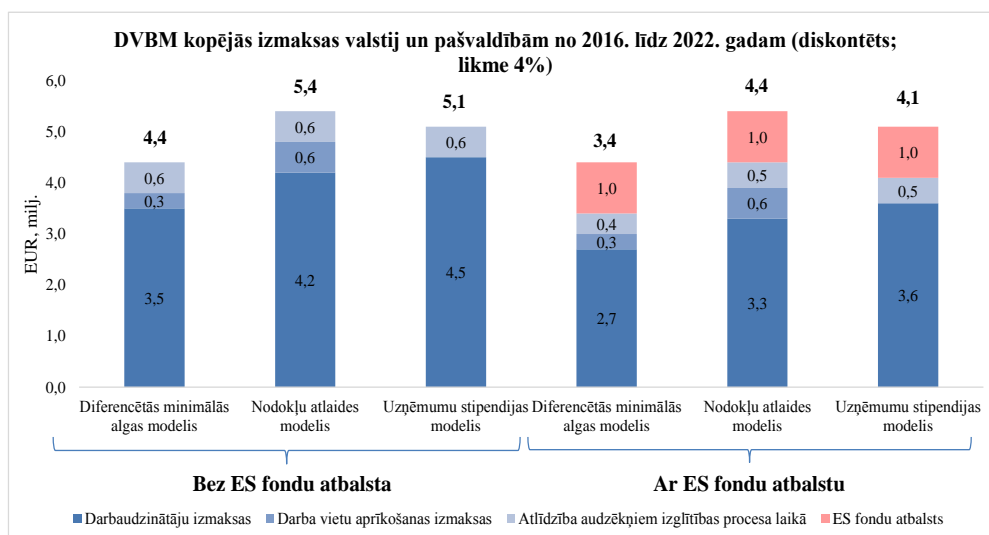
Atbalsta pasākums audzēknim	Finansējuma avots analizētajos atbalsta modeļos	SAM 8.5.1.
Transporta izdevumu kompensācija	Valsts (vai pašvaldība ⁸⁴)	Paredzēti līdzekļi transporta izdevumu kompensācijai audzēknim, kurš dodas uz DVBM uzņēmumu, kas atrodas ārpus administratīvās teritorijas, kurā izvietota PII
Dzīvesvietas izdevumu kompensācija	Valsts (vai pašvaldība)	Paredzēti līdzekļi dienesta viesnīcas izdevumu kompensācijai audzēknim, kurš dodas uz DVBM uzņēmumu, kas atrodas ārpus administratīvās teritorijas, kurā izvietota PII
Darba apģērba un darba materiālu nodrošinājums	Darba devējs	Paredzēti līdzekļi speciālajam darba apģērbam
Individuālie aizsardzības līdzekļi	Darba devējs	Paredzēti līdzekļi individuālajiem drošības līdzekļiem
Apdrošināšana pret nelaimes gadījumiem darbā	Diferencētās minimālās algas un nodokļu atlaides modeļos sedz darba devējs (VSAOI darba devēja un darba ņēmēja daļa) Uzņēmumu stipendijas modeļi sedz nodrošina valsts, pērkot apdrošināšanu	Paredzēti līdzekļi audzēkņu apdrošināšanas izdevumiem pret nelaimes gadījumiem
Civiltiesiskā apdrošināšana	Valsts (vai pašvaldība)	Paredzēti līdzekļi audzēkņu civiltiesiskās apdrošināšanas izdevumiem

Attiecībā uz DVBM izmaksām, kas ilgtermiņā paredzētas no valsts vai pašvaldību līdzekļiem, no ES fondiem būtu iespējams segt transporta un dzīvesvietas izmaksas un civiltiesiskās un nelaimes gadījumu apdrošināšanas izmaksas.

Papildus tam valstij jāērķinās ar tādām izmaksām, kā potenciālie bezdarba pabalsti, administratīvās izmaksas iestādēm, jo tās no ES fondiem finansētas netiks.

Līdz ar to indikatīvi esošajos atbalsta modeļos atbalsts no ES fondiem varētu būt 0,45 milj. EUR par DVBM audzēkņu apdrošināšanu un 0,55 milj. EUR par audzēkņu transporta un dzīvošanas izdevumiem. Kopumā tātad no valsts vai pašvaldību budžeta ar ES fondu līdzekļiem būtu iespējams ietaupīt 1 milj. EUR.

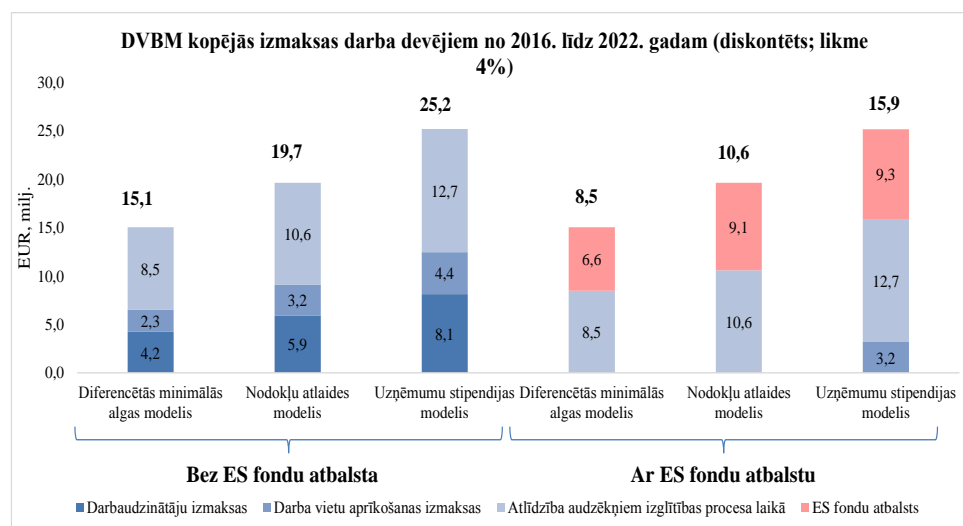
⁸⁴ Ja PII ir pašvaldības pakļautībā esoša

Attēls Nr. 16. Līdzekļi, ko atbalsta modeļos būtu iespējams izmantot no ES fondu līdzekļiem.⁸⁵

Lai atslogotu darba devēju izdevumus, kas saistīti ar atbalsta pasākumu ieviešanu, daļu izdevumu iespējams segt no ES fondu līdzekļiem. Kopumā lielākā daļa no līdzekļiem paredzēti uzņēmumu atbalstam, nodrošinot finansējumu darbuzdevējam, materiāliem, darba aizsardzības līdzekļiem (līdz pat ~90% no paredzētās summas).

Attiecībā uz DVBM izmaksām, kas ilgtermiņā paredzētas no darba devēju līdzekļiem, no ES fondiem būtu iespējams segt darba materiālu, apģērba, individuālo aizsardzības līdzekļu, darbuzdevēju izmaksas. Līdz ar to indikatīvi esošajos atbalsta modeļos atbalsts darba devējiem no ES fondiem varētu būt no vidēji 6,6 līdz 9,3 milj. EUR (atkarībā no atbalsta modeļa).

Attēls Nr. 17. ES fondu atbalsts darba devējiem.⁸⁶

⁸⁵ Aprēķins veikts uz 2015.gada jūnijā pieejamajiem indikatīvajiem datiem par SAM 8.5.1. plānoto finansējuma apjomu un izlietojumu

⁸⁶ Aprēķins veikts uz 2015.gada jūnijā pieejamajiem indikatīvajiem datiem par SAM 8.5.1. plānoto finansējuma apjomu un izlietojumu

KOPSAVILKUMS

IZGLĪTĪBAS POLITIKA

Pēdējos gados par profesionālās izglītības attīstības prioritāti ir kļuvusi DVBM forma, jo tā ES mērogā ir atzīta par vienu no labākajiem veidiem, kā motivēt audzēkņi iesaistīties profesionālajā izglītībā, veicināt jauniešu nodarbinātību un nodrošināt izglītības atbilstību darba tirgus prasībām. DVBM ir izglītības procesa sastāvdaļa, kas paredz vismaz 50% no mācību laika pavadīt mācekļībā uzņēmumā.

Kopš 2013./ 2014. mācību gada Latvijā ir uzsākts DVBM pilotprojekts, kurā ir iesaistījušies vairāki desmiti uzņēmumi un vairāki simti PII audzēkņi. Intervēto ekspertu pieredze rāda, ka pilotprojektā biežāk iesaistījušies uzņēmumi, kas (a) pēc nodarbināto skaita ir vidēji vai lieli, (b) ar ārvalstu kapitālu, (c) to nozaru uzņēmumi, kurās ir augstāka nozaru profesionālo organizāciju aktivitāte, (d) uzņēmumi tajās teritorijās, kur novērojama lielāka vietējo pašvaldību aktivitāte un atbalsts DVBM, un (e) uzņēmumi, kuri šobrīd izjūt vai prognozē, ka tuvākajā nākotnē izjutīs darbaspēka trūkumu.

Kā secināms no LDDK 2014. – 2015.gadā veiktā pētījuma par mācību praksēm, tikai trešdaļa Latvijas uzņēmumu tuvākā gada laikā vēlētos vai drīzāk vēlētos pieņemt praktikantu. Turklāt no tiem, kuriem pēdējo piecu gadu laikā ir bijuši praktikanti, tikai 60% būtu ieinteresēti praktikantus ņemt nākotnē.⁸⁷ Tāpat kritisks ir faktors, ka, pēc darbaspēka prognozēm secināms, ka vairākās profesiju grupās tuvākajos gados sagaidāms darbaspēka ar profesionālo vidējo kvalifikāciju trūkums.

Līdz ar to valstij ir jādomā par sistēmisku atbalsta pasākumu kopumu, kas veicinātu uzņēmumu, īpaši mazo un vidējo uzņēmumu, aktīvāku iesaisti DVBM, jo šobrīd to kavē ne tikai neskaidrs sistēmas regulējums, bet izmaksas, kādas darba devējiem rodas DVBM laikā, jo jāņem vērā, ka pirmajos mācību gados audzēkņi uzņēmumam lielākoties rada zaudējumus.

DVBM FORMA

Paredzams, ka DVBM nevarēs iesaistīties visi PII audzēkņi, ņemot vērā prognozējamo darba devēju gatavību iesaistīties. Tāpēc sagaidāms, ka iesaistei DVBM tiks atlasīti prasmīgākie audzēkņi, un šī mācību forma veidosies kā prestiža profesionālās izglītības forma.

DVBM mērķis ir iegūt profesionālo kvalifikāciju, tādēļ uzņēmumā audzēkņis veic aroda darbus atbilstoši IP saturam. Tādējādi DVBM vietas neaizstās esošās darba vietas, bet tiks radītas kā jaunas mācekļības vietas.

Latvijas DVBM modelī galvenokārt paredzams, ka audzēkņis vispirms izvēlēsies PII un apgūstamo profesionālo kvalifikāciju, un tikai pēc tam noslēgs trīspusēju apmācību līgumu ar darba devēju, PII. Retāka, taču pieļaujama būtu arī tāda DVBM organizatoriskā forma, kad audzēkņis, pirms iestājas PII, jau ir noslēdzis nodomu protokolu ar konkrētu uzņēmumu par mācekļību.

---

⁸⁷ LDDK. Pētījums par prakšu pieejamību un kvalitāti Latvijā

Tiek uzskatīts, ka mācekļības laikā audzēknim no darba devēja ir jāsaņem finansiāls atbalsts algas vai stipendijas formā, lai audzēknis varētu segt papildu mācību procesā radušos izdevumus, viņam ar darba devēju veidotos emocionāla saikne un piederības sajūta uzņēmumam, kā arī audzēknī tiktu attīstīta darba vides sajūta – atlīdzības saņemšana par veikto darbu. Tātad atlīdzības obligātums ir viens no Latvijas DVBM sistēmas pamatprincipiem. Pētījumā pieņemts, ka DVBM atlīdzība no darba devēja audzēknim nepieciešama visos mācību gados (kursos), taču tā tiek piešķirta tikai par to laiku, ko audzēknis pavadījis mācekļībā uzņēmumā, kas vidēji ir pieci mēneši vienā mācību gadā.

AUDZĒKŅU VĒLME IESAISTĪTIES DVBM

Pēc veiktās PII audzēkņu aptaujas datiem, PII audzēkņi lielā daļā gadījumu nav informēti, kas ir DVBM (70% gadījumos). Provizoriski DVBM vēlētos vai drīzāk vēlētos iesaistīties mazāk par pusi no audzēkņiem - 40%. Audzēkņu vēlme iesaistīties DVBM ir augstāka nekā sagaidāmā darba devēju gatavība piedāvāt mācekļības vietas uzņēmumos.

ĀRVALSTU PIEREDZE DVBM ĪSTENOŠANĀ

Pētījumā analizētas piecas valstis, kurās eksistē tāda vai citāda DVBM forma: Vācija, Austrija, Somija, Spānija un ASV. DVBM audzēknis mācekļībā uzņēmumā vidēji šajās valstīs pavada 70 – 80% no mācību laika un visbiežāk ir ar mācekļa statusu. Gandrīz visos gadījumos starp izglītojamo un darba devēju, un izglītības iestādi tiek slēgts divpusējs vai trīspusējs mācību līgums, kurš nav uzskatāms par Darba līgumu tā tradicionālā izpratnē atšķirīgi definēta līguma priekšmeta, termiņu un atlīdzības formas dēļ. Taču vienlaikus jānorāda, ka šie līgumi ietver nozīmīgus darba tiesiskos elementus, t.sk. par mācekļības laiku paredzot atlīdzību, no kuras tiek maksāti dažādi nodokļi, taču parasti ne pilnā apmērā. Atlīdzība vairumā gadījumu ir zemāka par minimālo darba samaksu valstī un nereti valsts sniedz arī dažādas nodokļu atlaides un atbalstu par mācekļa apmācīšanu.

LATVIJAS ATBALSTA MODEĻU IZVĒRTĒJUMS

Pētījumā ir identificēti trīs atbalsta modeļu veidi: diferencētās minimālās algas modelis, nodokļu atlaides modelis un uzņēmumu stipendijas modelis. Visi trīs modeļi paredz mazināt darba devēja izdevumu slogu, iesaistoties DVBM. Šie atbalsta modeļi ir atbalsts darba devējiem, lai kompensētu laiku un izdevumus, ko tie iegulda mācību procesā, radušos materiālos zaudējumus un kompensētu mācekļa neproduktīvo darba laiku. Vienlaikus šie atbalsta modeļi ir arī atbalsts audzēknim viņa mācību procesā, kamēr tiek iegūta profesionālā kvalifikācija, tādējādi palīdzot segt personīgos izdevumus, kas radušies DVBM laikā. Atbalsta modeļi ir attiecināmi uz personām sākotnējā profesionālā izglītībā un personām, kas ir 15 – 25 gadus vecas.

Lai ierobežotu nepamatoti zemu vai nepamatoti augstu atlīdzības vai stipendijas izmaksu, atbalsta modeļiem attiecīgi nepieciešams noteikt minimālo un / vai maksimālo apmēru. DVBM atlīdzības apmēru arī nepieciešams diferencēt atbilstoši mācību kursam, ņemot vērā mācekļa prasmju pieaugumu un pavadītā laika uzņēmumā pieaugumu mācekļības laikā.

Vērtējot prognozējamo audzēkņu skaitu PII katrā no atbalsta modeļiem, sagaidāms, ka uzņēmumu stipendijas modelī būs visaugstākais PII audzēkņu skaits un darba devēju gatavība iesaistīties, nodrošinot vislielāko skaitu mācekļības vietas.

Attiecībā uz valsts pamatbudžetu vislielākie izdevumi ir novērojami uzņēmumu stipendijas modelī, jo šajā modelī sagaidāms augstāks DVBM audzēkņu skaits. Valsts speciālajā budžetā vislielākais fiskālais ieguvums ir uzņēmumu stipendijas modelī (summāri gan mācību laikā, gan darba dzīvē). Ja mācību laikā VSAOI ieņēmumi no audzēkņa valsts speciālajā budžetā ir nulle, tad ieņēmumi no VSAOI valsts speciālajā budžetā no personas pēc kvalifikācijas iegūšanas, t.i. darba dzīves laikā ievērojami pārsniedz ieņēmumus, salīdzinot ar citiem atbalsta modeļiem.

Darba devējiem izdevīgākais ir uzņēmumu stipendijas modelis, jo tiek gūti vislielākie ieguvumi ilgtermiņā. Attiecībā uz ekonomiku - no nākotnes paaugstinātajām darba samaksām uzņēmumu stipendijas modelī un nodokļu atlaides modelī ir visaugstākais ieguvums, galvenokārt tāpēc, ka ir vairāk DVBM audzēkņu un, uzsākot darba gaitas pēc DVBM, šie audzēkņi saņem augstāku darba samaksu nekā PII absolventi bez DVBM pieredzes.

Kopumā secināms, ka **vispozitīvāko ietekmi uz ekonomiku radītu uzņēmumu stipendijas modelis**. Tas palīdzētu sasniegt izglītības politikas mērķus – PII un DVBM audzēkņu skaitu. Tāpat, ņemot vērā to, ka DVBM absolventiem ir sagaidāma augstāka darba produktivitāte, nākotnē viņiem būs augstāki ienākumi, zemāks bezdarba risks. Līdz ar to ilgtermiņā ieguldītie valsts līdzekļi nestu pozitīvu atdevi – gan nodokļu veidā, gan tādēļ, ka uzlabotos nodarbinātība, samazinātos nepieciešamība investēt līdzekļus jauniešu nodarbinātības pasākumos, kā arī samazinātos jauniešu emigrācija uz ārvalstīm darba meklējumos.

Diferencētās minimālās algas modelis ir izdevīgāks valstij īstermiņā. Bet, neparedzot nodokļu atlaides darba devējiem DVBM izmaksu kompensācijai, valstij jāparedz cita veida kompensācijas, piemēram, darbaudzinātāju izmaksu segšana. Tas papildus veidotu aptuveni 8 – 12 milj. EUR gadā pēc 2022.gada, kad ES fondu atbalsts vairs nebūs pieejams. Citādā gadījumā diferencētās minimālās algas modelis nekādi neveicinās darba devēju iesaisti DVBM tajās profesiju grupās, kur DVBM atlīdzība ir sagaidāma salīdzinoši augstāka.

Tāpēc, plānojot sistēmiskus atbalsta pasākumus, ir būtiski ņemt vērā to, ka bez darba devēju ieinteresētības DVBM procesa īstenošana nebūs iespējama, tādēļ, pirmkārt, nepieciešams radīt pozitīvus apstākļus, kas veicinātu uzņēmēju vēlmi iesaistīties. Jāapzinās, ka DVBM ir valsts un darba devēju sadarbības modelis kopīgu interešu vārdā, tādēļ gan ieguvumus, gan izmaksas ir jādala abām pusēm – valstij un darba devējam.

PRIEKŠLIKUMI ATBALSTA PASĀKUMU IEVIEŠANAI DARBA DEVĒJIEM UN AUDZĒKŅIEM IESAISTĪTIES DVBM

- Ārvalstu pieredze un ekspertu viedoklis parāda, ka sistēmisks atbalsts ir būtisks abām mērķa grupām – tas sniedzams gan darba devējiem, gan audzēkņiem, kas iesaistās DVBM sistēmā.
- Abu mērķa grupu iesaistīšanai, pirmkārt, ir svarīgi sniegt informatīvo atbalstu. Kamēr nav izveidots atbilstošs tiesiskais regulējums, iesaistītajām pusēm sniedzams arī metodiskais atbalsts, kā praktiski DVBM ieviešamas šī brīža profesionālās izglītības sistēmā. Nepieciešams padziļināts skaidrojums par principiālajām atšķirībām starp PII (izglītības iestādes) mācību formu un DVBM formu, jo šobrīd pat profesionālās izglītības sistēmā nav vienotas izpratnes par abu formu atšķirībām, īstenošanas aspektiem, priekšrocībām un trūkumiem.
- DVBM ieviešanā ir būtiski paredzēt normatīvajos aktos katras puses tiesības un pienākumus, t.sk. attiecībā uz atbalsta pasākumiem, modeļiem.
- Ir jāizstrādā darba devēju akreditācijas kritēriji attiecībā uz darbavietas aprīkojumu, darbaudzinātāju, darba devēju atbilstību noteiktiem juridiskiem kritērijiem, lai pārliecinātos, ka konkrētais uzņēmums vai iestāde ir piemērota un gatava audzēkni nodrošināt ar nepieciešamo mācību saturu. Taču, lai nemazinātu darba devēju motivāciju DVBM iesaistīties, šai akreditācijas sistēmai ir jābūt ļoti vienkāršai un saprotamai. Iestāde, kas akreditāciju veiktu, varētu būt, piemēram, nacionāla mēroga darba devēju organizācija.
- Lai atvieglotu DVBM ieviešanu no juridiskās puses, nepieciešams izstrādāt trīspusējā apmācību līguma vai Māceklības līguma paraugformu, kurā ir noteiktas speciālas prasības attiecībā uz apgūstamo izglītības saturu uzņēmumā, darba laiku, atlīdzības obligātumu un apmēru, māceklības slodzi, atvaļinājumu jeb māceklības brīvlaiku, mācību procesa dokumentēšanu uzņēmumā un citus ar DVBM saistītus būtiskus aspektus. Līguma paraugformu būtu ieteicams nostiprināt attiecīgajos normatīvajos aktos par DVBM īstenošanu.
- Šobrīd tiek diskutēts par vienu vai diviem līgumiem (trīspusēju apmācību līgumu un/ vai darba līgumu atsevišķos atbalsta modeļos), kas regulētu darba devēja un mācekļa attiecības DVBM īstenošanas laikā. Lai atvieglotu administrēšanu un administratīvo slogu, ieteicams izstrādāt un piemērot vienu līgumu – Māceklības līgumu, kas ietver visus DVBM aspektus un ko slēgtu pēc izglītības iestādes paziņojuma saņemšanas, ka attiecīgais audzēknis piedalās DVBM.
- Jāņem vērā, ka apmācību līgumam ir apmācību mērķis, nevis produktīvais darbs. Šādā gadījumā attiecībām starp DVBM uzņēmumu un audzēkni ir jābūt "ar mācību raksturu", apmācību līgumam jābūt noslēgtam uz visu mācību periodu. Līgums ar īsāku termiņu mazina tradicionālās skolas mācību formas un DVBM atšķirības, līdz ar to, mazinot DVBM pievilcību.
- Pēc vairāku ekspertu atzinuma, uzņēmējiem nepieciešams obligāti sniegt finansiālu atbalstu DVBM audzēknim māceklības laikā (algas vai stipendijas formā). Taču, tā kā DVBM ir valsts un darba devēju sadarbības modelis kopīgu interešu vārdā, abām pusēm ir

nepieciešams dalīt mācību īstenošanā radušās izmaksas – paredzot nodokļu atlaides vai cita veida nenodokļu atbalsta pasākumus darba devējiem par DVBM īstenošanu.

- Atbilstoši veiktajiem aprēķiniem un ņemot vērā Latvijā pieņemto tēzi par augstajiem darbaspēka nodokļiem (īpaši salīdzinoši zemāk atalgotām personām), kā arī sagaidāmo ietekmi uz izglītības politikas mērķu sasniegšanu attiecībā uz DVBM un profesionālo izglītību kopumā, ieteicamākais darba devēju atbalsta modelis ir uzņēmumu stipendijas modelis un kā otrs piemērotākais – nodokļu atlaides modelis.
- Citi būtiski atbalsta pasākumi audzēknim ir transporta un dzīvesvietas izdevumu kompensācija, kad DVBM vieta atrodas tālu no mācību/ dzīvesvietas, kas noteikti piemērojama situācijās, kad atlīdzība par darbu netiek maksāta vai tā ir zema (piemēram, pirmajā mācību gadā, kamēr DVBM audzēknis uzņēmumam rada lielākus izdevumus).
- Obligāti nepieciešamie atbalsta pasākumi ir audzēkņu nelaimes gadījumu un civiltiesiskā apdrošināšana. Tāpat būtu jāveicina apdrošinājuma summas pieaugums līdz tādām apmēram, kas ir līdzvērtīga zaudējumiem personai.
- Citi atbalsta pasākumi darba devējiem ietver palīdzību darbaudzinātāju sagatavošanā, piemēram, pedagoģiskās izglītības kursu nodrošināšana no valsts. Tāpat nepieciešams izstrādāt vadlīnijas darbaudzinātājiem. Perspektīvā atbalstāma darbība būtu darba izmaksu kompensācija darbaudzinātājiem par katru uzņēmumā apmācīto DVBM audzēkni.
- Atbalsta modeļi un pasākumi prioritāri vēršami uz sākotnējo profesionālo izglītību (gan pēc pamatskolas, gan vidusskolas absolvēšanas), kā arī uz jauniešu vecumā no 15 līdz 25 gadiem iesaistīšanu DVBM.
- Nākotnē DVBM forma būtu attīstāma arī ceturtnās kvalifikācijas līmeņa profesionālās izglītības programmās un tālākizglītības programmās.
- Kā atbalsts mazajiem uzņēmumiem, lai viņi iesaistītos DVBM, ir mazo un vidējo uzņēmumu sadarbības tīklu veidošana, lai gadījumos, kad mazajiem uzņēmumiem nav pietiekama kapacitāte (piemēram, ierobežotas tehnoloģiskās iespējas) nodrošināt pilnu DVBM ciklu, audzēkņi varētu "rotēt" uzņēmumu starpā, tā ļaujot DVBM audzēknim apgūt visu izglītības programmā nepieciešamo.
- ES fondi būtu izmantojami kā pirmais atbalsta solis sistēmisku ilgtermiņa atbalsta pasākumu ieviešanā, kuriem beidzoties, atbalsts būtu jānodrošina valstij vai pašvaldībai un atsevišķos gadījumos – DVBM uzņēmumiem. Vienlaikus ES fondu atbalsts būtu primāri orientējams uz atbalsta pasākumiem, kas motivē darba devējus, īpaši mazos un vidējos uzņēmumus, iesaistīties DVBM. Gadījumā, ja tiek atbalstīta diferencētās minimālās algas modeļa virzība, jāparedz valsts budžeta dotācija darba devējiem līdzvērtīga vai daļēji līdzvērtīga tai, kāda paredzēta no ES fondu līdzekļiem.